

DR. MÁTHÉ ZOLTÁN

A SPIRITUALIZMUS TUDOMÁNYOS MEGVILÁGÍTÁSBAN

„Van a természetnek tudományos tisztelete is» a bátor elme tisztelete, mely bizonyára a tisztelet egyik legnemesebb formája. — és ez az, mely úgy becsül meg minden tényt külön-külön, hogy sem el nem mellőzi, sem meg nem hamisítja, legyen az bármily nagy, vagy bármily csekély; mely érzi, hogy éppen mert tény, nem is lehet csekély, nem is lehet jelentéktelen...”

KINGSLEY

KIADJA A PSYCHE KIADÓHIVATALA
BUDAPEST. VII., THÖKÖLY-ÚT 28. SZ.

BUDAPEST, 1911

A KÖRÖSBÁNYAI ESET

Január hó folyamán hasábos tudósításokat hoztak a lapok egy fiatal román cselédleányról, aki felé olykor-olykor ismeretlen eredetű kövek és könnyen mozdítható apróbb tárgyak repkedtek, látszólag minden érthető ok nélkül, tehát mintegy maguktól.

A 14 éves *Valean Kata* (Trina) a hunyadmegye. Kőrösbányán Dóczy kir. járásbíró szolgálatában állt, mikor a nagy port felvert különös eset történt

A lapok tudósításai nemcsak túlságosak voltak, hanem teljes tájékozatlanságot árultak el. Úgy hogy a kíváncsivá tett közönség még sem tudja, hogy tulajdonképen mi történt Kőrösbányán.

Minden esetre különös dolog, hogy hírlapjaink a nyilatkozatra legilletékesebb szemtanúkat úgyszólván szóhoz sem engedték jutni, míg azok, akik nem láttak semmit sem, úton-útfélen hirdethették saját becses véleményüket a kőrösbányai esetről.

Az illetéktelen vélekedésekkel, a ferde magyarázgatásokkal szemben e könyv lapjain megszólal *dr. Borbély Zoltán* kir. járásbírósi jegyző, a kőrösbányai esetnek egyik szemtanúja, és elmondja tárgyilagosan, híven, hogy milyen jelenségeket tapasztalt ő és vele együtt a többi jelenlevő.

Beszéljen tehát dr. Borbély Zoltán:

„1910. december 31-én este 10 óra 30 perckor vettem észre a társasággal együtt, amely Dóczy Bálint kir. aljárásbíró lakásán egybegyűlt, hogy hol a ház falát, hol az ajtókat kődobások érik.

Valami éretlen csínyre gondoltunk mindnyájan és én kimentem Dóczyval az udvarra meglesni a dobálót.

Ezalatt is repült egynéhány kő és pedig nem sűrűn egymásután, hanem úgy ¼ órai időközökben. A kövek aprók voltak és nagy erővel hajítva hullottak le, oly erővel, hogy ha természetes dobás lett volna a mozgás oka, akkor a dobálónak közvetlen közelben kellett volna tartózkodnia.

Dóczy azonnal átugrott a palánkon, amely a szomszéd kertbe vezetett és ahonnan a dobást jönni véltük, de senkit a kertben nem látott. Habár a kert puszta és friss hóval fedett volt, sem lábnyomok nem látszóttak, sem a messze áttekinthető térségen emberalak nem volt észrevehető.

Én a közeli palánk környékének átkutatása közben elbújt emberre nem akadtam, de különben sem bújtatt el ott senki, mert elrejtőzésre alkalmas zug nem volt.

Visszatértünk. A dobások ismétlődtek. Ezúttal Dóczy revolverlövéseket tett a dobások irányában. Sőt hogy riasztó vadászatunk sikeresebb legyen, én is hazamentem a revolveremért.

Távollétemben a dobások tartottak, feleségeink állítása szerint nemcsak a szomszéd kert irányából, hanem ellenkező irányból is.

Ismét vadászatra indultunk, átkutattuk a szomszéd telkeket és lesbe állottunk.

Az alatt, amíg Dóczy és én a szomszéd telken lesben állottunk, *ugyanabból az irányból, ahol mi állottunk, dobások történtek a házra*, amiket nemcsak mi hallottunk koppanni, hanem a házban tartózkodó feleségeink és a cselédség is. Korrelatív suggestióról tehát szó sem lehet.

Éjfél után két óra is lehetett, mikor az én cselédem, Mik Lina nagynehezen megszólal és óva int bennünket a további vadászástól, nehogy valami bajunk történjék, mert hiszen itt nem ember dobál, hanem valami *szellem* és az ellen nem jó lövöldözni.

Ekkor beszéli el nekünk a cselédem, hogy *Valean Trina* cselédleány a dobálások célpontja, akit ezek a dobálások anyja halála óta üldöznek.

Nem áll tehát a hírlapoknak az az állítása, hogy *én kérdeztem volna* Trinától, hogy ő-e az, akit a dobálások üldöznek. Ezt *Az Újság* valószínűleg csak azért színezte így ki, hogy az én észleléseimet egész önkényesen az autosuggestio martalékává tegye.

Mikor Trina üldözöttsége kiderült, akkor mi megnyugodva aludni tértünk, gondolkodóba esve a jelenségek felett. A korrelatív- és heterosuggestio működése csak ezután következett volna, de mi hallucinálások helyett aludtunk egyet a dologra, lévén már reggeli három óra . . .

1911. január 1-én, miután családom is Dóczy lakásán töltötte az éjt, későn keltünk és templomba készültünk. Remélem, hogy ez a szándékunk nem fogja ezutáni észleleteinket *vallási őrjöngés* színezetébe keverni.

Azonban a dobálások ismét megkezdődtek. A cselédek állítása szerint az éj további szakán is tartottak ritka időközökben és Trina fel is kelt az ágyából félelmében, dehát ezeket a babonás színezetű megfigyeléseket saját adataink hitelessége érdekében mellőznöm kell.

Dél előtt 10 óra 30 perckor panaszkodik Trina, hogyha a fűskamrába megy fáért, onnan mindig fa dobódik utána egészen az udvarra.

Dóczy és én bemegyünk Trinával a fatartó színbe, amely egy köröskörül jól elzárt, hibátlanul zsindelyezett épület üvegajtóval.

Alig hogy Trina a fával telerakott kosarat felemelte,

és kifelé indult, a faszin mestergerendájához ütődik valami, mire én hirtelen felnézek és egy vágott fahasábot látok a tetőnek ütődni és onnan leesni a lábainkhoz.

Az általam látott tetőhöz ütközés a tető síkjára körülbelül merőleges volt, a leesés pályája egyenes vonalú volt, de nem egészen merőleges, vagyis ez sem esés volt, mert az ütközés törvényei szerint merőlegesen kellett volna a hasábnak a földre esni.

Ez volt a előntő észlelet, amelynek megállapításánál sem autó-, sem heterosuggestio nem működhetett és amely észlelet meggyőzött bennünket arról, hogy itt nem csínyről van szó, hanem természeti tüneményről.

Nem áll meg *Az Újságnak* az a felületes megjegyzése, hogy a faszinben egy fahasáb esett le a farakásról, ami természetes. Nem áll meg pedig azért, mert a fahasáb hajított mozgás után onnan esett le, ahol fadarabok nem is lehettek, t. i. a tetőről pattant vissza. Továbbá nem áll meg a hírlapok feltevése azért sem, mert aki a fizika legelemibb törvényeit ismeri, az nem tulajdoníthatja lehuláshoz egy fadarabnak 45° alatt felülről való lecsapódását.

További észleleteink abban állapodtak meg, hogy mindannyiszor, valahányszor Trina a fásszinből kifelé indult és hátat fordított a fásszinnek, egy-egy fahasáb esett utána, de nem pottyant a farakásról, ami különben is alacsony volt, hanem repülőmozgással nagy erővel ütődött a földhöz.

A mozgási pálya *egyenes vonalú* és 45° hajlású volt. *A nagy mozgási gyorsaság* miatt parabolikus jelleg egyáltalán nem volt észlelhető a pályán.

Valamely dobáló személy jelenléte a fásszinben teljesen ki van zárva, mert semmi összeköttetés szomszédhelyiségekkel nincs, sem nyílás, sem repedés, sem átjárás útján. A szomszéd helyiség egy jól bezárt nyári konyha, ahol megfigyelésünk szerint senki sem tartózkodott, se el nem rejtőzhetett, úgyszintén a szomszéd telek felől sem jöhetett

dobálás, mert a fásszín teljesen izolált zárt helyiség. Elkülönített padlás nincs és így a tetőzet felől sem jöhetett emberi kéztől a dobás.

Azért fektetem a fősúlyt ezekre a megfigyelésekre, mert egyedül ezek a fásszínben észlelt jelenségek zárják ki teljesen az emberi kéztől eredhető dobálás gyanúját.

Annak a körülménynek, hogy a hajítás eredete magában a fásszín helyiségében volt, egy döntő bizonyítéka a következő: Trina állítása szerint egy fagyott hókéreggel befedett fahasáb dobódott az udvarra utána. Ezt a fahasábot Dóczy bedobta a fásszínbe. Egy megfigyelés alkalmával ugyanez a havas fahasáb repült ki Trina után.

Íme ezek azok a jelenségek, amelyeknek objektív megfigyelése *minden csalást kizár.*

Törtétek ezen kívül számos esetben hajítások, de ezeket nem saját megfigyelésünk nyomán nem mi állapítottuk meg, tehát ezekről nem lehetett oly kétségbevonhatatlanul bebizonyítanom, hogy a dobás eredete nem emberi kéztől való, mert bármennyire *hihetetlen irányokból* jöttek is a dobások, nem lehet bebizonyítani, hogy nem-e valami agyafúrt ember ügyességének az eredménye mindez.

A zárt helyiségben, többek megfigyelése által ellenőrzött dobás azonban oly bizonyíték, amely emberi kéztől eredő hajigálást feltétlenül kizár. Itt aztán sem hetero-, sem korrelatív-suggestio fenn nem állhat, mert itt nem hallásról, koppanásról, koppanások ismétlődéséről, hanem repülő fadarabok látásáról és megtapintásáról van szó.

És hiába akarták reám húzni a vizes lepedőt az újságok, *én nem voltam soha exaltált ember*, hogy hallucinációim, illúzióim és suggestív benyomásaim legyenek; sem Dóczynak, sem a többi tanúnak.

Az észlelés hitelességét csak a cselédlányok részéről lehetne megtámadni, akiket babonás félelem befolyásolt és nagyon jellemző a hírlapokra, hogy mégis ezeknek a

babonás kiszínezéseknek tulajdonítottak jelentőséget és *nem a komoly megfigyeléseknek.*

A megfigyelők között nemcsak „ideges“ (?) nők voltak, hanem négy férfi, Dóczyn és rajtam kívül Lendvay doktornak két fia, azonkívül *a nők által kétségbevonhatatlanul észlelt két esetnek saját magam is tanúja voltam.*

Teljes bizonyossággal nem emberi kéztől eredő hajításnak két frappáns esetét *Lendvay Márk orvos neje és Schissel Mária tanítónő látták.*

Nevetséges dolog ezeknek az úrinőknek szavahihe-tőségét egy franciskánus páter szájába adott állítólagos lekicsinylő nyilatkozattal megtámadni.

Még furcsább a páternek rólam adott nyilatkozatát szándékosan elferdíteni és engem egy közismert babonás alaknak festeni csak azért, hogy amiket én szárazon, jóhiszeműen elmondottam, kétes értékűvé tegyék a nyilvánosság előtt.

Az említett két úrinő nemhogy babonás volna, hanem igenis felvilágosult, erős idegzetű és a hisztériától millió mértföldnyire álló egészséges úriasszony, akik közül az egyik márcsak férje orvosi hivatásának befolyása alatt sem lehet babonás és aki meggyőződésünk szerint *természettudományos gondolkodású.* A másik pedig egy képzett és tudományos kérdésekkel állandóan foglalkozó tanítónő, aki *a természettudományokkal hivatásszerű kötelességén túlmenőleg is foglalkozik.*

Dóczy Bálint reálisan gondolkozó, praktikus ember, képzett jogász, aki az eset természettudományi oldalával egyáltalán nem foglalkozik, mert őszintén bevallja, hogy nem ért hozzá, hanem az elfogulatlan szemlélő álláspontjára helyezkedett. Természetes, hogy addig, amíg azt hitte, hogy a dobálások csínytevőktől erednek, meglehetősen haragos volt és akkor nem lehetett elfogulatlannak mondani, de ez sem az ügynek kárára, hanem éppen az objektív megfigyelés javára szolgált.

Ami végül engem illet, bármennyire igyekeztek nevetéssé tenni az egész ország színe előtt, vannak, akik igen jól tudják, hogy *az egyetemen, a természettudományi szakon, négy évi tanfolyamot elvégeztem és pedig nem naplópással, hanem munkával.*

Mint a természettudományos gondolkozástól teljesen áthatott ember, ha természeti tünemények megfigyeléséről van szó, van annyi tudásom és megfigyelő képességem, hogy egy jelenséget objektíve meg tudjak figyelni és annak megfigyelhető részleteiről bizonyossággal tudjak beszámolni. Én az alapot megfigyeléseim számára nem lexikonokból szereztem, mint az engem lenéző modorban kritizáló újságírók, hanem laboratóriumi munkálkodásból és tanulásból.

Határozottan ki kell jelentenem továbbá, hogy én spiritizmussal elvből soha sem foglalkoztam. A spiritizmus elvi alapját megtámadhatónak vélem természettudományi és ismeret-elméleti alapon egyaránt, amit egy hírlap számára irt cikkemben részletesen ki is fejtettem.

De ezt a cikket válasz nélkül papírkosárba dobták, valószínűleg azért, mert tartottak attól, hogy a többi újságok rámadásaival szemben ennek a cikknek tárgyilagossága rehabilitálna engemet.

És már most térjünk a jelenségek részletesebb vizsgálatára:

1. A leány után repülő tárgyak mozgása *hajított mozgás volt*, de a hajítás nagy erejénél fogva *egyenes pályát irt le*, mindazonáltal a mozgásnak a földre sohasem függőleges irányából határozottan megállapítható a mozgásnak hajított természete.* A hajítás pályája a talajjal átlag 45° -ot bezáró szögben haladó egyenesnek látszó vonal; a hajítás természetéből következtethetőleg azonban valószínűleg egy igen kicsiny fókusz távolsággal bíró parabola.

* Ebben a vélekedésben nem értek egyet a szemtanúval.

2. *A mozgás kiindulási helyét megállapítani nem lehetett*, mindig csak a már mozgásban levő tárgyat lehetett látni és ebből csupán a lecsapódás szögére lehetett következtetni, amely az általam észlelt esetekben 45° , mások megfigyelései esetében ennél kisebb is.

3. *A hajított tárgyak esése minden egyes esetben roppant nagy zajjal ment végbe*. Az ütközés hangja nem állt arányban a tárgy nagyságával és mozgási sebességével, mert az apró kavicsok odaütődését *nagy dörrenés*, a fahasábok ütődését *lövészerű zaj kísérte*. Ez minden egyes esetben észleltetett.*

4. *A mozgási sebességnek az ütközés ereje nem volt aequivalense egyetlen egy esetben sem*.

Ennek a Lendvay doktorné és általam észlelt következő jelenség szolgálhat bizonyítékaul.

Nevezett úrinővel együtt állottunk a fatartó szín ajtajában, amikor lövészerű zajjal, roppant nagy gyorsasággal csapódott a fásszín üvegajtájához egy fahasáb. *Ekkora sebességű és erejű hajításnak az ablaktáblát feltétlenül kellett volna törnie*. De bár a hajított hasáb az üvegtáblába ütődött és onnan feltűnő és az *ütközés törvényével ellenkező lassúsággal függőlegesen leesett*, az üvegtáblán a legmélyebb repedés sem látszott.

Ellenpróba gyanánt én ugyanazt a fahasábot a hajítás valószínű eredő helyéről a lehető *leggyengébben* dobtam az ablakhoz és habár dobásom csak az ablak keresztfáját érte, az *ablaküveg mégis betört*. Akkora erejű dobással, amelyet mi észleltünk, annak a fadarabnak nemcsak az ablakot kellett volna kitörnie, hanem keresztül kellett volna repülnie az ablaktáblán az udvarra.

5. Megállapítható az is, hogy a hajított tárgyak az ütközés után nem *pattantak vissza*, hanem leginkább *csak le-*

* Ez a zaj valószínűleg független volt az ütközéstől, amit a következő észlelet bizonyossá is tehet. — Szerző.

hullottak, mintegy elvesztve előbbi energiájukat. Szabályos visszapattanásról egyetlen egy megfigyelés sem számol be.

6. A leányt többször érte dobás. Sérteni ugyan nem sértette meg, de *fájdalmas* volt neki. Az üveglaknak irányult hajítás esetében a lehulló fadarab lábamra esett, ebből meg tudtam állapítani, hogy *nagyon gyenge érintést gyakorolt*, ámbár ebből még nem következtethettem arra, hogy a hajítás erejével ütköző test ütődése milyen hatású lehet.

7. A hajításokban *célra irányulás* látszott annyiban, hogy következetesen csak a leány felé irányultak, de ez a leányban rejlő valamelyes természeti erőnek tulajdonítható.

Trina távozásával pedig Dóczy albiró lakásán dobálások többé nem fordultak elő. Ellenben Schissel Mária tanítónő lakásán, ahová a leányt felvették, *rendkívül sűrűen ismétlődtek a dobálások*.

8. Csak kő és fa, valamint kőszéndarabok voltak a hajítás tárgyai. Megmozdulásuk egy esetben sem volt észlelhető, csak mozgásuk és igen sok esetben csak az odaütközésük.

9. *Az, hogy a hajításokat a leány maga intézte volna, teljesen ki van zárva.*

10. *A leány szubjektív megfigyeléseit mellőzöm, mert az események hatása alatt felizgult kedély állapotba jutott, de csak amióta látja, hogy komolyan megfigyelik.*

Többek állítása szerint az előtt, amikor ezek a dobálások falujában üldözték, meglehetősen *egykedvűen* vette a dolgot, legfeljebb haragudott, ha a hajított tárgy véletlenül megérintette és sírt, ha az ütés fáj.

A leánynak egyébként nyugtalan álmai, álomlátásai vannak és állítólag éjjel gyakran kénytelen felkelni az ágyból s kinézni az ablakon, amikor hallucinációi vannak.

Mindezek arra indítottak, hogy a leány észleleteit teljesen figyelmen kívül hagyjam, és az általa elmondott esetek ismertetését teljesen mellőzzem . . .

Szükségesnek tartottam ez eset részleteit nyilvánosságra hozni azért, *mert itt egy természeti tüneményről van szó, amelynek komoly tárgyalásától a közvélemény irtózik azért, mert babonát, képzelődést sejt mögötte.* Ilyen szempontból én is a legelső sorban harcolók közé állanék, akik a sötétség ellen küzdenek és meg akarják óvni a társadalmat minden olyan áramlattól, amelynek elhatalmasodása lelki rabszolgaságot eredményezne.

Csakhogymint objektív megfigyelő tisztában vagyok azzal, hogy ezek oly tünemények, amelyeknek vizsgálatától csak azért, mert természetfölöttieknek látszanak, nem szabad elzárkóznunk.

Én, amint már kijelentettem, elvileg nem azonosítom magamat a spirituális nézetekkel.

Szerintem a lélek csak az életjelenségek egyik képsorát jelenti az ismeret számára, szemben a másik képsorozattal, amelyben a testi életjelenségek képezik megismerésünk tárgyát. Ennélfogva én külön lelki substanciót el nem fogadok.

Mindazonáltal nem szabad elzárkóznunk a kutatás oly irányai előtt, amelyek az emberi szervezetnek az energetika eddig ismert törvényeivel meg nem magyarázható életjelenségeit** komoly megfigyelés alá veszik és ezért én, történjék a megfigyelés bármily célból, e vizsgálatnak kötelességszerűen állok szolgálatára adataimmal . . .

Ami az esettel kapcsolatos társadalmi életjelenségeket illeti, a sajtó támadásai, elferdítései, agyonhallgatásai, gúnyolódásai csak a semmivel sem menthető *előítéletre* vallanak, amitől a felvilágosodott liberalizmus korszaka sem mentes.

* Természetfölötti nincs, csak *érzékfölötti*. — Szerző.

** A elektron elmélet bevonása az élettanba ezt a látszólagos ellentétet elsimítja. A energetika törvényei így megállanak a különös lelki jelenségekre is. — Szerző.

Annál bűnösebb ez az előítélet, ha vallási térre tereli az egész ügyet.

Egy lelkész, aki egy hírlapban az esetet keresztyén megvilágításban tárgyalta, brutális támadásoknak volt ki téve. Ez a lelkiismeret szabadságának arcucsapása.

A vallásos hitbeli meggyőződésnek az egész eset tudományos jelentőségéhez semmi köze.

Azonban az, amit ez esetről tudományos bizonyossággal megállapíthatunk, nem zárja ki, hogy ezen felül a hit szempontjából is meg ne világítsuk, de ez a hitbeli meggyőződés az *egyén lelkiismeretének előjoga* és azt megtámadni középkori barbárság“.

Eddig szól dr. Borbély Zoltán tudósítása.

Megállapíthatjuk belőle, hogy azok a dobáshoz hasonló különös mozzanatok csakugyan *tárgyi valósággal* bírtak, hogy itt semmiféle szuggesztio szerepet nem játszott, hogy itt éretlen csínyről szó sem lehet, hogy a fahasábok mozgásait valamely elrejtőzött egyén elő nem idézhette, hogy a tárgyak igen sok esetben zárt helyiségben fényes nappal röpködtek.

Megállapíthatjuk továbbá, hogy dr. Borbély csakugyan elfogulatlanul, minden előző feltevés nélkül végezte megfigyeléseit, hogy állításait több szavahihető egyén hasonló tanúságtétele erősíti meg.

Amiket ő elmondott, azok tehát *tények*.

Erről az esetről sokan igen felületes véleményt alkottak maguknak. A szabadban történt dobások tettességével meggyanúsították a leány apját, Valean Jozsip Iunkai lakost. A zárt helyen történt tárgymozgások valódiságát pedig kétségbe vonták és érzékcsalódást emlegettek.

Ha azonban meggondoljuk, hogy a két épület között, melyeket a szabadban történt dobások értek, mindössze három és fél méter térség van, hogy az órákig tartó kuta-

tás a tettesnek még csak nyomára sem vezetett, azonnal szembetűnik Valean Joszip gyanúsításának tarthatatlansága.

A zárt helyen történt dobálásokkal meg épen nem lehet Valean Joszipot, vagy mást gyanúsítani. Erre tehát ráfogták, hogy érzéksalódás volt. Különös dolog lenne azonban az, hogy annyi ember napokon keresztül hallucinálna, különböző időben, de mindig csak Valean Trina közelében.

Ilyes feltevések merőben tarthatatlanok.

Ennek az esetnek minden részlete a legnagyobb világosságban áll, egyik a másikat magyarázza, kiegészíti.

Hogy a külső dobálás nem hallucináció volt, azt a meglevő, idegen eredetű kövek bizonyítják. Tettetést azonban nem sikerült felfedezni.

A zárt helyen történt dobálásoknál valamely husbólvérből való tettes szereplése teljesen ki van zárva és miután ezek a mozzanatok az előzőknek mintegy folytatását képezik, eredetük mindenesetre azonos, az ok — mely létre hozta őket — szintén ugyanaz. A hallucináció tehát ezekenél is ki van zárva.

Valean Trinát valami beteges lelkű teremtésnek tartották, kit elképzelhetetlen idegbetegségek zilálnak. A valóság az, hogy ő egy erős, egészséges, vidám kedélyű, aránylag értelmes gyermek.

Testi és lelki diszpozíciója különben sincs szoros összefüggésben e jelenségekkel, tehát tökéletesen mindegy, ha valóságos lelki nyomorék volna is.

A fizikai mozzanatok rajta kívül állanak, csupán lelki állapotával *látszanak* némi, nem fizikai összefüggésben lenni.

A leány közelében nem először történtek ezek a különös mozgások, de hogy valami periódust véltek azok ismétlődésében felfedezni, annak nincs semmi komoly jelentősége.

Ezért nem nyom a latban az a negatívum semmit, hogy jelenlegi szolgálati helyén nem fordultak eddig elő ilyen dobálások.

Ezeknek a jelenségeknek a leányon kívül álló oka van, nem lehet ettől az ismeretlen tényezőtől kívánni, hogy bárhol szerepeljen.

A megtörtént tények jelentőségéből semmiféle tagadással, semmiféle magyarázgatással nem lehet elvonni egy szemernyit sem.

Teljesen szavahihető, komoly gondolkozású egyének figyelték meg az eseményeket, a kőrösbányai eset fizikai mozzanatainak valóságosága tehát minden kétségen felül áll, úgy amint azt a szemtanúk vallották és vallani fogják ezután is. Mi pedig emlékezzünk *Linnének* egy megszívlelendő mondására:

„Nekem egy szemtanú szava többet ér, mint száz tagadóé, akik nem láttak semmit sem“ . . .

Ha ezeknek a tárgymozgásoknak fizikai lefolyását elemezzük, egy nagyjelentőségű következtetést kell belőlük levonnunk. Rzt, hogy azokat husból-vérből való ember létre sem hozhatta, hogy azok egyáltalában *nem dobások*.

Dr. Borbély jól felismerte ezt a körülményt és nem is késett kinyilvánítani, hogy ő ismeretlen természeti jelenséget sejt bennök.

Nem dobások ezek a tárgymozgások, mert olyan dobás nem létezik, hogy a mozgás az ütközésbe teljes energetikai egyenértékkel át ne menjen. Ezután mit jelentenek azok a különös csattanások, dörrenések, melyek a *gröbeni* esetenél szintén előfordultak?

Ezek a fizikai jellemvonások egészen titokszerűvé tenék a kőrösbányai esetet, ha az egyedül állana a maga nemében.

De nem áll egyedül.

Ugyanilyen jelenségeket már ezerszámra figyelték meg

és írtak le, foglalkoztatták azok a tudósvilágot és a nagy közönséget egyaránt.

Megfejtésük manapság napnál világosabb.

A kőrösbányai eset nem csoda, nem babona, nem képzelődés, nem otromba csalás. Valódi fizikai tények sorozata az, amilyenek történtek, mióta e földön ember van és fognak történni, míg lesz.

Talán tanulhatnánk már belőlük egyet-mást?

A FELTEVÉSEK

Valahányszor egy ilyen titokzatosnak látszó dobálási eset még felmerült, a lapok egy része mindig otromba tréfát emlegetett olyan kommentárral kísérve, melyet évtizedek óta megszoktunk a legvaskosabb elfogultság ismerető jelének tekinteni.

Különös, hogy az emberek m v nehezen válnak meg a kitaposott országtutól.

Szinte természetes már, hogy a legutóbb felmerült esetről is minden áron „tettet” keresi, k égen, földön és föld alatt, miközben az alaptalan gyanúsításokkal sem fukarkodtak.

Szerintük a jelenségeknek magyarázata valami furfangos ember. De mily kevésbé magyarázat ez?

Túlságosan egyszerűen gondolják megfejthetni a legnehezebb problémák egyikét. Az emberi ravaszságot, számító önérdeteket, legjobb esetben az idétlen tréfára való hajlamot teszik meg a jelenségek rugójává. De ebben az esetben szükségük van a húsból és vérből való dobálóra.

Ez pedig a jelenségek 99%-ánál egyáltalán fel nem található, 1%-ánál is csak holmi homályos gyanúsítás forog fenn, 50%-ánál pedig egyenesen ki is van zárva.

Akik e feltevéshez makacsul ragaszkodnak, még nem figyelhettek meg e fajta dobálásokat vagy ha igen, akkor

azoknak különös fizikai körülményeik nem voltak képesek felkelteni figyelmüket.

Ahol tényleg sikerül a dobálót elfogni, ott a gyakorlott szem, még az illető leleplezése előtt, talán egyetlen dobásból vagy egyetlen tárgy elmozdulásából könnyedén megállapíthatja annak emberi eredetét.

Nagyon könnyen meg lehet érteni azt a rengeteg balsikert, amit ily titokzatos dobálások leleplezése körül a hatóságok egyre-másra aratnak. Meg lehet érteni egész rendőr-hadseregek felsülését a rovásukra való mosolygás nélkül.

Ők egyszerűen embert keresnek és a dobálás intézésénél embert nem találnak.

A dobáló emberre alapított magyarázat tehát nem magyarázat, e jelenségeknek nem tudományos felfogása, így különösebb figyelmet nem is érdemel, bár e jelenségek által meglepettek igen érthetően legelőször is a rendőrhatalóságokhoz futnak segítségért . . .

Akik tudományos úton igyekeznek e jelenségek nyitját megtalálni, azok az emberi gondolkozás és világnézet két ellentett áramlata szerint két szigorúan elkülönült táborra oszlanak.

És pedig

1. *Anyagelvű* gondolkodókra, kik tagadják bármi szellemi szubsztancia létezését, a dualizmus tanát elvetik. E világon mindenben, így az emberi élet jelenségében sem látnak, nem keresnek mást, csak az anyagot alakító erők *gépies* munkáját. Ezek természetesen a személyes Isten-hit és az emberi halált túlélő egyéni szellem-lény tagadói. Szerintük a lélek ugyanazon viszonyban van a látható, tapintható testtel, mint a hegedű hangja a hegedűvel. Épen ezért láthatatlan is a lélek, sőt valójában önálló létel, önálló lényeggel nem is bír. Nem egyéb, mint milliárd és milliárd apró anyagi részecskének egy pillanatnyi

álm-élet tartamára létesült összhangja. Ha a hegedű össze-
törik, hangja sincs többé; ha a test finom gépezete elromlik,
a lélek is vele együtt múlik el visszahozhatatlanul. (Materi-
alizmus, automatizmus).

II. *Szellemelvű* gondolkodókra, kik hiszik és állítják
egy, az anyagtól-erőtől merőben különböző, bár azoktól
elszakíthatatlan, szellemi szubsztancia létezését, melynek
tulajdonsága az értelem és az összes szellemi és erkölcsi
kéességek. Tanuk a dualizmus. Elöttük minden e világon
az érzékelhetetlen, nem fizikai lényegű, de azért mégis
reálisan létező szellemnek értelmi és a vele kapcsolatban
levő anyag-erőnek fizikai kifejezésében jelenik meg. A szel-
lem és anyag-erő kapcsolata a duális lét hogy a folytonos
változások dacára örök és elhalaszthatatlan. Állítják, hogy
minden élőben e szellemi lényeg fizikai kifejezését talál-
hatjuk meg. Maga a szellem, ha fizikai kifejezése változik
is (például halál útján), egyéni létét az elmúlhatatlanság
örök jegyével ellátva újabb fizikai kifejezésben folytatja.
A szellem létezésé ezért mindig önálló, egyéni lét. Hisznek
egy egyetemes legfőbb szellemi lényben, kinek léte szin-
tén egyéni, de fizikai kifejezése a végtelenség és örökké-
valóság jegyével megjelölt mindenség, tehát hisznek egy
személyes Istenben. Szigorú különbséget tesznek a szellemi
szubsztancia és ennek fizikai kifejezése közt. Ez utóbbi a
lélek, mely anyag- és erőrszleteiben változó ugyan, az
mint tulajdon, mint a szellem korolláriumuma mindig létezik,
azzal a szellem bárhol, bármikor bír.

Az organikus élet tüneménye a szellem kormányzó
hatalmának bizonyos időleges állandósággal való kiterjesz-
kedése a vegyileg szervezett anyagra, amikor is azt szintén
fizikai kifejezésévé, testévé teszi. Születés és halál nem egyéb
létforma változtatásánál. A szellem értelmi és erkölcsi fej-
lődéssel bír, aminek hű képe fizikai kifejezése, lelke és
teste (Spiritualizmus, spiritizmus).

(A vallásos hit e világfelfogásnak egyik kellőleg ki nem fejlesztett, illetve fejlődésében korlátozott alakja, mely nagyobb állandóságra tart számot e világ jelenségeinek önálló magyarázata szempontjából, hogy a tömegek használatára egy közepes színvonal mellett alkalmassá válják. Ezért a rohamosan fejlődő természettudományok megismerési eredményeinek alkalmazásától leginkább idegenkedik, „a vallás a nép metafizikája.“ (Schopenhauer].)

Ezt a két tábor, a *gépies- és szellemelvű* tábor áthidalhatatlan úr választja el egymástól. Mindkét felfogás egyaránt támaszkodik a természettudományok azonos pozitív eredményeire és feltevéseire. Mindkettőnek vannak speciális elvei, feltevései, sőt speciális bizonyítékai, amit a másik elfogadni nem akar. Amit a gépies elvű, mint kézzelfoghatót, mint reálist fölmutat, az a szellemelvű szemében *látszat* (és ebben nem egyszer igaza van); amire a szellemelvű hivatkozik, az a gépies elvűnek *képzeltetés* (és ebben igen sokszor nincs igaza). Filozófiájuk merőben ellenkező, A gépies elvűé határozottan csonka, a szellemelvűé, bár a végokig hatol, annak közelében ködös, A megismerés végtelenjébe vesző végok pozitív ismeretétől egyformán távol, párhuzamosan futnak. Küzdelmük örökös.

A titokzatos dobálási eseteket úgy a gépies, mint a szellemelvű világfelfogás hívei másként és másként igyekeznek magyarázni, természetesen saját javukra.

Meg fogjuk látni, hogy ezen esetek sajátos fizikai jellemvonásainak tárgyilagos bírálata kinek ad majd igazat. Mert akinek igaza van e jelenségek magyarázatánál, *az már részben győzött és győzni fog minden vonalon.*

Legelőször is azt állapíthatjuk meg, hogy a *gépies elv* szempontjából csupán egyetlen egy feltevés lehetséges, a többi meg nem áll, még tárgyalási alapként sem.

Ugyanis egészen plauzibilisan feltehető az, hogy e

fizikai jelenségeket valamely élő ember lelki képessége idézi elő.

Már pedig az anyagelvű világfelfogás ilyen távolbatható, a test szféráján kívül működő lelki képesség létezését a priori tagadja. Sőt tagadnia is kell, ha egész filozófiáját mindenestől feladni, összetöretni nem akarja. De hát éppen ezért a legnagyobb kétségben vannak ők és nem tudják, hogy mit kezdjenek például a tényleg létező *telepatikus* jelenségekkel is.

Lélektanuk ugyanis teljesen és tökéletesen a *sejttanra* van alapítva és tényleg nem hiheti el senki, hogy az agy piramis-sejtjei képesek lennének egy tőlünk távol levő tárgyat minden mechanikai közvetítés nélkül felénk mozgatni.

Mikor valaki egy felmerült esetről, kétségnél egy-egy lehetséges szempontját önként feladni kénytelen, hogy gyengülését ellensúlyozza, utolsó eszközként nyúl az egyszerű *tagadáshoz*. Az anyagelvűek rendszeresen a *képzeldéssel* indokolják minden körülmények között az egyszerű tagadást.

És íme, mit tapasztalhattunk a kőrösbányai esetről is?

Akadtak szép számmal, akik e jelenségek tárgyi valóságát kétségbe vonták és az esemény tanúira reáfozták, hogy *képzeldtek*, hogy érzéksalódás áldozatai. Variálták azután ezt az állításukat százféleképen, mindenféle szuqgesztiót kombinációba vontak, de egyre csak azt fejezték ki ezzel, hogy ők tagadásukat a képzeldéssel akarják indokolni.

Nagyon tiszteletreméltó volt egyes tudósaink azon igyekezete, hogy a kőrösbányai események központjában álló leányt pszichikai szempontból vizsgálat alá óhajtották volna venni. Ez bizonyára hálás feladat is lett volna.

De tekintve az ő gépies-elvű világfelfogásukat, ha a tárgyak mozgása a leány jelenlétében az ő ellenőrzésük mellett is ismétlődött volna, kénytelenek lettek volna

kijelenteni, hogy annak a leányon egészen kívül fekvő gépies indoka van és ők valamely ismeretlen természet-jelenséggel kerültek szembe, melynek vizsgálata a *fizikusokat* illeti. Eszerint az ő pszichikai vizsgálatuk arra fényt nem vetethet volna, azt meg nem magyarázhatta volna.

Vagy pedig kénytelenek lettek volna eddigi világfelfogásukat teljesen feladni.

Miután pedig ezeknek a dobálásoknak és más analog fizikai jelenségeknek *tárgyi valósága* ezer és ezer esetben bizonyítva van, még pedig automatikus mérésekkel, fényképezéssel, tudományos megfigyeléssel és kísérlettel egyaránt: maguk a gépies elvet hirdető pszichiáterek sem mondhatnak mást, minthogy vizsgálják e jelenségeket a fizikusok.

Így marad a gépies-elvű gondolkodóknak egyetlen egy feltevése, mely e jelenségek magyarázatánál figyelembe veendő: az, hogy e valódi fizikai jelenségeket az ismert természeti erőknek ismeretlen szereplése idézi elb gépiesen, tehát véletlenül.

Ezt a feltevést minden körülmények közt figyelembe kell venni, de mást nem.

Itt tűnik ki, hogy a gépies világfelfogás mily szűk korlátokat szab maga elé. Amit azokba nem kényszeríthet, az örökre elvész reá nézve, afölött nem rendelkezik. A szuggesztió ezért nem magyarázhatja már az ő felfogásuk szerint a valódi fizikai tényeket . . .

A szellemelvű világfelfogás szempontjából két feltevés van a dobálási esetek magyarázatára, amit egyaránt figyelembe kell venni.

Egyik az úgynevezett *animisztikus* feltevés, mely azt tartja, hogy e fizikai jelenségeket organikus testben élő szellemegyének (tehát például emberek) lelki képessége hozza létre tudatosan vagy nem tudatosan. (Sok tekintetben ez is az autoszuggesztióra épít.)

Másik a tulajdonképeni *spirituális* feltevés, mely szerint e jelenségeket nem organikus testben élő, hanem más fizikai kifejezéssel bíró szellemegyenek (tehát nem emberek) hozzák létre.

E két feltevés nem involválja a gépiességet és természetesen a véletlent sem.

(A vallásos feltevést különösebb figyelembe azért nem lehet venni, mert az a spirituálisban a tények tárgyilagossága szempontjából benne van, csak szubjektív vonatkozásai mások...)

Így marad a jelenségek magyarázatára csupán három feltevés, melyeknek igazát vagy nem igazát a fizikai jellemvonások eldönteni hivatják. E különböző szempontokat röviden így foglalhatjuk össze:

A dobálási jelenségeket természetetörök hozzák-e létre gépiesen — élő emberek lelki képességei hozzák-e létre — az emberi léten túlhelyezkedett intelligenciák hozzák-e létre?

A tudományos vizsgálatnak több figyelembe veendő szempontja nincs.

Ha jól megnézzük, csak két felfogás áll itt szemközt e jelenségek magyarázatánál, melyek az élet legparányibb jelenségénél, vagy a legegyszerűbb természeti mozzanathoz ép így farkasszemmel néznek. A gépies elvű felfogás és a szellemelvű felfogás.

A gépies elvű a maga külső gépies indokával és a szellemelvű a maga értelmi indokával.

Nem helyes prejudikálnunk, de annyit előre is megjegyezhetünk, hogy a gépies világfelfogás a dobálási jelenségek fizikai vizsgálata után mindenkor nagyon mostoha helyzetbe kényszerül, ellenben a szellemelvű világfelfogás nagyon is közel jut ahhoz, hogy a *tények logikája* igazolja.

A DOBÁLÁSOK FIZIKAI JELLEMVONÁSAI

Elemi iskolások is tudják tapasztalatból, hogy ha valamely tárgyat hajítunk, az nem mozog egyenes pályán, hanem a levegőben ívet ír le és sebességének megfelelő ütközés után visszapattan. Ezek a dobás fizikai jellemvonásai.

Nézzük csak, hogy megvannak-e ezek a jellemvonások az elég gyakran felmerülő rejtélyes dobálásokban?

Érdeemes öreg budapesti detektív beszélt nekem, hogy mikor vagy 20 év előtt a régi Kerepesi-út egyik palotájának pincéjében fordultak elő ilyen jelenségek, harmadmagával ő nyomozott abban az ügyben minden policiális eredmény nélkül.

Mikor ők munkájukat megkezdették, a pince üres volt, mindent kihordtak belőle, csak egy rakás vágott fa maradt az egyik sarokban, hogy ha már tényleg röpködnek a tárgyak abban a helyiségben, legyen is módja valaminek röpködni.

Ők hárman lementek a pincébe, társaik pedig az ajtót reájuk zárták. Először is átkutatták a pincét, megvizsgálták apróra a talaját, a falait, a boltozatát, azután még az ott levő rakás fát is darabonként átnézték és másik sarokba hordták.

Tökéletesen meggyőződtek tehát, hogy hármójukon kívül élő lény a pincében nincs. Ekkor lámpával a kezük-

ben várták, hogy mi fog történni, mert eddig semmi különöset nem észleltek.

Alig telt bele pár perc, a farakás tetején megmozdult egy darab fa és egyik társuknak igen nagy gyorsasággal a melléhez vágódott.

Ez nem volt hallucináció, mert az odaröpült fát látták, megtapogatták, ott feküdt a lábuknál.

De ez nem volt elég. A jelenség ismétlődött és ők mindhárman kaptak ilyen üdvözletei.

Csak az volt a csodálatos, hogy a fa ütése — dacára a rendkívüli mozgási sebességnek — nem volt egyéb egy gyöngye érintésnél, minek megtörténte után függőlegc-^n lehullott, mint valami elejtett tárgy és egyáltalában vissza nem pattant.

Ők világosan látták a fának mozgási pályáját az első moccanástól egész végezetéig. Már maga az elindulás nem vallott arra, hogy azt a fát valaki dobta volna.

Ha ugyanis egy kisebb tárgyat dob valaki, azt először megemeli és úgy lódítja el magától.

Ilyen mozzanat itt nem fordult elő.

A fa egy csekély ideig mozgolódott a rakás tetején, azután egyszerre elindult, feltűnő nagy sebességgel mozgott egészen egyenes vonalban, hogy egy alig érezhető érintés után lehulljon.

Ráfoghatjuk a ilyen testmozgásra, hogy az dobás?

Teljesen le van zárva.

Amit ebben a különös ügyben a nyomozó detektívek biztosan megállapítottak, az volt, hogy az állítólagos dobások *egyáltalában nem dobások*.

Ennél többre nem jutottak.

Hogy az a fa mitől mozgott, honnan származott a mozgató erő, mi az oka, hogy a mozgási sebesség nem ment át az ütközésbe fizikai ekvivalensként? Arra ők választ adni nem tudtak.

Miután pedig tudósok ezt a jelenséget nem kutatták, dinamikai és elektromágneses méréseket nem végeztek, az ügy szépen abban maradt. Körülbelül egy hétig tartottak ezek a mozgalmak, azután önmaguktól szépen megszűntek. A rendőség tehát az eredménytelen nyomozás aktáit lezárta, valószínűleg ma is ott vannak a főkapitányság levéltárában.

Ez a Grauer-házi dobálás története, melynek sok tekintetben másolata a kőrösbányai eset és amelyet teljesen hű színezetben tárgyaltak az akkori lapok . . .

Ha figyelmesen végiggondoljuk a fadarabok mozgási sajátságait, *némi* hasonlóságot látunk bennük a mágneses vonzáshoz. Ha erős mágnessel közeledünk egy kisebb vasdarabhoz, az bizonyos távolban nyugtalan lesz, ide-oda mozog, azután egyszerre elindul és egyenes vonalú pályán mozogva, pillanat alatt a mágneshez tapad.

Igen, de a mágneses vonzásnál a mozgási sebesség teljes egyenértékében átmegy az ütközésbe. Úgy, hogy egy 1 méter átmérőjű elektromágnes még a közbeeső akadályok áttörésével is magához ragadja a kisebb vasdarabokat.

A faldarab repülése tehát nem volt mágneses vonzás eredménye.

A mozgásnak eme jellemvonásait nem találjuk meg másban, csak a *szállításban*. Fogjunk meg egy darab fát, vigyük igen gyorsan egyenes irányban, érintsünk meg vele gyengén valakit és ejtsük le a földre, végig csináltuk mindazt, ami annak a háznak pincéjében történt. Csakhogy míg mi láthatók vagyunk, annak a fának szállítója láthatatlan volt.

A titokzatos dobálások 75%-a nem áll egyébből, mint a mozgatott tárgyaknak ilyen láthatatlan szállításából.

Az erő vele marad a mozgó tárggyal. Viszi igen nagy

sebességgel, amellet esetleg feltűnő gyengén érint vele valamit és függőlegesen leejti. De előfordul ennek az ellenkezője is, a tárgy lassan mozog, de érintése határozott *ütés*.

Vannak kevert fizikai jellemvonások is. A szállítással együtt a dobás is előfordul. Felemelkedik egy tárgy a levegőbe, de mozgási pályájának egy pontjáról nagy ívben repül le a földre.

Az a mozgató erő valósággal úgy tűnik fel, hogy fogja és tovább viszi azt a tárgyat, mozgásait és ütközéseit szabályozza, szögleteket kerül meg vele, végül még szabályszerűen el is dobja.

A mi eddigi tapasztalataink szerint ilyen mozgásokat véghez vinni csak az értelem által kormányzott erőhatás képes.

Naturális erő ilyesmit nem csinál, nem főleg egy és ugyanazon a helyen, esetleg heteken keresztül száz és száz esetben.

*

Nevezetes dobálási eset volt az, mely Budapesten 1902. augusztus első napjaiban játszódott le a Ferenc-utca 19. számú házában.

Ezt augusztus 4-én magam is végignéztem több rendőrtiszt társaságában, a legfrissebb benyomások hatása alatt készült akkori jegyzeteim ma is megvannak, tehát autentikus tanúnak tarthatom magamat.

Ezt az esetet szeretik a lapok manapság úgy tüntetni fel, mintha ott valami csintalan dobálónak nyomára jött volna a rendőrség. Ez határozott amnézia, ha nem tudatos ferdtítés.

Itt éppen úgy nem találtak bűnöst, mint az előbb említett feltétlenül meggyőző esetrél, bár egész kis rendőrhadsereget mozgósítottak, melyet még tűzoltók, kéményseprők és más háztetőn járó céhbeli emberek is támogattak. A teljesen eredménytelenül járó nyomozás iratait a

dobálások megszűnte után itt is összezsinegelték és pihe-nőre tették.

Nevezetes ez az eset, mert ennél szakértők meghallgatása mellett maga a rendőrhatalóság állapította meg, és pedig nem pár szál detektív jelentése alapján, *hogy e dobások éppen nem dobások voltak*, hanem a mozgatott tárgyakkal alig pár méter magasból a tetőre ejtése.

Ki volt az, mi volt az, aki 4—5 méter magasból téglákat, ökölnyi széndarabokat ejtett a földszintes épület tetejére? Azt ma sem tudják. Annyi bizonyos, hogy láthatatlan volt, pedig ezer meg ezer ember szeme leste.

Részemről elmondhatom, hogy már az első kő leesése után tisztában voltam azzal, hogy itt dobálásról szó sincs. A leesett tégladarab ugyanis nem írta le a hajítási ívet, hanem a körülbelül 5 méter magasból, amelyben én a tető felett megpillantottam, teljesen függőlegesen esett a tetőre és gyenge koppanás után legurult róla.

Hogy egy test repülési pályájának végén csak 5 méteren is megközelítőleg függőlegesen essék, előzőleg egyenesen a magasba kell röpíteni.

A környéket azonban annyira megszállva tartotta a rendőrség, hogy teljes lehetetlenség lett volna ilyen gimnasztának a közelben tartózkodnia, anélkül, hogy azonnal fel ne fedezzék már a feldobás pillanatában.

A kő felrepülését azonban egyáltalában nem lehetett látni.

Ha ezek után feltesszük, hogy nagyobb távoból dobták valami hajító géppel, annak a féltéglának már az esési gyorsaság folytán is egyenesen be kellett volna zúznia a ház rozoga tetőzetét.

Ennél a kőnél ilyen gyorsaság nem volt meg, sőt egyáltalában nem is volt nagyobb esési gyorsasága, mint mikor 5 méter magasból függőlegesen leejtjük. Ezért alig hogy koppant a tetőn, egészen szelíden legurult.

A lapok is elég figyelmet fordítottak a dobások eme különösségére akkoriban, amire például álljon itt az Egyetértés 1902. augusztus 6-iki cikkéből a következő pár sor:

„Megállapították azt is, hogy a kövek röpereje *igen kicsiny*, ami azt igazolja, hogy csekély erővel lesznek hajítva és így csak nagyon közléről eredhetnek, a ház és a szín ugyanis rozoga faszindellyel van fedve, melyet okvetlen beszakítana egy fél tégladarab önsúlyánál fogva is nagyobb magasságból lebocsátva. A téglák azonban még csak nyomot sem hagynak, sőt mondhatni, zajt is csak kicsit okoznak, amikor a tetőt érintik.“

Ez a színigazság a Ferenc-utcai dobálás esetében, minden más nem egyéb ferdítésnél.

Próbálták utánaozni is ezeket a dobásokat és nem tudták.

Mit kell tehát gondolnunk?

Miután a kövek felrepülését senki sem látta, és nem is estek oly sebességgel és olyan ívben, mint a hajított testek általában, — ezek a kövek nem is voltak dobva, hanem az ismeretlen erő nagy sebességgel *szállította* azokat a tetőzet fölé és ott pár méter magasból leejtette.

A széleskörű rendőri kutatás természetesen semmi eredményt sem mutathatott fel . . .

Mily nyilvánvaló ezen tények mellett a mi sajtónk könnyelműsége és rövidlátása, hogy egyebet nem tud ma sem, mint alaptalanul gyanúsíthatni és rossz élceket faragni valamely csintalan dobálóra, ügyetlen hatáságra és megtevesztett szemtanukra.

*

A Ferenc-utcai dobálásnál nem sérült meg senki, testi sértésében és vagyonában senkinek kára nem volt.

Nem ilyen szelíd lefolyású volt azonban a *gyöngyösi* kődobálás 1864-ben, mert ennek folyamán egy nagyobb lakóház tetőzete teljesen elpusztult.

Ezt az esetet az akkori hivatalos lap — a Sürögöny — közölte egész terjedelmében.

Itt nem holmi kavicsok vagy tégladarabok hullottak egy cserépes tetejű épületre, hanem tekintélyes szikladarabok, úgy, hogy a házon egyetlen ép cserép sem maradt.

A kövek függőlegesen hullottak, igen nagy magasságból, természetes tehát, hogy a Mátrában elrejtett hajítógépről beszéltek.

De bár az is különös volt, hogy a lövegek soha célt nem tévesztettek és egyetlen más épület meg nem sérült, mégis átkutatták a Mátrát — minden eredmény nélkül.

*

Érthetetlen, hogy beszélhet a sajtó örökké arról, hogy az ilyen dobálási esetek felderítéséhez csak egy pár detektív, csak egy pár csendőr kell és a titokzatos dobáló rögtön hurokra kerül.

Szépen kerül hurokra, mesélhetne erről a fővárosi rendőrség.

Azután menydörögnek, hogy ilyen babonáság (?) csak nálunk fordulhat még elő, amiért méltán szégyelhetjük magunkat a külföld előtt

Hiányos jólértesültség. Mintha ilyen esetek nem történének százszámra a világ minden táján.

Sőt még sokkal különbek vannak.

Ilyen például *Charzempa Johanna* esete, mely a galíciai Mienadovkában játszódott le 1897. év december havában.

Ezt minden változtatás nélkül közlöm a nyomozást teljesítő *Beigel Ede* cs. kir. csendőr-örmester jelentése nyomán, kinek akkori állomáshelye Kolbuszova volt és aki a nyomozást Raab őrsvezetővel és Skrentovitz csendőrrel együtt ejtette meg.

Beszéljen tehát a hatósági személy:

„Ezen leányhoz, vagy utána, konyhaeszközök, szobai eszközök, föld, kövek, víz, répa, burgonya, ruhadarabok repülnek. Idegen egyének jönnek a szobába? ekkor ezen tárgyak, kivált pedig a szobában levő tarlórépák az idegenekhez repülnek. Kimegy a leány a szabadba: föld és kövek repülnek utána.

Bemegy egy más szobába, avagy egy másik faluba: vagy azonnal, vagy legfeljebb négy nap alatt ugyanezek a jelenségek fordulnak elő. Ezen jelenségeket nappal, de kivált éjjel lámpafénynél lehet észlelni. És hogy miért éjjel? Mert ezek a jelenségek a leány lelkiállapotával összefüggésben vannak. Ha fél, mint például éjjel, akkor a jelenségek gyakoribbak. De nem kell hinni, hogy ezek a tárgyak a leányra szakadatlanul hullanak, mint például egy vízzuhatag. Oly körülmények között a leánynak már régen meg kellett volna halnia. A tárgyak időközönként repülnek hozzá, mint például öt, vagy tizenöt percenkint egy répa, két óra múlva egy tükör, három óra múlva egy könyv, négy óra múlva egy fazék és így tovább, — Rz alkonyat bekövetkeztek ez néha borzalmas. Elkezd mozogni sok egyén szemeláttára egy szék. Mozog és mozog, egyszerre csak nagy erővel feldobatik a szoba padlásáig. — Rmir.t a leány a szobát elhagyja, azonnal nyugalom áll be, de amint visszatér, újra kezdődik a dobálódzás. — Néha víz képződik a szobában, vagyis inkább a levegőben, amely egy pillanatban a jelenlevőkre zuhan. Ez a folyadék barna és 30 fok Celsius meleg. (Vegyileg még nem lett megvizsgálva.) — Újabb időben a régi megszokott jelenségekhez újabbak csatlakoztak és úgy látszik, hogy a régiek apadóban vannak. — A leány, amint alkonyaikor lefekszik, ütések kap arcára. E hó 12-én személyesen töltötte az éjszakát, a leány mellett feküdtem (12 éves a leány), fejét bal karomra vettem, jobb karomat pedig védőleg a feje fölé tartottam. Dacára annak, a leány arcára az ütés egymást követte, és mindig a bal arcra. Ekkor kezemet a bal arcára fektettem; dacára ennek, az ütések kezemen keresztül is megkapta. Én csak azt éreztem, hogy egy hideg szél fuval a kezemen keresztül, a leány azonban nagy fájdalmakat érzett. Húsnál több ütest kapott egy óra alatt, ugyannyira, hogy gyertyát kellett gyújtunk, mert gyertyafénynél az ütések nem oly gyakoriak. — Az ütések csattanóan hangosak, mint mikor valakinek valaki egy pofont ad. Csak a csattanást lehet hallani, de észrevenni nem lehet semmit. Mi lehet ez, ezek az ütések? senki sem tudja. — Magáról a családról nem sokat lehet mondani. A szülők tatár leszármazásúak. A leány anyjához hasonlít, testileg, lelkileg egészen ép és a népiskolában a jó tanulók közé tartozik, ez időszertint a lezajskoi kolostorban van.“

Nemde feltűnő, hogy ez a csendőr holmi turpisságról,

vagy otromba tréfáról még csak említést sem tesz? Az ő egyszerű, józan elméjével ki tudja mérni a határt, ameddig ily feltevés megállhat. Emellett a tények száraz elsorolásával egy nevezetes jelenségnek igazán klasszikus tanújává válik.

*

Egyik neves orvosprofesszorunk nyilatkozott a kőrösbányai esetről. Szerinte ilyen dolgok fordultak ugyan már elő, csak az a baj, hogy *soha szakember az ilyen eseteknél jelen nem volt* és így az egymással ellentétes vallomások miatt teljesen megbízható észlelettel nem bírunk.

Válaszképen közlöm nem kisebb szakembernek és nem kisebb tudósnek, mint *Cesare Lombrosonak*, a világhíró pszichiáternek megfigyeléseit a *tűnni* esetről.

„Múlt év (1908) november 16-án Turinban a via Bava 6. szám alatti házban a nap folyamán, de még inkább éjjel különös lármát lehetett hallani. A házban egy Fumero nevű korcsmáros lakott. Megállapították, hogy a pincében az nyolcra üres és telt üvegek röpködtek le a földre, ahol tsszetörték. A magas földszinten levő hálószobában, amelyet a pincével egy lépcső kötött össze, gyakran batyuba összekötött ruhákat és eszközöket lehetett találni. Ezek a batyuk olykor lépcsőn az ivóba is legurultak, de a láthatatlanok nem egyszer a székeket is ledobálták a földszintre, összetörvén azokat. A falakon levő edények lehullottak és a padlón tovább gurultak. Őröket állítottak fel, hogy kézrekerítsék a vélt zavargókat, s a jelenségek alatt egyetlen embert sem lehetett tetten érni. Elhítták a papot is, hogy a házat szentelné be, de alig hogy hozzáfogott, láthatatlan módon egy nagy borral telt üveg esett lába elé és összetört. Ugyanekkor az állványon levő egyik virágváza is lerepült a földre, anélkül, hogy eltörtött volna. A rendőrök jelenlétében a falhoz támasztott egyik létra lassan a földre ereszkedett, de nem sértett meg senkit sem. Majd egy fegyver ment keresztül a szobán s az ellenkező sarokban állapodott meg. Folytonosan nagyobb embertömeg tódult Fumero házához, úgy, hogy a rendőrség értésére adta, hogy az események miatt őt gyanúsítják és kellemetlenségei lesznek, ha azok meg nem szűnnek.

Mikor én Fumeronál látogatást tettem, a fenyegetések

hatása alatt csakugyan azt állította, hogy a zavargások már megszűntek. Valójában azonban csak úgy ismétlődtek, mint azelőtt és nekem volt módomban az esetet alaposan tanulmányozni és megvizsgálni.

Figyelmeztettek, hogy mihelyt valaki a pincébe belép, az üvegek elkezdenek röpülni és összetörni. Első ízben sötétben mentem be a pincébe és hallottam, hogy az üvegek csakugyan lábaim körül gurulnak és összetörnek. Köröskörül öt állvány volt üvegekkel megrakva, a helyiség közepén pedig egy nagy asztal állott, melyre én hat gyertyát állítottam és meggyújtottam azokat, arra számítva, hogy akkor a jelenségek meg fognak szűnni. E helyett azonban azt láttam, hogy a földön levő három üres üveg felém kezd gurulni, mintha csak egy kéz gurítaná őket, majd az asztal közelében összetörték. Azonnal a legpontosabban átkutattam a pincét, hogy meggyőződjem róla, vajjon nem titkos huzalok segítségével vonogatja-e valaki a tárgyakat. Alig pár perc múlva azonban előbb két, majd négy, azután hat s végül egy egész tömege a telt üvegeknek bocsátkozott le lassan az állványokról a földre, mintha csak valaki óvatosan leszedgette volna, e közben azonban egyetlen egy sem tört el belőlük. Csak azután, miután már minden megmozdult üveg a földön volt, tört össze előbb hat, azután még egy üveg akkor, mikor a pincéből épen távozni készültem. Mihelyt azután a pinceajtót becsuktam magam mögött, minden elcsendesedett.

A jelenségek akkor is ismétlődtek, amikor Fumero korcsmáros és neje nem voltak otthon és csak akkor szűntek meg végleg, mikor a korcsmáros egyik fiatal fiú alkalmazottját elküldte szolgálatából. Ez a fiú egyáltalában nem volt hisztérikus hajlamú, ellenkezőleg egészséges és erőteljes gyerek volt.

Egy alkalommal a tulajdonos és neje jelenlétében fényes nappal a hálószobából levezető lépcsőn az asszonynak egy pár cipője gurult le épen az asztalnál ülő vendégek lábaihoz. Máskor megint egy nagy vizesüveg ugyancsak fényes nappal és sokak jelenlétében a 4—5 öl hosszú udvaron keresztül, a levegőn át lebegett a szomszédos ház ajtajához, ahol a földre szállott és eltörött.“

Lombroso észlelésének helyességében bizonyára megbízhatunk . . .

Ennél az esetnél egészen világosan kidomborodik, hogy nem dobálásokról van szó, hanem a tárgyak olyan mozgásáról, mintha azokat valaki ide-odatenné, rakosgatná, egyik helyről a másikra vinné.

*

Két feltevés áll mereven szemben, melyek e különös mozgásoknak (és nem mindig röpködéseknek és dobásoknak) megfejtéséhez kulcsot igyekeznek adni.

A gépies-elv hívei valami ismeretlen természetjelenséget sejtnek, leginkább minden bővebb indokolás nélkül valami elektromágneses jelenséget és azt vallják, hogy ezek feltétlenül gépiesen és véletlenül keletkeznek. Ez esetben természetesen lefolyásuk is gépies. Hiszen a sejtanra alapított lelkifizika szerint emberek és tárgyak között ilyen mozgásokat létrehozó és irányító összeköttetés ki van zárva.

Egészen különös dolognak találhatjuk tehát, hogy a tárgyaknak ilyesféle mozgásai *épen nem nélkülözik az értelmi jellemvonásokat.*

Szolgáljon erre például a *brunóci* eset, melynek legalább is 50 szemtanúja volt.

1899. augusztus 14-én a nyítramegyei Brunóc községben, az uradalmi kertész-lakásban ment ez végbe. Kezdődött reggel 9 órakor és pár óra megszakítással tartott egész sötét estig.

Wittwár József mérnök, jószágigazgató előadása szerint, neki a nevezett nap délelőttjén jelentették, hogy a kertészlakban a bútorok minden érthető ok nélkül fölforgognak és a mozgatható kisebb tárgyak a levegőben röpködnek.

Ő a jelentéseknek nem sok hitelt adott, de kora délután mégis megnézte, hogy mi igaz a híresztelésekből.

Czibik nevű kertészszel, kinek lakásában történt ez a zenebona, bement a lakásba és szénézett.

Egyedül *csak ketten voltak bent.* míg a nagyszámú kíváncsi nép a nyitott ablakoknál és ajtónál állott.

Legelőször is egy szék dőlt fel Wittwár szemeláttára a szobában. Felemelte, megvizsgálta, nem talált rajta semmit. De óvatosságból bezáratta az ablakokat és az ajtót.

Ekkor a másik szobában ismét egy szék dőlt fel a szemeláttára, pedig ők a kertészszel egymás mellett állottak.

Hirtelen zörgést hallottak a konyhában, oda szaladtak és látták, hogy a dézsa fordult fel.

Ekkor alaposan átkutatta a jószágigazgató az egész lakást, miután semmi gyanúsat sem talált, egyik ágyra mutatva, így szólt:

— Ejnye de csodálatos! Maga azt mondja, hogy ez a nehéz ágy fölborult, ezzel a kis könnyű asztalkával meg mellette misem történik.

Alig mondta ki ezeket a szavakat, az asztal feléje dőlt.

Ez igen fontos mozzanat. Mert ha fel is tesszük, hogy gépiesen működő erő idézte elő ezeket a mozgásokat, hogyan magyarázzuk meg, hogy az asztal eldőlése fizikai akcióval kifejezett valóságos felelet, azonnali cáfolat volt a kiejtett szavakra?

Véletlen? Igen különös véletlen volna ez.

Ilyen véletlenekből ennek az egy napnak krónikája egész sorozatot szolgáltathat. A fizikai mozzanatoknak 20%-a nem egyéb, mint ilyen frappáns felelet a jelenlevők megjegyzéseire.

Mikor a konyhában levő dézsa például megint felborult, a jószágigazgató hangosan kifejezte abbéli kívánságát, hogy magától álljon ismét talpra.

Ekkor előbb eldőlt a szobákban egy pár szék, egy asztalról lehullottak a gyermekjátékszerek és a dézsa ismét talpra állott.

Látta azután a jószágigazgató, hogy a tűzhelyen levő 6—7 bádogfödő egyenként rövid időközökben lehull a földre nagy zörgéssel. Egészen úgy, mintha valaki dobta volna őket..

Wittwár intelligens, tanult ember, ki népies babonákban nem hisz, sőt a vallásos gondolkozás sem tulajdona, ellenben a természettudományokban eléggé jártas, — és mégis így ír:

»Mindaz, ami folyó évi augusztus hó 14-én a brunóci kertészlakban történt, minden emberi beavatkozás nélkül ment végbe. Sem földrengést, sem légáramlatot, sem villamosság jelenlétét nem tudtam megállapítani, azért hiszem, hogy itt egy eddigelé ismeretlen erő működött.«

Másik teljes hiteltérdemlő tanúja a brunóci esetnek Frieml kisasszony társalkodónő.

Ó délután 3 órakor látogatta meg a kertészlakot, de alig

váltott az ottlevőkkel pár szót, a szoba egyik sarkában a földön fekvő szekrényláb hatójuk szemeláttára a másik sarokba repült, még pedig a fejük fölött oldalvást.

Frieml kisasszony a továbbiakat így írja le:

„Átmentünk a másik szobába, ahol leültem, a többiek meg körülállottak. „Most nyugalom van“ — mondtam. Ebben a pillanatban a kertész kalapja, mely az ágyon feküdt, fölemelkedett és a jelenlevők feje fölött átrepülve, hangos derültséget keltő módon, *gyöngéden* a fejemre ült.“

Ez ismét feleletszerű akció, mely nem nélkülozi a vaskos humort sem. De feltaláljuk benne a másik jellemző vonást is a gyorsan repülő tárgy *gyöngéd* elhelyezkedésében. Ezt a mozzanatot nyolcán látták.

Délután folyamán a bútorokat kihordták a lakásból, úgy hogy az estefelé oda érkezett *Uhlik* nevű uradalmi gépész, hogy valamit lászson, három darab téglát vitt be a lakásba és a fal mellé egymásra helyezve, felszólította a titokzatos erőt, hogy mozdítsa meg azokat. A felső téglá azonnal a konyha közepére esett.

Weiner korcsmárost, ki a lakásba lépve hangos kifejezést adott kételkedésének, két egymásba vett kefe érzékenyen hátbaütötte. Kételkedésével azonban csak akkor hagyott fel, mikor a téglák ismételt repülését ő is látta.

Ágh Sándor vasúti pályafelügyázót egy seprű szintén megütötte. Ez a seprű a kályha megetti sarokba volt állítva és a szeglet megkerülésével jött elő onnan, A levegőben egyforma magasságban haladva nem egyenes, hanem félkör alakú utat tett meg, tehát dobás nem lehetett.

Tulis Jánost, ki a kamrában — hol rajta kívül más nem volt — egy farakásra ült le és nyugodtan szemlélődött, egy előugró fahasáb annyira megütötte, hogy három hétig hordta a nyomát.

Egy üres hordó, mely a kamrában állott, a kertész szemeláttára szögleteket elkerülve és az ajtónál megfelelő irányba fordulva, kigurult a konyhába.

Sok más különös jellemvonása is van a brunóci fizikai jelenségeknek, melyeket gépies erőnyilvánulás feltételezésével megmagyarázni lehetetlen.

Nehéz tárgyakat, ágyakat, szekrényeket, ládákat, asztalokat borogatott föl ez a titkos erő, még pedig nem olyképen, hogy

azok csak egyszerűen eldőlték volna, hanem egy pillanat alatt fordultak meg súlypontjuk körül és lábukkal égnék meredve, pontosan előző helyükre állottak.

Egy tálcán több pohár volt együtt, ezek közül kiemelkedett a *középső* és a földre esett, anélkül, hogy a többi poharak, vagy maga az asztal csak meg is mozdultak volna.

Általában alig volt a lakásban mozgatható tárgy, mely különböző időpontokban el ne mozdult volna helyéről. A tűzhelyen lévő kávéőrlő egy falba vert szögre, rendes helyére illeszkedett. A kertész leányának iskolai könyvei egy szekrény tetejéről hirtelen felrepültek és a leányhoz vágódtak, mire az sírásra fakadt. A konyhaszekrény ajtaja felpattant és egy levesmerő kanál repült ki onnan a konyha közepére.

Egy bádóg icce majdnem mindig a levegőben röpködött, végre Gregorovics nevű kocsis egy erős zsineggel az ablakrácsához kötötte, de az icce elszakította a köteléket és a kerítésnéhez vágódott, kit a benne levő vízzel végig öntött.

Ez a zenebona pontosan egy napig tartott Brunócon. Földrengést, talajmozgást, a tárgyak rezgését, a falra akasztott képek lengését egyáltalában nem észlelték. Az ugyanazon épületben levő másik lakásban semmi sem moccan. De különben is „az a hely sohasem mozgott, ahonnan valami lerepült“, pedig a mozgások feltűnően gyorsak voltak.

Már most, ha összegezzük a benyomást, melyet a tárgyak ilyen mozgásai reánk tesznek, hogyan tudjuk indokolni, ha gépies természetűnek tulajdonítjuk azokat?

Ezek az erőhatások roppant különösek. Ez az erő teljes összevisszaságban, de mégis észszerűen ragadja meg és mozgatja hol ezt, hol azt a tárgyat; van mérséklete, nem épen tör, zúz, rombol, hanem csak felborít, eldőt; alkalmazkodik a tárgyak használati módjához, dézsát felborít, vizet kiönt, hordót gurít, seprővel üt: a levegőbe emeli és eldobja a tárgyakat, kifejezett kívánságokat teljesít, fizikai akciókkal frappáns feleleteket ad, az egyének közt szimpatikus különbségeket tesz, mókázik, közönséges dobások által ki nem vihető modulációkban szerepel, a tárgyak mozgási sebességét nem viszi át az ütközésekbe

egyenértékűen, általában pedig — bár félelmes fizikai produkciókat végez — senki vagyoni és testi épségében helyrehozhatatlan kárt nem tesz, pedig máskülönben egy nehéz szekrény eldőlése vagy egy vastárgy dobása már csupa véletlenségből is megteheti ezt.

Igen jellemző, hogy a jelenlevők ettől nem is féltek, hogy a működő erőnek önkéntelenül is értelmet, sőt szociális erkölcsi érzéket tulajdonítottak.

A brunóci eseményeknek körülbelül 50 szemtanúja volt, köztük a kastély úrnője és más intelligens úri egyének, kiknek szava teljes hitelt érdemel.

Langhammer főszolgabíró utólag kezdte vizsgálni ezt az ügyet, de miután hatósági beavatkozásra okot nem talált, teljesen felhagyott vele . . .

A természeti jelenségek vizsgálatánál van egy vezérelv, melyet soha szem elől téveszteni nem szabad, A legkisebb mozzanatnál is azt kell vizsgálnunk, hogy honnan származott a mozgató energia és milyen hatásokba ment át matematikailag pontos egyenértékként. Ez az energia megmaradásának törvényéből önként következik.

Ha valaki felé egy tárgy sebesen mozog és az a repülés gyorsaságát látva, ütés helyett csak egy gyöngé érintést érez, bizonyára csodálatosnak tartja a dolgot. Ha ezen felül az ütés nyomot sem hagy maga után, mert hiszen a megérezés nem mindig irányadó, bizonyosra fogja venni, hogy a repülő testet közvetlenül a cél előtt a mozgás eleven erejét felemésztő ellenhatás érte, ami semmivé tette az ütközés nagyságát.

Ha azután ilyen ellenhatásnak a külső körülményekben semmi indokát sem leli, akkor észszerűen nem tehet fel mást, mint hogy a mozgó tárggyal a mozgató erő vele van, vagyis hogy nem egyetlen akcióban (dobásban) van kifejezve az erő hatása, hanem az akciók táncolatos sorozatában, melynek végén a mozgást legyőző ellenhatás áll.

A titokzatos dobálásokat ez igen nagy mértékben jellemzi.

De mi ehhez hasonló természeti tüneményt nem ismerünk, csak az élők világában, vagy a gépek mozgásában, ahol a mechanikai erőhatásokat az értelem kormányozza.

Ezért tűnnek fel e sajátságos testmozgások már eleve is értelmeseknek.

Egy tárgy megmozdulása, sőt tovahaladása magában véve nem csodálatos dolog. Ha a hegyoldalról egy szikla leválik, az már önsúlyánál fogva is legörög a völgybe, tehát mozog és eközben utat tesz meg.

De ha egy tárgy a gravitációs erő legyőzésével egyenesen felemelkedik a levegőbe és úgy halad tova, anélkül, hogy annak indokát látnánk, az már meglepő jelenség. Ámbár még mindig beszélhetünk fel nem derített erőhatásról.

Meglepődésünk még jobban fokozódik, ha ez a mozgás nem egyszerű pályán történik, az a tárgy például nem ide-oda ütődik, hanem szögletet kerül el, fel- és leszáll, elhelyezkedik és újra felemelkedik.

Ha azután még e mozgásokban a tárgyak használatának megfelelő észszerűség is nyilvánul, ha maguk e mozgások mintegy felelnek a mi megjegyzéseinkre — akkor csakugyan nem szabadulhatunk attól a gondolattól, hogy a mozgató erőt értelem kormányozza.

Ellenvetésül fel lehetne hozni, hogy mindez pusztán véletlen, következtetésünk az értelemre véletlenül alapuló csalódás.

*A véletlent azonban mindig matematikailag kell indokolni, annak egyszerű felemlítése nem érv **

A véletlent az eshetőségek, a lehető variációk nagysága fejezi ki matematikailag.

* A véletlen különben „még hétköznapi értelemben sem más, mint a determináló tényezők nem ismerése,” tehát látszat.

A whist játékban például négy kézben 13—13 kártya van. A különböző lehető osztások száma több ezerquad-rillióra rúg. Ha a föld egész népességének száz millió évig éjjel-nappal osztanák a kártyát más-más variációkban, mégsem merítenék ki a lehető variációk század-részét sem.

Ha tehát a kártyák csak kétszer is azonos kombinációban jönnének ki, már gyanakodni kezdenék, hogy ez nem véletlen. Ha harmadszor, negyedszer jönnének azonos kombinációban, akkor már bizonyosra vennék, hogy valaki elrendezi őket, akkor már nem hinnék a véletlenben, melynek pedig az osztásoknál szerepelnie kell.

Ha egy ismeretlen gépies erő röpit egy kisebb tárgyat egy szobában, az lehet meglepő, de dinamikai lefolyásában nem teljesen érthetetlen.

De hogy ez a tárgy véletlenül eltaláljon valakit egy közepes térfogatú zárt helyen, ha épen csak kevesen vannak ott, az már kissé valószínűtlen.

Hogy pedig épen a fejét találja, hogy az ilyen viszonyba került dolgok épen egy kalap és egy fő legyen, hogy az a kalap épen a használatnak megfelelőleg nyugodjon meg azon a fejen, annak gépies indokból eredő valószínűségét ha matematikailag akarnánk kifejezni, képtelen nagy számot kapnánk, amivel szemben ott áll az az egy valószínűség, hogy a kalap illetően repülése a mozgató erő értelmességétől ered.

Ha azután emellett még azt tapasztaljuk, hogy a különös tárgymozgások teljes egy napig, majdnem mind ilyen mozzanatokból állanak, akkor bátran kimondhatjuk, hogy azok nem is véletlenek és nem is vezethetők gépies indokra vissza.

*

A külföldi esetek a vázolt sajátságokat és különös fizikai jellemvonásokat épen így feltüntetik, sőt megtalál-

juk ezeket a krónikákban fennmaradt régi eseteknél is. úgy, hogy elmondhatjuk, hogy ezek a dobálások mindig feltűnőek voltak és eltértek a természeti erők által létrehozott mozgásoktól.

Álljon itt Du Prel nyomán néhány eset rövid leírása példaképpen:

M kődobálás Berlinben az elsassi utcában 1890-ben teljes hat hétig tartott; s dacára a rendőri beavatkozásnak és dacára annak, hogy a tettes megkerítésére igen magas jutalmat tűztek ki, nem tudódott ki semmi.

Párisban 1849-ben (Rue de Grés) egy kertben szabadon álló házra röpültek a kövek, még pedig olyan mennyiségben, hogy károkat okoztak. A kövek olyan nagyok voltak és oly távolságból jöttek, hogy emberi kezek semmiképpen nem hajíthatták. A kíváncsiak fölmásztak a szomszéd házak tetejére, hogy a látványosságot megtekintsék. A kövek mindig magasan a nézők fejei fölött röpültek el és látták, hogy nagy távolságból jöttek, de mindig matematikai pontossággal eltalálták a célt.

A dobálódzás három hétig tartott. A rendőrség folyton jelen volt, de minden igyekezete dacára semmit sem tudott fölfedezni. Így szól magának a rendőrségnek hivatalos jelentése.

Amikor az ablakok és az ajtók már be voltak zúzva, deszkákkal szögezték be azokat. Rz egyik ablakon azonban egy hosszú, keskeny nyílás szabadon maradt. Ezen pillanattól fogva a nyílás szélességének megfelelő nagyságú kövek röpültek be rajta. Ezen esetben tehát — emberi tetteseket tételezve föl — állványokat kellett volna fölláttítaniok és hajítógépeket használniok.

A grőbeni esetnek egészen más ismertető jelei voltak. Noha több mint húsz ember kísérte állandóan figyelemmel a kődobálást, soha senki a köveket előbb nem látta, hanem csakis abban a pillanatban, amikor nagy robajjal a cserépszindelytetőre leestek. Azután a földről röpültek föl a kövek és nagy erővel hullottak a tetőre.

Ezen jelenségek leírója, Heinisch plébános, a kövek röpírányára vonatkozólag azt mondja:

„Láttam, amint néhány kő a kert faajtaja mellett levő folyosótól a fészker sarka körül, tehát vízírányosan félkörben hajított, ami a természetes hajítás törvénye szerint lehetetlen.“

A röpgyorsaság és a hajító energia hirtelen megszűnése is feltűnő volt itt.

„Nagyon különösnek tetszett, — mondja a plébános — hogy gyakran látható volt, amint a kövek röpültek és hogy honnan jöttek; viszont máskor meg nem; nemkülönben az a körülmény is, hogy sokszor igen lassan röpültek és mégis nagy erővel ütődtek a háztetőre ... És mindnyájunk nagy ijedtségére látnunk kellett a saját szemeinkkel azt is, amint a köveket őrült gyorsasággal dobják, majd belülről kifelé, majd kívülről be a szobába; de egyetlenegy követ sem lehetett látni előbb, míg csak dörrenésszerű csattanással* az ablakon keresztül be nem röpült ... Ha a szobában egészen közel az ablakhoz állottunk és kívülről dobáltak be az ablakon, a kövek nagy recsegéssel eltörték ugyan az üvegtáblákat, de mihelyt eltörték az üveget, közvetlenül az ablak mellett hullottak le, mintha valaki visszatartaná. Amint egyszer éppen a földszinten, az éléskamrát söpöttem, fölmentem a lépcsőkön a felső lakosztályba és ime fölülről, a fejem fölött, egy nagy követ dobtak le, amire a szolgálók az udvaron nagy sikoltozást vittek végbe, mert attól tartottak, hogy vagy a fejemre esik, vagy közülök fog valakit eltalálni. De egyik sem történt, mert amint a kő fejem mellett elsurrant és a nehézkedés törvénye szerint a földszinti éléskamrában kellett volna földre hullania, — nagy erővel az alsó épület ablakának röpült. Eszerint röptében irányát megváltoztatva, egy ívet, vagy sarkot csinált, ami valóban csodálatra méltó.

A híres Münchhofi dobálásnál egy ízben több mint 60 ember volt jelen, akik látták, amint 10 kilogramm nehéz kövek a konyhapadok alól jöttek elő és az ugyanazon falon levő ablakon röpültek keresztül és azután megint félivet írva le, visszaröpültek. Ez alkalommal mindenféle házi szerek is mozogtak. Sok ezen tárgyak közül súlyának és gyors röpülésének . dacára az ablaküveg táblái között megrekedt; míg mások csak gyengéden érintették az üvegtáblát és függőlegesen hullottak le róluk. Emberek, akiket a nagy kövek találtak, nem kis csodálkozásukra alig, vagy csak igen kevésbé érezték meg a dobás hatását, noha a kövek nagy gyorsasággal röpültek és ennek dacára függőlegesen hullottak a földre mellettük. Amit az emberek — a zenebonát látva — kihordottak a konyhából,

* Ez a kőrösbányai esetén is előfordult.

hogyan az összetöréstől megóvják, az a kezeikből vétetett ki és hajított el. Koppbauer fejére egy nagy merőkanál röptült és azután egyenesen a földre hullt. A kanál félkilót nyomott, de ő mégis csak gyenge érintést érzett.

Koppbauernek sógora *Aschauer*, aki a gráci Johanneumban a matematika és fizika tanára volt, szintén jelen volt a tünetmenny lefolyásánál és misztifikációt gyanítva, az egész házat, sőt a villamos vezetékeket is megvizsgálta és mindenképpen arra törekedett, hogy az érthetetlen jelenségek okát kiderítse, de minden fáradozása hiábavaló volt. Az elmondottak valódiságát illetően maga is szavatol mindenért.

(Jgy látszik, hogy az ilyen eseteknél a kiküldött hivatalos közegek a vizsgálatot igen közönyösen veszik és igen fölületesen figyelik meg a tünetmenny lefolyását, mert különben csakhamar meg kellene győződniük, hogy itt emberi közreműködésről szó sem lehet. Mert hogy követ nem lehet ivalakban egy sarok körül dobni, hanem csak egyenes irányban, amely irányból a nehézkedés törvénye folytán röptének vége felé ivalakban eshetik ugyan lefelé, de soha vizirányosan egy sarok körül nem hajítható, azt már minden gimnazista is tudja.

A természettudósok ezenfölül azt is belátják, hogy a mozgó vagy röpítő energiának azonnali megszűnése természetellenes valami. Olyan természettudós, mint Wallace, a adevillei eset megbeszélésénél hangsúlyozta, hogy ott egy kalapács a szoba közepére hajított, amint azonban a földre hullott, semmiféle zörej, vagy koppanás nem hallatszott és úgy tetszett, mintha egy láthatatlan kéz csendesesen letette volna. Föltűnő, hogy különösen az emberekre dobott tárgyak röpgyorsasága hirtelen ellankad olyannyira, hogy akiket a tárgyak eltalálnak, alig érzik az érintést és a kő, vagy egyéb tárgy ártalmatlanul hullik le mellettük. A párisi rettenetes kődobálásnál sem sérült meg egyetlen ember sem.

Tedworth-ben egy lelkész után egy ágydeszka repült teljes erővel, mégis csak oly könnyen érintette, hogy egy köteg vatta sem érinthette volna enyhébben.

Kapsdorfban egy asszonyt egy 7 kilós mozsár talált el, de sértetlen maradt. Ugyanott más embereket is veszedelmes lövegek értek, de ezeknek hatását nem érezték erősebben, mintha egy szivacsbal dobták volna meg őket.

Hasonló dobálás *Kolmárban* húsz esztendeig tartott, de az

emberek végre megszokták és nem törődtek többé vele, mert soha senki nem sérült meg.

Joller ügyvéd leányára egy kútnál egyszerre csak kőzapor zúdult, de a leányt egy kő sem érte.

Chevignyben több mint 50 ember szemeláttára a házfedélről cserepek, a kéményről téglák, a talajról földrögök váltak külön, hogy nekirepüljenek egy fiatal leánynak, ki több méternyi messzeségben állott.

Más esetekben nem lehetett megállapítani a helyet, ahonnan a lövegek valók, mert nem voltak észlelhetők egész pályájukon, hanem csak egy bizonyos ponton voltak megpillantathatók.

Liverpoolban egy házat két napon át ostromoltak a repülő kövek és széndarabok. Minden darab egy és ugyanazon ablakba repült, de a rendőrség nem volt képes megállapítani még az irányt sem, melyből a kövek jöttek.

Ezen sajtóságos tünemények előidézőinek céltudatossága a felhozott és hitelesített eseteknél semmiképen el nem vitatható.

Egy régebbi iratban olvassuk a következőket: „*Toumay* úr fölvetett egy követ, mely lábaihoz esett. Megjelölte szénnel és házának leghátsó sarkába dobta. De a kő azonnal megint visszaröpült és amint *Toumay* fölvette, egészen meleg volt.

Jáva szigetén 1836-ban egy indigógyár felügyelője, aki szabadban egy bivalyszekéren ült, földdel és szeméttel lett meghajigálva és később szobájában bivalycsontok, kövek és egy egész bivalyfej hullott le felülről, mintha a szoba mennyezetén estek volna keresztül, de anélkül, hogy valaki megsérült volna. A sukapurei kormányzó ennek hallatára egy éjt a szobában töltött és amint a kődobálás megkezdődött, néhányat a kövek közül vonásokkal és keresztel megjelölt és ledobta egy mélyen az ablak alatt folyó hegyi patakba; de egy perc múlva a megjelölt kövek mindannyiszor megint visszadobattak a szobába, még pedig egészen vizesen.

A *Valence-en-Brie-ben* történt esetről a rendőrség, mint rendesen minden hasonló esetről, kudarcot vallott. *Schnebelin* abbé többféle követ szedett föl a kertből és a *Fortin*-féle magnetométerrel megvizsgálta azokat. Ezen kövek azonban az igen érzékeny gépre semmiféle hatást sem gyakoroltak; azon köveknél ellenben, amelyeket a láthatatlan kezek hajítottak, a magnetométer mutatója 45 foknyira elhajlott ...

A bárcai kődobálásról (1899) Dragoner Béla plébános irt rövid tudósítást egy folyóiratba.

Vaszily Róza 14 éves bárcai leány felé naponta 12—20 darab kő repült, melyek — ha a leány zárt szobában volt — az ablakokat is betörték. Dobálót nem tudtak felfedezni. Sőt megtörtént, hogy éjjel arculverte valaki a leányt, máskor egy kő úgy halántékon ütötte, hogy majd elájult, *A* jókora köveket igen sokan megbámulták.

A plébános a leányt magához vette megfigyelés végett, de déltájban már nála is kitört egy nagy tábla üveg, a követ pedig megtalálták az ablak alatt. Este ismétlődött az ablaktörés, másnap szintén. Senki sem tudta megfejtetni a dolgot, dacára a nagy népcsődületnek ...

Sáritz-ben (1899) ugyancsak történtek egy *Schultz* nevű napszámos házában különös tárgymozgások sokak szemeláttára.

Itt ismét egy 14 éves leány állott az események központjában, nevezett Schultznak a leánya.

Ha ez a leány kezébe vett valamit, azt a láthatatlan erő elkapta tőle, például tányérokat, ruhákat.

A gazda felsőkabátja számtalan esetben 3—4 méter távolságra repült. Ép így repültek a leány ruhái is, hiába raktak reájuk nehéz tárgyakat, azok a ruhákkal együtt estek.

Ha szekrénybe zárták a ruhafélét, a szekrény ajtaja nagy zajjal felnyílt és mégis csak kirepültek belőle a ruhák.

Itt kopogásokat, dörömböléseket is hallottak és több ízben erős léghuzamot éreztek a zárt ablaku és ajtajú szobában.

Ezek a jelenségek egy hónapig tartottak és maguktól megszűntek ...

A vasmegyei *Sodron* 1820 táján volt ilyen eset.

Egy házban az edények röpködtek le a polcokról és törtek darabokra.

Itt a titokzatos erő igen kíméletlen volt, tört, zúzott, rombolt, minden elpusztítható tárggyal — melyet idejekorán el nem szállítottak — elbánt.

A házat egyideig katonaság őrizte, de azután lebontották ...

Zernitzben (1860 táján) egy földbirtokos ablakait szintén sok ideig dobálta és tördöste össze egy láthatatlan.

Ezt az esetet fizikusok tanulmányozták. Katonasággal elzárták teljesen a kis falut és őrizet alá vettek mindenkit, de még csak gyanús dologra sem akadtak.

Hajítógépekkel utánozták a dobásokat, hogy összehasonlításokat tegyenek és nem voltak képesek híven utánozni a kövek repülését.

A láthatatlan erő olyasmit megtett, hogy a szénapadlásról leszórta a szénát az udvarra és ott elterítette . . .

Eperjesen 1739-ben Chemely Dániel házában garázdálkodott ez a titokzatos erő.

A házat szinte fenekestől felforgatta. Valóságos kőzáporral árasztotta el a báméskodókat, úgy, hogy nem egy sebesülés történt.

A házi állatokat ütötte-verte, a bútorokat össze-vissza forgatta. Egy éjjel a szobából eltűnt az égő gyertya, erre később a pincében akadtak reá.

Feltűnő volt a seprűk örökös eltűnése is, míg végül egy szokatlan helyen éppen kilenc darabot találtak összegyűjtve.

Egyik nap délutánján teljes csönd és nyugalom közepette hirtelen olyan erővel röptült egy félmázsás kő a második emeleti lépcsőre, hogy az egészen megrongálódott. Azután olyan kőzápor zudult az ajtónak, hogy a kettős záruk mind lepatantak.

A hatóságnál tett jelentésre hat katonát küldöttek ki a dobáló kutatására, akik közül egy különvált, hogy a dobálót elrejtőzve megleshesse. Egy fejéhez vágódó kőtől azonban olyan sebet kapott, hogy vére kicsordult. Eredményt természetesen semmit sem értek el.

Különös volt, hogy a konyha ablakát egyetlen kődobás sem érte, pedig a legtöbb kődobás a konyhaajtóra irányuk.

Ez a titokzatos erő az ebédlő bútorait össze-vissza hányta, a lisztet a tartójából kiszórta, a ruhákat egy rakásra hordta, az ajtót egy farakással eltorlaszolta, a zárt szobában alvó házbelieknek fejére homokot szórt.

A népcsődületre a padláson levő zsindelet dobálta.

Ha a megrémült emberek imádkoztak, valósággal örült

tombolást vitt véghez. Az ágyat végig öntötte sörrel, a tele káposztás hordókat fölfordította, az ajtókat elzárta és a folyosókat asztalokkal, padokkal, vánkossokkal, edényekkel eltorlaszolta.

Teljes *egy évig* tartott ez a zenebona, amint az Eperjes város krónikáiban is meg van írva . . .

A somogymegyei *Memyén* Szalai József urasági kocsis lakásán voltak 1899-ben a brunócihoz hasonló jelenségek.

Többen kikutatták és elzárták a lakást, de midőn pár óra múlva ismét benyitottak, mindent a legnagyobb rendetlenségben találtak . . .

Egészen nagyszabású dobálási eset volt az, mely a torda-aranyosmegyei *Gerenden* 1878-ban folyt le.

Nyolc-tíz napig dobálta ökölnyi kövekkel egy láthatatlan dobáló a gerendi grófi kastélyt és a hozzá tartozó épületeket.

Tizenkét fegyveres ember hét kutyával kereste és nem bírta feltalálni. Azután kiszállt a szolgabíró csendőrökkel, 70 falubeli embert rendelt ki vasvillákkal és mégis megtörtént hogy az elzárt telken a kocsis-legényt a láthatatlan erő földhöz vágta és egészen letépte róla a ruhát.

Ez esetet leírta és bizonyította egy szemtanú, *Mokkái Izsák* gazdatiszt, ki mint azon a vidéken közismert tényre is hivatkozott reá . . .

Szepezden 1895-től kezdve egy gazdaember 13 éves leányát dobálták kövekkel és más tárgyakkal teljes két esztendeig.

Fájni soha sem fájt neki, pedig meglátszott a dobások helye ruháján és fejkendőjén. A kövek mindig felülről lefelé ^v vízszintes irányban hullottak. Soha semmit el nem törtek, pedig többször a leány tányérjába estek, amint evett, vagy pedig a tűzhelyre az edények közé.

Ilyen dobálásokat egyszerre 30—40 ember is látott, köztük intelligens emberek (pap, tanító), de senki sem tudott a dolog nyitjára jönni.

A leányt elvitték másfelé lakó rokonaihoz, de azok ijedten

vitték haza. Végül a tapolcai zárdába került, de egy hét múlva onnan is elküldték, mert jelenlétében poharak, lámpák stb. hullottak le . . .

Szilváson 1901-ben Varró István gazdaember házában rövid ideig egyes fadarabok, vasszegek, ruhafélék és apróbb tárgyak ide-oda röptültek, székek felborultak, bútorok elmozdultak.

A esetnek intelligens úri emberek is szemtanúi voltak. Csendőrök kutatták a dolgot, de felderíteni semmit sem tudtak . . .

Ugyancsak 1901-ben történt hasonló eset a marostordamegyei *Mezősámsondon* Zongor Gyula jegyző lakásán.

A tárgyak mozgásai itt zárt helyiségekben egy hónapig tartottak és vehemens lefolyásúak voltak. Több törékeny tárgy elpusztult, például üvegek, lámpák. Kövek nem estek, A esetnek sok szemtanúja van, köztük a csendőrös parancsnoka is ...

Nagyváradon 1900-ban dr. Kom királyi ügyész házára hullottak a kövek. A rendőrség a tettest nem tudta kideríteni. ¹

Csak két év múlva *gyanakodtak* egy hülye leányra, ki állítólag valami félszerből dobálta volna a köveket.

Amint ez a *gyanú* lábrakapott, siettek a lapok közhírré tenni, hogy megvan a *tettes*.

Csak az a csodálatos, hogy száz és száz ember figyelmét, és a nagyvárad rendőrség éberségét épen egy *hülye* lett volna képes kijátszani.

Ez az eset fényes bizonyosság arra, hogy milyen fontos e titokzatos dobálások fizikai vizsgálata. Hiszen utóvégre minden dobálásra nem lehet a hitelesítő bélyeget reányomni, csak a különös fizikai jellemvonások dönthetnek e tekintetben. Más nem. Még a hatóságok kudarca sem . . .

*

Százsámra lehetne ilyen különös fizikai jelenségeket felsorolni. Ismerték azokat már a legrégebbi korban, végig

vonulnak az emberiség kultúrtörténelmén elmúlhatatlan, mert a felvilágosodás terjedésével nem szűntek meg a jelenben sem.

Mit bizonyít ez?

At, hogy fűzzön bár hozzájuk bármely nemzedék bármely előítéletet, tekintsen rájuk féltő remegéssel vagy fölényes gunnyal, kereszteljék el őket babonának, népies hitnek, fordítsanak nekik hátat, — ezek a jelenségek az előítélettől, hittől és tagadástól teljesen függetlenek minden időben és *fizikai valóságuk megdönthetetlen tény*.

Titkaikat megközelíteni csak tudományos vizsgálat útján, csak tudományos gondolkozás mellett lehet.

És mi mégis mily távol vagyunk ettől az egyedül helyes nézőponttól? Évről évre hány ilyen jelentős eset marad titokban, csak azért, mert tanúi magukat az érdemeden gúnynak és élcelődésnek kitenni nem akarják, mert megfélemlíti őket a sajtó terrorizmusa, mely egy privilégizált világnézet kényelmesen megálmodott teóriáit védi a tények kényszerítő hatalmával szemben?

Volt idő, mikor az egymást érő események arra kényszerítettek egy Tóth Bélát, ki valóságos fanatizmussal, elkeseredetten harcolt e jelenségek komoly színezete ellen, hogy tudományos vizsgálatot sürgessen.

Az ő kutató éles elméje kezdte belátni, hogy mily fontos emberi érdekek fűződnek az enemű tudományos vizsgálatokhoz épen oly korban, melynek egész közéleté, kultúrája, irodalma csak a felszínen kapargál.

MÁS HASONLÓ JELENSÉGEK

Ha ezek a dobálási esetek, ezek a különös tárgymozgások csak elszigetelten állanak, semmi rokonságot nem mutatnának más jelenségekhez, — az emberiség bizonyára oly probléma előtt állana, melyet megközelíteni sem lehetne.

De ez nem így van.

A legváltozatosabb jelenségeknek egész láncsorozata húzódik oly kísérleti tényéig, melyek teljes világosságba állítják e titokszerű, de még sem csodálatos dolgokat.

Igy legelső sorban vannak esetek, melyekben nemcsak kifejezetten dinamikai mozzanatok szerepelnek, hanem hang-, hő- és fényjelenségek is.

Ezek közül egyike a legnagyobb szabásúaknak az, mely *Csillag Kristóf* kereskedő házában játszódott le 1898-ban a hunyadmegyei *Polyána-Tekerő* községben.

Maga az eset részletes leírása igen terjedelmes, és nagyon sok érdekes adatot tartalmaz.

Röviden így beszélhetnénk el:

Csillagot hónapokon keresztül valósággal egy láthatatlan lény háborgatta, aki esténként zörgette az ajtót, később értetetlen módon behatolt lakásába és a legnagyobb zajjal forogott ide-oda minden tárgyat.

Hallotta lépteit, lélegzéshez hasonló fuvását és látni mégsem látta. Nagy, hamis kutyája ez idő alatt mindig majdnem élettelenül hevert.

Legcsodálatosabb volt a dologban, hogy bár világosan hallotta a tárgyak felborogatásának, eldőlésének, rendezgetésének zaját, soha rendetlenséget nem tapasztalt, sem valamely tárgy valódi mozdulását nem tapasztalta.

Harminc tanú van reá, kik mindezt úgy hallották, mint ő. Köztük Holof bányaigazgató, több mérnök és más intelligens egyének.

Egy ízben bányászokkal állították körül a házat, azután felkutatták minden zugát és úgy várták a titokzatos látogatót.

És mégis hallaniuk kellett, hogy az felkuszik a külső falon, végig megy a padláson és a zárt padlaton keresztül leereszkedik az üzlethelyiségbe, ahol rendes zenebonáját végzi.

Berohantak, nem találtak senkit, minden tárgy a helyén volt.

A kívül álló bányászok nem láttak senkit sem.

Sokáig tartott ez a rendes esteli zörgés teljes egyforma színezettel, míg egyszer az ismeretlen vendég valódi dinamikus ténykedésre, az ablaknyitogatásra tért át. A konyhaablakot ugyanis minden reggel nyitva találták. Egyszer azután beszögelte a ház gazdája, akkor meg ki lett feszítve.

Egy reggel végül a tűzhelynél ismeretlen jegyű írást találtak, mely valami hegyes tárggyal volt a kormos falra karcolva. Senki sem tudta megfejteni.

De ezután már bement ez a láthatatlan lény a lakószobába is, hol megkongatta a kályhát, meglóbálta a lámpát, kopogtatta a bútorokat. Ha a kopogás helyére ütöttek, még erősebben kopogott. Lépteit és székre telepedését hallani lehetett. Egy ízben mintegy harmincán figyelték ezen ténykedéseit.

De hiába beszéltek hozzá, semmi értelmes választ nem kaptak még a kopogások útján sem. A kereskedő végül is elköltözött házából . . .

Ehhez mindenben hasonló eset az, mely a Nápoly melletti *Frattaminoreban* dr. Senzio házában folyt le 1899-ben.

Kezdődött a dolog folytonos becsengetéssel. Hiában lesték a csengetőt, nem tudták felfedezni. Azután bezárt ajtók pattantak fel és nyíltak ki fényes nappal, visitozó lárma hallatszott, hordók gurultak el a rendes helyükről, porcellán kávékészlet repült a földre, ahol darabokra tört, Wertheim-szekrény nyílt föl és értékpapírok szóródtak szanaszét.

Az orvos esőköpönyege zárt szekrényből a konyhába vándorolt, hol darabokra tépve hullott alá.

Itt-ott kisebb pénzösszegeket találtak eldugva, továbbá több csomag dohányt. Sütemények tűntek el a nézők szemeláttára és egy üveg bor végig locsolta a lépcsőt..

Az indiai *Bradfordban* egy előkelő mohamedán család házában 1908-ban fordult elő kődobálás.

Majd újabb jelenségek léptek fel. A cserepes háztetőn lépések hallatszottak, ajtónyitás és csukás hallatszott és dörömbölés kezdődött. Azután történeket találtak a lakásban szerteszórva, amiket ha összeszedtek, rövid idő múlva ismét szanaszét heverték.

A lakást szigorú őrizet alá vették, de ekkor meg érthetetlen módon *tüzek* keletkeztek.

Meggyűlt egy gyermekágy függőnye, azután több más éghető tárgy. Legelőször mindig az égés szaga érzett, azután füst tört elő, végül lángok csaptak ki.

Ha egy-egy tűznél összeszaladt a ház népe, akkor már a ház másik helyén gyuladt ki.

És ez így tartott három napon át, de egyetlen értékesebb dolog sem égett el.

Eleinte gyújtogatót kerestek, erre is, arra is gyanakodtak, de egy körülmény egészen más irányba terelte figyelmüket.

Egy szobában több egyén jelenlétében vékony füstfelleg szállt fel a pamlag egyik sarkából. Rögtön megvizsgálták a pamlagot, de gyújtogató eszközt nem találtak, még egy szál gyufát sem.

Ekkor a család egyik tagja megjegyezte, hogy az lenne csak kellemetlen, ha esetleg az ő ruhaszekrénye fogna tüzet, mely ugyancsak abban a szobában állott.

Alig mondta ki ezt, égett ruhadarabok szaga érzett. A szekrényt felnyitották és ime egyetlen egy ruhadarab lassú parázslásban volt.

A szemtanúk akkor már épen félórája időztek a szobában, a szekrényt előbb senki fel nem nyitotta és az égés szagát csak az aggodalmaskodó megjegyzés után érezték.

Ugyancsak itt jól elzárt szobában több ízben találtak kör alakban kirakott köveket is.

Ezek a jelenségek két hétig tartottak . . .

A francia Courneuve faluban 1907. szeptemberben fordultak elő igen *sajátságos tüzesetek*.

Leégett egy magtár és csűr. A tűzoltók még ott voltak, mikor egy 50 méternyire eső elsőemeleti szobában keletkezett tűz.

Alighogy azt eloltották, fél nap múlva ugyancsak ott kigyuladt a padlás padolata. Másnap egy közeli istállóban keletkezett tűz.

A következő napon pedig egy szomszéd házban rémülve látják, hogy az asztalra tett félkenyér lassan szenesedni kezd és füstölög. Felkapják, alatta jó darabon parázslik az asztal is.

Még az nap egy üres szekrényben kétszer is tűz keletkezik. Érthetetlen módon megszenesednek és elégnek a konyhában a kések nyelei.

A nagy zűrzavarban és kutatásban egy ócska kalapot kidobnak a kamrából az ablakon, ez egy alább fekvő ablakra esik és annak függönye azonnal lángra kap.

Egy lépcső napokon át finom füstöt bocsátott ki és lassanként hamuvá esett szét. . .

Ugyancsak nevezetes fizikai jelenségek színhelye volt a *san-franciscoi* Yucca—Root nevű pipereszappangyár 1897-ben.

A gyár pénztárnoka, *Lambert H.*, így írja ezeket le:

„A leányok, kik a sajtoló helyiségben dolgoztak, gyakran panaszkodtak, hogy az árudarabok össze-vissza röpködnek a teremben, anélkül, hogy a tüneményt előidéző okot látni lehetne.

Eleinte figyelemre sem méltattuk ezt a mende-mondát. Végre az igazgatóval együtt megvizsgáltuk és igaznak találtuk, A igazgató igen haragudott és az éretlen tréfa szerzőjét — ha kitudódik — elbocsátással fenyegette.

Megparancsoltuk, hogy a leányok mind a terem egyik részébe gyülekezzenek össze. Azonban a tárgyak röpködése ekkor sem szűnt meg.

Mindent elköveltünk, hogy a tünemény okát felfedezzük. Még a rendőrséget is értesítettük, honnan azután három embert küldtek ki, akik mindent alaposan átkutattak, de két nap múlva kénytelenek voltak kijelenteni, hogy az okot nem képesek felírítani.

A „San Francisco Call“ két tudósítóját és egy rajzolóját küldte ki, akik több órát töltöttek a helyiségben, ahol a titokzatos erő működése észlelhető volt.

Másnap reggel e lap illusztrált tudósításban közölte a történeteket, de a többi lapok nevetségesnek tartották az egészet.

Ezen jelenségek három héten át folyton tartottak. Midőn már minden ablaküveg cseréppé zúzódott, megszűnt a dobálás, de néhány hét múlva ujult erővel kezdődött a hajsza.

Fiz árukban annyi kárt szenvedtünk, hogy kénytelenek voltunk más helyiségbe költözni.

De rosszul számítottunk, mert itt még nagyobb mértékben folyt a dobálódzás. Értékes illatszerek mentek tönkre, sőt gyakran megesett, hogy a röpködő áruk összetörték a drága illatszerrel töltött 5 gallonos üvegeket, az üvegszilánkok pedig több embert sebesítettek meg.

Ezenkívül a leányok ruháit sem kímélte a titokzatos erő. Gyakran megesett, hogy egyik-másik leány fejről letépte a kalapot és foszlánnyá szaggatva, a földre szórta, ahol az lángra lobbant, úgy, hogy az egész gyárat tűzveszedelem fenyegette.

Lehetetlenség mindent elmondani. Csak a *szemtanúknak* lehet fogalma a sokféle rosszakarató működésről, amiknek a gyár áldozata volt.

Meg kell még jegyeznem, hogy mindez fényes nappal történt és sohasem éjjel. . .

Az olasz *Anconaban* Marracino államügyész házában 1908-ban történtek igen különös fizikai jelenségek számos szemtanú jelenlétében.

Az ügyész jogtudor fia így írta ezeket le:

„Néhány éjjel egymásután különféle zajt hallottunk lakásunk lakatlan részéből, mintha ott valaki a falakat verdesné és a bútorokat tologálná.

Oda siettünk, de nem láttunk ott senkit sem, minden a legnagyobb rendben volt.

Aután megszólaltak a ház összes villanyos csengői. Megvizsgáltuk a telepeket, vezetéseket, de hibát nem leltünk. Hogy tehát a lármától szabaduljunk, átvágtuk a vezetéseket.

Ekkor a falakból vastag vízsugarak kezdtek fecskendeni, hogy a padozat egészen eláradt. Építészek vizsgálták át a házat, de a vízsugár okát nem lelték.

Ezeket a vízsugarakat nagyon sokan láthatták, egyszerűen a falból jöttek ki, máskor ágyainkból indultak ki.

A következő jelenség még csodálatosabb volt. Az ebédlőben ültünk, egyszerre a sima falról egy csésze tej esik le és a padlón végig ömlik. Egy pillanattal később egy csésze kávé hull le a falról.

Mikor ezt atyánknak elbeszéltük, ő nevetve jegyezte meg, hogy mi bizonyára jobban szeretnénk volna, ha bor ömlik ki a falból.

Néhány pillanat múlva halljuk, mint ömlik nagyobb mennyiségű folyadék a padlóra. Odatekintünk és egy valóságos bortócsát látunk ott. (Feleletszerű akció!)

Máskor két könyv volt egy asztalra helyezve. Amint hugunk az asztalka mellett ellép, a felső könyv magától a levegőbe emelkedik, hugunk felé röpül és elkezdi a megijedt leányka hátát püfölni.

Azután a földre esett, hangos lármával a szobában körülugrált, újólág a levegőbe emelkedett és kinyitva odatapadt a falra.

A könyv 7—8 méternyi utat tett meg, miközben néhány-szor nagyokat zökkent, mintha egy láthatatlan erő megszakítottan *vonszolta volna*. (Szállítás!) . . .

A *stockholmi* királyi várak igen híres titokzatos történeteiről.

1900-ban a dán királyi család látogatóban volt Svédországban.

Azokban a napokban történt, hogy a palotában elszállásolt dán urak egyike, ki a dán trónörökös kíséretéhez tartozott, egy éjjel hirtelen felébredt és az az érzése támadt, mintha valaki vállon ragadta és ágyában felültette volna. Ugyanabban a pillanatban rettenetes láрма ütötte meg a fülét, mintha szobája csupa zajongó emberrel lett volna tele és úgy tetszett neki, mintha fegyverek csörrenését és selyem ruhák suhogását hallotta volna.

Nem látott semmit, mert a szoba koromsötét volt, gyufát pedig nem talált.

Egy pillanattig hallgatódzott, azután megpróbált ismét lefeküdni. De megint vállon ragadta valaki és felültette. A láрма körülbelül félóra hosszágú tartott körülötte.

Másnap reggel a dán király öccse, — János herceg — ki

a szomszédos szobában hált, megkérdezte tőle, hogy vajon tudott-e aludni, mert ő az éjjel vagy félóra hosszáig olyan lár-mát hallott, hogy még a süket is felébredt volna reá ...

Herceg *Wittgenstein Emil*, az orosz cár tábornoki szárny-segéde irt le egy esetet, mely a 70-es években történt vele. Rövidítve így szól:

„Nem régen egész családommal Páramében voltam St. Malo mellett Bretagneban.

Egy magányos, regényes, magas szikla tetején épült villát találtunk, melynek alját hullámok mosták. Pompás kilátás a tengerre és hozzá nevetséges olcsón, tehát bérbe is vettük azonnal.

Már az első éjszaka is, de annál vadabb volt a zöreje később, hogy sem mi, de annál inkább cselédeink nem zárhatták le szemeiket.

A kert szivattyús kútja szemben a házzal majd minden pillanatban megindult és *szivattyúzott önmagától*.

Hallható lépések a lépcsőn, a szobában és a kertben. Rezgés avagy zörgés, amelyeneket nehéz tárgyak esése okoz, vagy mintha a bútorok össze-vissza lennének tologatva, olykor pedig mintha egy zsákból száraz borsót öntene ki valaki.

Komornyikom szobájában, kinek elvégre is ki kellett hurcolkodnia, teljesen olyan volt, mintha súrolna valaki és közben a kezeit dörzsölné; a másik szobában hosszú lélekzetvételek és nyögések; a kertben folytonos futkározás és bujkálás a bokrok között.

A dolog érdekfeszítő volt, de nagyon kellemetlen. Hat hétig laktunk az olcsó, de lakálytalan villában . . .

Sardou Victoriennnek, a jeles francia írónak is van a többi közt egy különös története:

Tanuló volt. Szomorújátékokat komponálgatott Páris diák-negyedében egy kis padlásszobácskában, ahol a fényűzésnek még csak nyoma sem látszott.

A szoba összes bútorzata egy égy, egy íróasztal, két szék és egy zongora volt.

Ez a zongora különösen kedves volt előtte, mert meghalt nővérétől örökölte. Ezért mindenkor kiváló gondozásban is részesítette, annál is inkább, mert könyv- és ruhaszekrénynek egyaránt igen alkalmas volt. Kéziratok, csomagok, könyvek.

újságok, ruhadarabok hevertak szanaszét a türelmes bútordarabon, melynek rozsdás húrjait soha senki sem szólaltatta meg.

Egyik este, amidőn nyugodtan dolgozgatott egy melodráma ötödik felvonásán, halk panaszos hangok szólaltak meg mögötte.

Megfordult. Senki sem volt a szobában, de a zongora mégis szólt, mintha láthatatlan ujjak futnának át a billentyűkön.

Fölnyitotta az ócska, rozoga bútordarabot. Figyelmesen nézte a billentyűket és látta, hogy azok szabályosan sülyednek és emelkednek. Lehajolt, hogy egészen közelről szemlélje meg a tüneményt, A billentyűkön levő vastag porrétegen az érintésnek semmi nyoma.

A dal — Haydn vagy Rameau valami régi románca — elhangzott és a zongora ismét elnémult.

Sardou véresre csípte karjait, hogy meggyőződjön, nem hallucináció űzi-e vele szeszélyes játékát?

Lefeküdt, — de egész éjét álmatlanul töltötte, mert folyton a magyarázhatatlan tünemény fölött gondolkodott . . .

Csak egyetlen egy példát említek fel, mely világosan bizonyítja, hogy ezek a különös fizikai jelenségek értelmes színezetükön felül sok esetben az észlelő egyén érdekeit igen közelről érinthetik.

Egy *veronai* tanár írta le a következőket:

Egy szép napon 1905. június havában fölbredtem reggel hat órákor és világosan hallottam, hogy valaki szobám falán kalapácsal ver egy szeget. Kezdetben azt hittem, hogy valaki a házban szeget akar a falba verni, szobámnak azon fala azonban, amelyen az ütések hallottam, csakis a külső lépcsővel volt összefüggésben. Az ütések ismétlődtek, tehát megtudakoltam utóbb, hogy vert-e valaki szeget a falba, de megtudtam, hogy a házban akkor mindenki aludt, Következő nap, ép vasárnap volt, délután sétáláshoz akartam öltözködni, ezt elvégezve, bezártam a fiókos szekrényt, megfordultam és ki akartam menni a szobából. Ekkor hirtelen azt éreztem, hogy valami horzsolta a hátamat és leesett a padlóra. Ijedten pillantottam meg magam mögött egy bronz-vázát, melynek a fiókos szekrényen volt a helye, amint leesett a padlóra, onnan ismét visszaugrott és megint leesett, anélkül, hogy összetörött, vagy megrepedt volna.

Nem tudtam megérteni, miként történhetett ez. Mikor pedig este ágyamat akartam rendbe hozni a lefekvéshez, akkor vilá-

gosan hallottam, hogy valaki a fiókos szekrény fölött álló nagy fali tükörre valami kendőfélét dobott, gyorsan megfordultam és láttam, hogy a falitükör még mozog.

Most már nem volt türelmem és gondoltam, hogy ennek mégis csak kell valamit jelentenie. Tán valami veszélyre való figyelmeztetés volna ez? — gondolám; talán a tükör nincs kellőleg a falhoz erősítve? A tükör nagy és értékes és értékesek mindazok a majolika- és kristály-vázák, valamint egy drága óra is, melyek a tükör alatt állottak a fiókos szekrényen. Eltávolítottam hát a fiókos szekrényről minden tárgyat, hívtam nővéremet, aki előbb kinevetett állítólagos bogaraim miatt s azután megszemléltük a tükör helyzetét, A kötél, melyen a tükör lógott, egészen jó és erős volt, de a szög, édes Istenem, az már majdnem egészen kijött a falból — csak kevésbe múlt, hogy minden össze nem zúzódott. ..

Sokan e jelenségek tárgyi valóságát, ha a kifejezetten dinamikai mozzanatokat nem is tagadják, kétségbe vonják akkor, ha azok egészen kevert színezettel bírnak, főleg ha felderítetlen eredetű *hangjelenségekről* van szó.

Amint ugyanis valaminek hallása kerül szóba, tekintve ezt az igen könnyen tévedő érzéklési módunkat, tág tere nyílik az érzékszalódásos feltevéseknek.

Sok esetben ugyan bizonyítéknak látszik többeknek egyidejű azonos észlelése, — de teljesen kizártnak csak akkor tarthatjuk a csalódást, ha *állatokon* is megfigyelhetjük e hangjelenségek hatását.

Ilyen eset a következő:

Egy utazó Dél-Írlandban fölkeresett egy házat, ahol titokzatos fizikai jelenségek voltak. Volt egy igen erős és bátor kutya, amelyet magával vitt, elhatározván, hogy egy éjszakát az illető ház hírhedt szobájában fog tölteni, hogy lássa, miként viselkedik a kutya e jelenségekkel szemben. Maga az utazó egyáltalában nem hitt az ilyesfélékben és azt remélte, hogy a szoba titkát nagyon természetes módon fogja megfejteni.

Fölfegyverezte magát, kivilágította a szoba valamennyi sarkát, gondosan bezárta az ajtókat és várta a történendőket, miközben a kutya lábaihoz feküdt.

Kevéssel éjfél után lépéseket hallott a keskeny lépcsőn lassan fölfelé közeledni. Mikor a lépések az ajtóhoz értek, a kutya elkezdett morogni, majd felugrott és ugatva rohant a szobában köröskörül. Most az ajtó lassan kinyílt, — de csak egy hús szellő hatolt be rajta. A kutya dühösen ugrott a nyílt ajtónak; csakhamar azonban félve szűkült, behúzta farkát és a lépések elől menekülve — melyeket a padlózaton csikorogni lehetett hallani — az ágy alá bujt, reszketve összekuporodott és semmiképen nem lehetett onnan kicsalni. Az utazó, akit már a zárt ajtó kinyílása és a léptek zaja is meglepett — holott senkit nem látott — elbámult a különben oly bátor, sőt vad kutya viselkedésén. Másnap a kutya ismét olyan volt, mint azelőtt, azonban semmi áron sem akart ismét abba a szobába menni, még fényes nappal sem . . .

Szinte vég nélkül lehetne ilyen eseteket felsorolni, főleg azok közül, melyeknél a jelenségek objektív volta nem egészen feltűnő.

Ilyenek a megmagyarázhatatlan hangok és kopogások hallása, fényjelenségek látása.

A jelenségek roppant nagy tömege áll rendelkezésre, melyek a tudományos vizsgálatoktól végleges elismerést és megfejtést várnak. Összefüggésük és azonos jellemvonásaik azt engedik sejtetni, hogy általuk egyetlen nagy elv fog egykor általános megerősítést nyerni . . .

Három feltevést kellett figyelembe vennünk, hogy a különös dobálási eseteket tudományosan megfejtessük.

Ha fizikai különösségeiket tartjuk szem előtt, az analog jelenségek egybevetése után csak megerősödik azon nézetünk, hogy felderítésüknél az anyagelvű világfelfogás utolsó és egyetlen feltevését is végkép el kell ejtenünk. Gépiesen működő természetterők ilyen jelenségeket tényleg nem hozhatnak létre.

A szellemelvű világfelfogásnak tehát már eleve is igazza van abban, hogy ezekben valami úton és módon valódi *intelligencia* nyilatkozik meg.

A KÍSÉRLETI TÉNYEK

Egyedül a megfigyeléssel nem vagyunk képesek azokat az *exact* feltételeket megragadni, melyek egy-egy természeti tünemény létrejötténél szerepelnek.

Ezért a tudományos kutatás egyik legfontosabb módszere a *kísérlet*.

A kísérlet újra és újra megfigyelhetővé tesz egy jelenséget, célzatos feltételek alkalmazásával az ismeretlen feltételeket teszi megközelíthetővé, a variálás útján pontos elhatárolásra képesít, a kísérlet szétbont és összetesz, csökkenti a jelenségek rohamos lefolyását, vagy éppen gyorsít, — egy szóval a kísérlet a mélyreható felderítő kutatásnak módszere.

Ha azokat a különös fizikai jelenségeket, melyekben már eleve is ismeretlen intelligencia látszik működni, soha szaktudósok nem vizsgálták volna kísérleti utón, nagyon távol állanánk attól, hogy azok tárgyi valóságára mint megdönthetetlen, letagadhatatlan tényre hivatkozzunk.

De mintegy 60 éve igen neves tudósok tudományos kísérletek útján is kutatják ezeket.

Hogy lehetséges ez?

Kitűnik az önként fellépő fizikai jelenségeknél is, hogy azok középpontjában igen gyakran egy élő ember személye látszik állani. A kődobásoknál például feltűnő, hogy

túlnyomólag fiatal leányok vagy fiúk jelenlétében játszódnak le. Bár ez nem kivétel nélküli dolog.

Minden esetre tapasztalati tény az, hogy vannak egyének, kiknek jelenlétében könnyen létesülnek ily fizikai jelenségek.

A kísérleteket ily egyének bevonásával ejtik meg (médiumpok).

Egy további kérdés, hogy ha szigorú tudományos kísérletről van szó, mely szaktudományok művelői illetékesek erre első sorban?

Miután kifejezetten fizikai tényekről van szó, önként értetődik, hogy legelső sorban a *fizikusok*.

De miután a jelenségek létesülésénél egyes élő egyének, emberek jelenléte látszik szükségesnek, másodsorban hivatottak e vizsgálatokra a fiziológusok, ezek között is főleg a *pszichiáterek*.

A fizikus tudományának egész fegyvertárával kutathatja a médium testi szféráján kívül lejátszódo jelenségeket, a fiziológus a médiumon magán mutatkozókat.

Az ilyen irányban kísérletező nevesebb tudósokban ez a kettős hivatottság igen sok esetben szerencsésen egyesítve volt (pl. Morselli).

Nagyon panaszos hangon szokták bírálni ezeket a kísérleteket, hogy mindjárt az előkészítő stádiumot illetőleg különös *feltételeik* vannak.

De ilyesmin csak a laikus ütközik meg, vagy a minden áron gáncoskodó szakember, ki tagadásának indokolására hozza ezt fel és nem a tények bírálatául.

Így felpanaszolják, hogy e kísérletek legtöbbszörre teljes sötétséget vagy legalább is félhomályt igényelnek, melyben úgy az érzéksalódásnak, mint a szándékos csalásnak tág tere nyílhat.

De ha ez tényleg előkészítő feltétel, ez alól valóban nem lehet kivonnia magát egy kísérletezőnek sem, bármennyire ne lássa is át annak szükségességét.

Ha ezt tekintjük, akkor a fényképezés lehetőségében kételkedő egyén ép ily joggal kifogásolhatná az előhívásra használt helyiség sötéttségét.

Kifogást mindenben mindenkor lehet találni, csak a makacs tagadásra való hajlam legyen meg, bár az is igaz, hogy legkönnyebben így válhat valaki nevetségessé, mert azzal mérhetetlen elfogultságáról és önhittségéről tesz tanúbizonyságot. Remek példa erre a fonográfot megrohanó francia halhatatlan.

Egészen más az egészséges szkepticizmus és a jól indokolt kritika. Ezeknek mindenkor jogosultságuk van.

A kísérletezőknek éppen ezért — mikor a tapasztalt tényeket előterjesztik — egyik legfontosabb kötelességük, hogy a legrészletesebben beszámoljanak azon általános és különös tudományos óvintézkedésekről, melyekkel magukat a tévedés és megtévesztés ellen biztosították, mert a leghevesebb vita éppen ezek felett szokott folyani.

Egy fizikusnak, ki a kutatás óvatosságához egészen mindennapi módon szokva van, még teljes sötéttségben is ezer lehetőség áll rendelkezésére, hogy magát a tévedés és a megtévesztés ellen felfegyverezze.

Ezek az óvrendszabályok, eljárások és berendezkedések, ha a szóban forgó különös fizikai jelenségeknek kifejezetten tudományos kísérleti kutatásáról volt szó, túlnyomó részben tényleg kifogástalanok voltak.

Sőt az ilyen úton szerzett észleletek még nyomosabb bizonyítást nyertek, mikor a jelenségek teljes világításnál vagy *fényes nappal* is jelentkeztek.

Erre pedig számtalan példa van . . .

A kísérletező tudósok között igen jelentős ünnevelt egyének vannak, kik hírtüket-nevüket nemcsak ily irányú tudományos munkásságukkal állapították meg.

De részt vettek ily kísérleteken a legtöbb esetben oly egyének is, akik ha nem éppen szakemberek, de viszont

a közélet kitűnőségei, kiknek meggyőződése, véleménye irányadó. Az ily irányban kísérletező tudósok között feltűnnek például *Crookes*, a világ egyik legnagyobb fizikusa. *Lodge*, a birminghami egyetem tudós fizikusa, kik az angol királyi tudós társaságnak elnökei is voltak egy-egy cikluson át, *Barret*, a dublini egyetemen a fizika tanára, *Huggins* a neves asztrofizikus, *Hare* a pennsylvániai egyetemen a kémia tanára, *Gregory* az edinburghi egyetemen a kémia tanára, *Varley* a híres elektrikus, *Morgan* a londoni egyetemen a matematika tanára, *Wallace* a darwinizmus megalapító társa, Lord *Russel* a híres csillagász, *Jenior* az oxfordi egyetem tanára, *Sidgwick* a cambridgei egyetem tanára, *Challis* csillagász, *Gully* és *Elliotson* fiziológusok, *Cameron*, *Sexton*, *Burns*, *Ashburner*, *Dexter*, *Haddock* neves angol orvosok, *Hodgson* és *Hyslop* biológusok, *Romanes* a nagytehetségű biológus, —

Liebeault, *Berillon*, *Durville*, *Joire*, *Boirac*, *Janet*, *Baraduc*, *Barety* neves francia orvosok, *Richet* a világhírű pszichiáter, *Gibier* Pasteur munkatársa, *Rochas* ezredes fizikus, *D'Arsonval* fizikus, *Louis Blanc* fizikus, *Flammarion* a híres csillagász, az oly szerencsétlen véget ért *Pierre Curie* és a zseniális *Le Bon*, mindketten neves kémikusok, —

Perty berni egyetemi tanár, *Thury* genfi tanár, *Flournoy* genfi pszichofizikus, —

Lombroso a legnagyobb pszichiáter, *Schiaparelli* a csillagász, *Brofferio* a filozófia tanára Milanóban, *Finzi* a fizika tanára Milanóban, *Ermacora* a fizika tanára Padua-ban, *Gerosa* a fizika tanára Porticiban, *Murani* a fizika tanára Milanóban, *Bottazzi* az élettan tanára Nápolyban, *Morselli* a genuai egyetemen a pszichoterápia tanára, *Patrizi* az élettan tanára Modenában, továbbá *Tamburint*, *Vigilio*, *Bianchi* és *Vizioli* egyetemi tanárok, —

Zöllner a neves asztrofizikus, *Fechner* a kiváló pszichofizikus a lipcsei egyetemen, *Scheibner* a matematika tanára

ugyanott, *Weber* a pszichofizika tanára Göttingában, báró *Schrenck-Notzing* a müncheni orvos-egyesület elnöke, *Du Prel* a filozófia tanára a müncheni egyetemen, —

Wagner a zoológia, *Buttlerow* a kémia, *Osztródjarszky* a matematika tanára a szentpétervári egyetemen, *Mapes* a kémikus, *Ochorovitz* a kémia tanára Varsóban.

A közéleti kapacitások száma még ennél is nagyobb. Közöttük van:

Cox angol jogtudós, *Edmonds* a new-yorki legfőbb törvényszék elnöke, *Tallmadge* kormányzó, *Bancroft* nagykövet, *Dale Owen* Robert, *Kiddle* new-yorki szuperintendens, *Longfellow* a neves költő, *Cooper Fenimore* író, *Lindhurst* angol kancellár, *Whately* anglikán érsek, Lord *Lindsay*, Lord *Lytton* (Bulwer), *Gladston* angol miniszterelnök, *Dr. Chambers* jogtudós, *Fichte* a filozófus, herceg *Leuchtenberg* Miklós, *Dumas* Sándor, *Hugo* Viktor, *Sand* György, *Sue* Eugen, *Sully Prudhomme*, herceg *Kurakin*, herceg *Wolkonsky*, gróf *Sollohub*, herceg *Souwarow*, *Pribitkow* admirál, *Aksakow* orosz államtanácsos, *Myers* angol író, *Maxwell* francia államügyész, *Sabatier* tanár, gróf *Grammont*, *Thackeray* a neves angol író, *Falcomer* a jog tanára Velencében, *Friese* lipcei egyetemi tanár, *Sardou* a kitűnő francia író, *Barzini* a világhírű hírlapíró, *Stead* a Rewiew of Rewiews tulajdonosa, *Blech* a *Matin* szerkesztője, *Karadja* hercegnő, *Noel* tábornok, báró *Hellenbach*.

Szinte végnélkül lehetne felsorolni azoknak neveit, akik határozottan állítják, hogy volt alkalmuk kísérleti úton meggyőződni a médiumok jelenlétében mutatkozó fizikai jelenségek valódiságáról, — a nélkül, hogy érzékcsalódásról vagy csalásról egyáltalán szó is lehetne.

A kritika pedig — miután ily jelenségek *lehetetlenségét* beigazolni nem tudja sem filozófiai, sem természettudományos úton — egyenesen a kísérleti feltételekbe köt bele, de teljesen sikertelenül.

Hartmann filozófust például *Aksakow* e tekintetben teljesen legyőzte.

Az enemű kritikai irodalom nagyon sok felületes munkát vetett felszínre, melyek szóra alig érdemesek.

Nálunk ilyen Tóth Béla esti leveleinek azon gyűjteménye, melyekben etárgygysl foglalkozik. Tóth Béla műve talán *mulattató* olvasmány azoknak, akik gyönyörködni tudnak igazán nagynevű tudósok gunyolásában és abban, hogy az írói lendület mire képes a *tényekkel* szemben. De ez semmi, ilyesminek már a görög szofisták is mesterei voltak jó pár ezer esztendővel ezelőtt.

Közkézen forog továbbá nálunk egy tudós társaságunk kiadásában *Lehmann*, kopenhágai tanár kritikai munkája.

Nagy hibája e műnek, hogy Írójának nincs határozott véleménye e jelenségekről. Ő maga is kísérletezett, de csak töredékes eredményt kapott. Az ő kritikájának tehát ez a zsinórmértéke. Már pedig nincs szerencsétlenebb dolog, ha e jelenségekről örökös „de“, „ha“, „mert“ alkalmazásával beszélünk. Jól mondja Flammarion, hogy ezeket csak kereken tagadni vagy feltétlenül elfogadni lehet.

Mert ha Crookes ellenőrzése mellett egy Írón felemelkedik az asztalon és írni próbál minden kimutatható ok nélkül, akkor csakugyan mit ütközik meg valaki azon, hogy ugyanott egy nehéz asztal is a levegőbe emelkedik, vagy hogy Gröbenben mázsás kövek röpködnek egy ablakon ki és be.

E jelenségekben nem a fizikai mozzanatok mérve a meglepő, hanem maga a tény.

Lehmann könyve telve van feltűnő ellentmondásokkal...

Milyen természetű fizikai jelenségek voltak azok, melyek tudósok ellenőrzése mellett médiumok jelenlétében mutatkoztak? — tehetjük fel végül a legfontosabb kérdést.

Első sorban az úgynevezett dobálásokkal minden tekintetben megegyező fizikai mozzanatok.

Továbbá olyanok, melyek ezeket jóval túlszárnyalják jelentőségben, sőt mintegy magyarázatát képezik az érthetetlen tárgymozgásoknak. [Fényjelenségek, plasztikus hatások (lenyomatok) és testesülések (materializációk)].

Mellőzzük ez utóbbiakat egyelőre és nézzük csak kizárólag a tárgymozgásokat.

Hogy tényleg léteznek ilyen gépies feltevésekkel meg nem fejthető különös jelenségek, azt kísérleti úton épen igen neves fizikusok állapították meg.

Sir William Crookes, az angol kir. tudós társaság egyik elnöke, kinek tudományos munkássága elé a világ mindig a legnagyobb érdeklődéssel nézett, aki a *kathod-sugárt* felfedezte és annak tüneteit kikutatta, kinek az anyagfogalom megváltozásáról szóló évtizedek előtti kijelentéseit a radioaktivitás felfedezése napjainkban oly fényesen igazolta, ki egész életében a legfinomabb fizikai megfigyelésekkel és mérésekkel foglalkozott és aki épen ezért valamely tárgy egyetlen moccanásából többet képes kiolvasni, mint egész tömeg laikus, — bizonyára hiteles tanú, ha a tudós komolyságával és a szeplőtlen férfiú egyenességével kijelenti, hogy számtalan esetben látott híres kísérletei közben tárgyakat mozogni, melyeknek mozgását egy láthatatlan intelligencia nélkül nem lehet megérteni.

Saját szavaival élve:

„Egy némely fizikai tüneteményeket, mint például anyagi testek önkényes megmozdulásait, különös hangokat olyan körülmények között észleltem, hogy azoknak az *ismert* természettörvények alapján való megmagyarázása egyszerűen ki van zárva“.

Ő kísérleteit még az 1870-es évek elején ejtette meg, kizárólag saját lakásában, megbízható barátai jelenlétében.

Crookest nem a kíváncsiság vezette e kísérletekre, hanem sokkal érdekesebb körülmény.

Amerikából ugyanis ez időtájt valósággal elárasztották Európát olyan médiumok, kiknek jelenlétében fizikai jelenségek mutatkoztak. Az angol Dialectical Társaság tehát kiküldött egy 33 tagú tudományos bizottságot, hogy leplezze le a feltételezett mesterfogásokat.

De mi történt? A bizottság két évi vizsgálódás után benyújtotta jelentését, hogy a fizikai jelenségek valódiak, azoknál nem szerepel bűvészkedés vagy valami mesterfogás. Erről ők közvetlen bizonyosságot szereztek, mikor minden ipar-médium kizárásával, csupán saját körükben kísérleteztek és egy súlyos asztal számtalanszor mozdult meg minden érintés nélkül mindnyájuk szeme láttára és ellenőrzése mellett.

A Dialectical Társaság azonban nem fogadta el a jelentést. Kinyomatta tehát maga a bizottság saját költésére és felelősségére.

Ekkor lépett közbe Crookes, ki nyilvánosan kijelentette, hogy fel fogja deríteni ezeket a titkos mesterkedéseket.

Mi volt az eredmény?

„Egész tudományos nevelésem — mondja Crookes — a megfigyelés pontosságára való folytonos tanítás volt és óhajtom, hogy magyarázatomból megértsék, hogy meggyőződésem gondos kutatás eredménye.

Tünemények jelentkeztek, melyek a tudományban újak voltak. Ezeket én automatikus feljegyzésekkel, tudományos mérésekkel tapasztaltam.

Ismereteinken túl létezik oly erő, melyet az ember közönséges értelmiségétől világosan megkülönböztethető szellemi képesség (értelem) mozgat.

Reá épen a legegyszerűbb jelenségek voltak a legmeggyőzőbbek, melyeket erőmérői és villamos berendezései ellenőrzése mellett tapasztalt.

„A *Home* jelenlétében történt tünemények közül legfeltűnőbbek és tudományos tekintetben a legértékesebbek:

1. a testek súlyának változásai,
2. hangok, sőt egész dallamok felhangzása egy akkordion nevű zeneeszközből, anélkül, hogy a médium csak hozzá is ért volna, Az akkordion t. i. egy kis kalitba volt elzárva“.

Világosan látható volt, hogy a hangszer ide-oda mozog, mikor hangokat bocsát ki.

Crookes kopogásokat is hallott, melyek szobájában hol itt, hol ott hallatszottak, de ott és annyiszor, erősebben vagy gyengébben, amiként kívánta.

Továbbá így beszél Crookes:

„Az asztal közepén néhány iv papiros és egy írón feküdt. Ez az írón hirtelen a hegyére állt és bizonytalan ugrások után visszaesett az asztalra. Azután sokkal magasabbra emelkedett, de újra visszaesett. Ezek után az írón mellé csúszott egy vonalzó és az írón mellett néhány hüvelyknyire az asztal fölé emelkedett. Az írón ismét felemelkedett és a vonalzóhoz támaszkodott és így igyekeztek a papirost elérni; de ismét elesett és újabb kísérletet kellett a két tárgynak tennie. Végre a harmadik hiába való kísérlet után a vonalzó visszacsúszott helyére, az írón pedig ott esett el a papíron, ahol épen volt“.

És mindezt teljes világosságnál, saját lakásában, saját tulajdonában levő tárgyakon tapasztalta.

„Világgá kürtölik, — mondja Crookes — hogy miként emelgetnek a titkos erők 100 kilós tárgyakat, — az igazi tudós ellenben olyan mérlegen méri le a súlyokat, mely még a grammnak tizezredrésze iránt is érzékeny, következésképpen jogosan elvárhatja attól a titkos erőtől, mely nehéz testeket a szoba mennyezetéig is föl tud emelni, hogy a pontosan egyensúlyba helyezett mérleget is megingassa. Egész szobákról és házakról beszélnek, amelyeket az emberfölötti erő rendetlenségbe hozott, míg a tudós megelégszik, ha egy üvegharang alá tett szilárd alapokon nyugvó inga megmozdul“.

Home-ról feljegyzésre méltó dolog, hogy soha pénz el nem fogadott.

Crookes nagyon sok különös fizikai jelenséget tapasztalt a vele folytatott kísérletek során, fgy:

Nehéz testek, melyekre a médium kezét tette, a levegőbe emelkedtek; kopogások hallatszottak; tőle távollevő nehéz testek megmozdultak; bútordarabok maguktól a levegőbe emelkedtek; kisebb tárgyak ide-oda röpködtek; fényjelenségek mutatkoztak a legkülönfélébb helyeken . . .

Egy másik híres médium volt dr. *Slade* orvos. Vele kizárólag *fényes nappal* kísérleteztek, még pedig *Zöllner*, *Fechner*, *Scheibner*, *Weber* egyetemi tanárok Lipcsében, több mint 30 alkalommal, Zöllner magánlakásán.

Zöllner tanár így ír le egy pár esetet:

„1877. december 15-én szombati nap délelőtti 11 órakor ismét összejöttünk lakásomon. Még mialatt dolgozó-szobámban állva kevés reggelit vettünk magunkhoz és én Slade-del, könyvszekrényem közelében, a kályhától körülbelül 20 lábnyira beszélgettem, egyszerre a szoba tetejéről éppen lábunk elé egy ököl nagyságú köszendarab esett le.

Hasonló eset történt félórával később, midőn Scheibner kollégám Slade-del beszélgetve éppen a szobát el akarta hagyni, köszén helyett ekkor egy darab fa esett le felülről.

December 11-én délelőtt, amint a kísérlet után állva szóra-koztunk és én Slade mellett álltam, egyszerre tolikésemet láttuk a levegőben ide-oda repülni és — szerencsére be volt csukva — Scheibner barátom homloka felé irányulni, úgy hogy a következő nap látható nyomát bírta homlokán a késnek.

Miután én az eset alatt Slade-del beszélgettem és utóbbi Scheibnernek körülbelül 10 lábnyi távolban háttal fordulva állt, semmi esetre sem dobhatta a kést.“

Íme ezek, a kísérletező tudósok által megfigyelt jelenségek minden tekintetben hasonlítanak az itt-ott fellépő dobálásokhoz . . .

Az újabb kor egyik nevezetesebb médiuma az olasz *Politi*.

A vele végzett kísérleteknek, melyeken természetdúdosok és közéleti kitúnőségek vettek részt, se szeri, se száma.

A következók Rómában történtek:

Politi teljesen levetkőztették és zseb nélküli, állig gomolható külön ruhát adtak reá. Állandó őrizet alatt tartották, a kísérlet tartamára pedig lábait a székhez kötötték.

Mindez magánlakásban történt, gondosan elzárt helyiségben.

Mikor az asztal körül elhelyezkedtek, a gázlámpát egy gyertyafényük csavarták le. Azután vártak.

Politi kezét két szomszédja erősen fogta és lábukat szintén lábaira helyezték.

Rövid idő múlva kopogások hallatszottak a körülülők székein, majd egy hátuk mögött külön álló széken.

Ez a szék egyszerre csak magától megmozdult és csúszva az asztalig ment. Az ott ülő egyén megragadta, de az kiszabadította magát a kezéből és visszament előbbi helyére.

Egy szintén távolabb elhelyezett kis asztalka a levegőben magától mozogva több ízben a körülült asztalra helyezkedett. Majd az előbbi szék ugyanilyen módon a kis asztalkára.

Ezek a mozgó tárgyak senkit sem érintettek meg.

Azután a körülült nagy asztal emelkedett a levegőbe anélkül, hogy bárki is érintette volna és nagy ívben haladva, a hátuk mögött ereszkedett a földre.

Ezt a mozzanatot több pillanatfényképben örökítették meg magnézium-világítás mellett, miközben az ellenőrző lemezekről sem feledkeztek meg.

A fényképek, melyeket műegyetemi tanárok készítettek, napnál fényesebben bizonyítják, hogy a mozgó tárgyakhoz sem Politi, sem a többi jelenlevők egy ujjal sem érnek.

A tárgyak mozgásai általában kiszámítottaknak látszottak és nem voltak gyorsabbak, mint mikor egy ember ide-oda helyezi őket . . .

A *Carancini* médiummal 1908-ban folytatott kísérleteken pontosan megfigyelték, hogy a röpködő tárgyak minden zaj nélkül helyezkedtek el, pedig szintén fényképi bizonyosságokat szereztek valódi mozgásukról . . .

Zuccarini médiummal Murani és Patrizi tanárok kísér-

leteztek Milanóban a Corriere della .Sera hírlap szerkesztőségében (1907).

Zuccarini számtalan esetben 1.5 méter magasban minden támaszpont nélkül lebegett a levegőben. (Ez különben megtörtént már Home-mal is.)

E kísérleteket félhomályban tartották ugyan, de a médium cipője talpára foszforeszkáló lemezeket kötöttek. *Sőt a lebegést magnézium-fény mellett igen sikerült pillanatfényképeken örökítették meg.*

Ezt mondja Murani tanár:

„A fényképek egyikén úgy látszik, hogy a médium a mennyezet felé emelkedik, előre hajolva, mintha az ismeretlen erő mellénél megkapva *felfelé húzná*. A lábak 50—60 centiméterre vannak az asztal felett.

A jelenség rendkívül érdekes. Ellentmond a nehézkedés törvényének. Milyen magyarázható? Senki sem tudja. Okvetlenül fel kell tennünk, hogy a leesést valamely ismeretlen erő akadályozza meg“ . . .

A legismertebb médium azonban egész Európában a a nápolyi *Eusapia Palladino*.

Vele az utóbbi 20 év alatt igen sok neves tudós kísérletezett, így például: Rochas ezredes, Richet, Ochorowitz, Lodge, br. Schrenk-Notzing, dr. Baretty, Lombroso, Schiaparelli, Brofferio, Gerosa, Finzi, Ermacora, Du Prel, Flammarion, Morselli.

A milánói kísérleteket *Lombroso* vezette Finzi fizikai tanár magánlakásán.

Teljes világosságnál észlelt jelenségek:

1. Miközben a médium kezei az asztal egyik végét gyöngén érintették, a másik vége felemelkedett, még pedig számtalan esetben. Az asztal 8 kilogrammot nyomott, az ellenőrzés kifogástalan volt. A tér az asztal felett és alatt teljesen ki volt világítva.

Ha az asztalnak felemelkedett oldalát visszanyomni próbálták, igen erős ruganyos ellenállást tapasztaltak.

2. Az asztal emelkedési energiáját dinamométerrel lemérték.

Ez 3 kiló volt, de kifejezett kívánságra az asztal fokozatos emelkedésével arányosan növekedett egészen 6 kilóig.

3. Az asztal a földről teljesen felemelkedett. Eleinte jobbra-balra ingott, azután egyenletesen emelkedett fel egész 70 cm magasságig.

A médium egyik kezét és lábait egy kísérletező erősen lefogta, másik keze könnyedén az asztal felső lapján nyugodott, sőt végül azt is levette róla. A többi jelenlevők a médiumot körülállották.

Az asztal így több másodpercig teljesen szabadon lebegett a levegőben. Több fényképező készülékkel 21 sikerült felvételt készítettek erről a mozzanatról.

4. Egy távolálló szék önmagától közeledett Schiaparelli felé. Ő visszavitte a széket előbbi helyére, de alig ült le, a szék ismét csak közeledett.

Félhomályban észlelt jelenségek:

1. Hatalmas dörömbölés az asztalban.
2. A kísérletezők székein kopogások és a székeknek heves ráncigálása.
3. Távollevő apróbb tárgyak az asztalra repültek.
4. Hangszerek zenélve röpködtek a levegőben.
5. A médium székestül együtt az asztalra tétetett.
6. Fényjelenségek, tapsoló hangok, gyenge légvonatok keletkeztek a szoba legkülömbözőbb helyein.

A médium kezei, azonfelül, hogy erősen fogták, szomszédjai kezeihez voltak kötözve. Ezt a kötést mindenkor érintetlenül találták.

Ezek a *tények* kényszerítették arra *Lombrosot*, hogy a Tribuna Giudiziariában kinyilatkoztassa:

„Szégyellem magamat és levért vagyok, amiért e tényeket oly makacsul és annyi ideig tagadtam . .

Flammariont némelyek talán hiszékeny fantasztának képzelik, de ezzel szemben igen sokan tudják róla, hogy egyike a legrendszeresebb gondolkozású tudósoknak, ki a természettudományok minden ágában bámulatosan jártas és sok komoly tudományos munka is mesterének vallhatja őt, ki ezen felül — mint kísérletező — határozottan szkeptikus.

Ő ezekről a különös fizikai jelenségekről így beszél:

„Ezek a tünemények érthetetlenek.

Íme néhány ilyen, melynek valóságáról tanúbizonyságot tehetek, melyeket már régóta fényképeztünk is.

Egy 10—25 klgros asztal a földről 20—25 cm.-nyire tud *teljesen* felemelkedni valamely ismeretlen erő hatása alatt.

Ha az asztal vasból készült volna és kezünkre mágneses vaskeztyűt húztunk volna, nagyon egyszerűnek látszott volna a jelenség.

De minthogy annak a vonzó erőnek, mely az asztal mozgásában, emelkedésében működik, még neve sincs, a jelenségeket nem fogadjuk el csak úgy egyszerűen, hanem tízszer, húszszor, százszor kísérletezünk, sőt le is fényképezzük azokat, bár abban a biztos tudatban, hogy a kép sem fog egyebet mutatni, mint amit láttunk.

Egy másik adat nem kevésbé bizonyos. Nem feltétlenül szükséges, hogy azt a tárgyat közvetlenül érintsük, hogy az felemelkedjék. Úgy a többi kísérletező, mint én is konstatáltuk, hogy emelkedett az minden érintés nélkül is. Foroghat, emelkedhet, mozoghat ide-oda, anélkül, hogy valaki megérintené. Behintettük vékonyan liszttel, a jelenség után semmi ujjnyom sem látszott rajta, a lisztlepel érintetlenül maradt.

Ezeket a tényeket csak vagy tagadni, vagy elfogadni lehet, középút nincsen. A tagadás pedig létező tények letagadását jelenti.

Rz asztal emelkedése, forgása minden tőlünk eredő érintés nélkül gyakran konstatált, bebizonyított tény. Félszázad kísérleteinek eredménye ez.

Vannak, akik félremagyarázzák a jelenségeket, *parodizálják*, tagadják azokat. Be kell vallanom, az asztal néha könnyű, de az emberi nem néha *nehézkés*.

Íme itt van egy másik tárgy. Nagy, súlyos zsöllye a szalokban. Mialatt társaimmal beszélgetek, a zsöllye elkezd magától mozgolódni, helyét változtatja, végig siklik a szőnyegen és végre felém közeledik; én ellököm magamtól, de újra visszatér hozzám.

Ki mozgatja?

Annyi bizonyos, hogy közülünk senki meg nem érintette.

Kopogás hallatszik az asztalban, falakban, a *levegőben*.

Ki kopogtatott?

Érezzük kezeinkkel a fa vibrációját, — fizikai és pszichikai erő működik itt, *intelligencia*. Bennünk-e, avagy kívülünk van-e az?

Nehéz, hosszú függöny van egy függönyrudra alkalmazva magasan, közel a mennyezethez és leér egészen a padlóig. Egyszerre elkezd a függöny duzzadni, mint mikor a vitorlát erős szél duzzasztja; hozzánk ütődik, amint az asztal körül ülünk és reánk nehezedik. Az ablakok mind be vannak zárva; semmi külső levegő nem mozgathatja a függönyt.

Csalás ez?

Lehetetlen, hiszen a függöny mögött senki sincs. A kísérlet nálam a szalonban folyt le.

Okozat volt ez ok nélkül?

Nem, hanem az ok ismeretlen.

Van itt egy zongora, súlya 300 klgr. Egy gyermek skálázik rajta; a zongora fölemelkedik magasra, a gyermek rémülten felugrik és elszalad.

Egy asztalra egy 85 klgr. súlyú embert ültetünk; az asztal a súly dacára magasra emelkedik; az ember leszáll, helyébe kavicszal töltött zsákot helyezünk. A titokzatosan működő erő oly nagy, hogy ettől és az asztalra nehezedő dinamikusan ellenkező erőtől az asztal darabokra törik.

Valaki kezét a szék hátára illeszti, a szék tollkönnyűséggel emelkedik föl.

Egy zenélő készülék magától kezd zenélni.

Egy kulcs a zárban olyképen nyitja vagy csukja a zárt. ahogy az egy méternyi távolságban levő médium jobbra vagy balra tesz mozdulatot kezével.

Egy kis csengő fejünk felett idestova mozog, folytonosan csengetve.

Egy alkalommal hatalmas kalapácsütéseket hallottunk az asztalon, ökölcspásokat az ajtón oly erősen, hogy ha azokat valaki a fejére kapja, rögtön szörnyet hal.

Az ily erős ütések rendszeren olyankor hallhatók, ha valaki történetesen tagadja a jelenségek valóságát. Én egy alkalommal azt mondtam, hogy mind e jelenségek nem bizonyítják azt, hogy láthatatlan lények idéznék elő. Erre három hatalmas ütéssel tiltakoztak szavaim efen. *Ez akarat megnyilvánulása volt.*

Kétségtelen ugyan, hogy ez erők nem lehetnek egyebek, mint természetesek, mert hiszen a természetben létezik minden és kívüle semmi sincs.

De a pszichikai elem itt a lényeges, Az asztal mozgása, egyéb fizikai jelenségek, a megmagyarázhatatlan hangok és lárma, az ily úton kapott érthető közlemények általában nagyon alantas színvonalú manifesztációk voltak, de mindamellet ezekben is gondolat, szándék, akarat nyilvánult meg.

Vannak különböző feltevések, melyekkel e jelenségek megfejtését kísérelték meg.

Nincs jogunk tudományos alapon bármelyiket is közülük visszautasítani. Mert a kísérletezők bő tapasztalataik után is messze vannak attól, hogy e jelenségek mivolta iránt egy véleményen volnának. Sok tudós pedig jobbnak látja e kérdésről egyáltalán nem nyilatkozni.

Én a magam részéről negyvenöt évi megfigyelés után biztos vagyok abban, hogy tényleg léteznek e tünemények.“

Más helyen így szól Flammarion.

„Nem vonakodtam e jelenségek és tünemények tanulmányozásától elannyira, hogy elhivattam még a világhírű Eusapia Palladinot is, a nagyszerű médiumot Nápolyból, hogy saját lakásomon tanulmányozhassam a figyelemreméltó tényeket, amelyek ez asszony jelenlétében történnek.

Magam készítettem a pillanatfelvételeket. Így egy ízben megörökítettem, hogy egy négy lábú nehéz asztal 15—20 cm. magasságra emelkedett föl a padlóról a levegőbe.

Mínthogy e tünemények gondos ellenőrzésem mellett saját házamban történtek, elképzelhető, hogy nem tekintettem azokat babonának és magától értetődik az is, hogy a következő napokon sem mondtam le a további kutatásokról . . .

De kísérletezett Palladinoval 1906-ban dr. *Morselli Henrik* is, Olaszország egyik legnagyobb tudósa, ki a genuai egyetemen az ideggyógyászat tanára. Morselli igazolta a tünemények valóságát, hatalmas könyvet irt e kísérleteiről, melyben elismerte, hogy oly jelenségekkel került szembe, melyek őt zavarba ejtik.

A jelenségeket kifogástalan ellenőrzés mellett, tudományos vizsgálódás közben észlelte.

Részt vett e kísérleteken *Barzini Lajos* is, a *Corriere della Sera* munkatársa, ki mint az orosz-japán háború

harctéri tudósítója és a Peking—Párisi automobil-út egyik hőse tette magát híressé.

„Megvallom, — írta Barzini — hogy én azért vettem részt ezekben a kísérletekben, hogy a csalásokat és félrevezetéseket leleplezzem, — és íme *kénytelen vagyok a tünetemények valódiságáról tanúbizonyságot tenni.*“

A kísérlet megkezdése előtt Morselli tanár a médiumot teljesen levetkőztette és orvosilag megvizsgálta. Azután átkutatták a termet, ajtóit bezárták és lepecsételték.

A médium kezeit és lábait ők ketten ellenőrizték.

Soha teljes sötétben nem voltak, mikor legnagyobb homály volt, egy borszeszégő világított.

Az észlelt jelenségek röviden ezek:

A körülült asztal szabadon lebeg. Egy távolabbi szék előre jön és megint visszacsúszik helyére. Egy trombita az előbbi székről az asztalra helyezkedik. Egy függöny felduzzad, mint a vitorla. Egy vizes üveg és pohár *együtt* több ízben az asztalra helyezkedik, meg visszamegy a székre.

A titokzatos erő Morsellit székestől együtt elhúzta az asztaltól. A szék ismét hol előre, hol hátra csúszik, végül felemelkedik, Morselli és Palladino között elhalad, az asztalra telepszik, *ott hármat kopog* és előző helyére siet „mint egy színész, ki szerepét jól játszotta.“

Egy zenélő óra Barzini mellé telepszik és mikor érte nyúl „betanult állatként a kezére ugrik.“

Egy 10 kilogrammos távolabbi asztal közeledik és távolodik. Erről egy fényképkeret Barzini kezére telepszik. Majd a többi keretek és lemezek a földre hullanak.

Morselli aggódik az ugyanott levő metronómjáért (inga), erre az elindul, de pár perc múlva megáll, majd ismét elindul. És ez számtalanszor ismétlődik. „Nem valami nehéz dolog egy metronómot megindítani és megállítani, de finom kéz kell hozzá és — a metronóm ezt magától nem tudja megtenni.“ „Mi csodálkozunk és a metronóm asztalunkra jó, odaáll a gazdája elé és megkezdí újra a munkáját — tik-tak.“

„Meg kell jegyeznem — írja tovább Barzini — mi a médiumot és egymást jól láttuk, sőt az egész szoba részletei is jól láthatók voltak.“

Ekkor teljes világosságot teremtenek, az ajtók pecsétét érintetlenül találják.

Ebben a pillanatban *teljes világításnál* egy 8 kilogramm súlyú faállvány közeledik felénk, majd távolodik és ismét előre jön. Letérdelnek és nézik az állvány alsó részét. Látják mindnyájan, hogy e tárgy semmivel és senkivel nem áll összeköttetésben — és mégis mozog.

Barzini meg akarja érinteni, de az visszahátrál előle, erre a nagy asztal mozdul meg és közeledik feléje. Pedig még mindig erősen fogja a médium kezét.

Más alkalommal egy éjjeli mécs világánál kísérleteznek. Morselli egy fényképészeti lemezt köt a médium székének támlájára, hogy az agysugárzásokról képet kapjon.

Az ellenőrzés tökéletes és mégis leoldja valaki ezt a fényképeretet és egy függöny mögé viszi.

Majd megjelenik a keret a fejük fölött a levegőben és az egyik pálcika vidáman dobolgat rajta, Azután a földre hull.

A dinamometer (erőmérő) a függöny mögé megy, majd újra az asztalon terem. Megnézik, 110 kilogramm nyomást jelez. Ilyet csak igen erős férfi képes kifejteni.

A zenélő óra az asztalra repül és zenél pár percig. Azután egy mandolin repül a levegőben, Barzini karjain megpihen, végül az asztalra helyezkedik, miközben *folyton szál*. Megérintik a húrokat, azok rezegnek.

Paliadino a kísérlet előtt 62 kilogramm volt, utána csak 59. Mikor ezt megállapítják, a mérleg hirtelen 56-ra ugrik. (Tehát ez nem a testsúly valódi csökkenése, hanem a működő erőnek a mérlegre gyakorolt hatása. Az az erő alulról megemelte a tizedes mérleget!)

Egy trombita Morselli vállára üt, majd Barzini kezébe kerül és ismét eltávozik. Barzini feltérdel az asztalra és az kétszer egymásután a levegőbe emelkedik vele.

Más ízben az asztal ilyen lebegése alkalmával Venzano tanár hangosan számolta a másodperceket és az asztal minden kimondott másodpercre egyik lábának emelkedésével és süllyedésével reagált. Ez alkalommal 78 másodpercig volt a levegőben.

Morselli egy fonalat tesz az asztalra, mely sétapálca módjára jön-megy a szobában. Mikor visszakerül, Morselli csalódtan mondja: „Csomót nem ejtett rajta.“ Erre a fonál ismét

eltávozik és visszajön három csomóval, A csomók egyformák és szimmetrikus helyzetűek.

Barzini néhány papírlapot vizsgál és a lapok egymásután önmaguktól elemelődnek előre.

Számtalan más jelenség is mutatkozott, így fényjelenségek és részleges materializációk. Ezen kísérletek előtt Palladinot egy tábori ágyra fektették és annak vaskarikáihoz kötötték, de úgy, hogy a kötelek végét állandóan Morselli tanár fogta.

Barzini legutoljára teljes világosságnál egy kis zenélő dobozt tett az asztalra és kérte Palladinot, hogy tartsa följe a kezét jó magasan. Az megtette és a doboz zenélni kezdett, sőt körülgurult az asztalon.

„Ezzel a kicsiny csodával befejeztük kísérleteinket“ — mondja Barzini.

Palladinoval 1907-ben *Bottazzi* tanár, a nápolyi élettani intézet vezetője is kísérletezett, — Galeotti, de Amicis orvostanár, Scarpa műegyetemi tanár és Jona mérnök villamossági társulati elnök részvételével.

A kísérleteket a nápolyi élettani intézetben ejtették meg, hol villamos berendezések és műszerek kényelmesen állottak rendelkezésükre az ellenőrzés céljaira. Minden mozzanatot többszörösen fényképeztek. Palladinot pedig a padlóba erősített vaskarikákhoz kötötték és a csomókat lepecsételték, azonfelül erősen lefogták.

Az untilig ismertetett jelenségek teljesen kifogástalanul itt is ismétlődtek, úgy, hogy *Botazzi* tanár kinyilatkoztatta:

„Kísérleteink folyamán csalás nem történt, ezt biztonsággal állíthatom úgy a magam, mint a jelenlevők nevében. Egyöntetűen meggyőződhattünk arról, hogy az észlelt jelenségek nem csalás termékei, hanem hogy valóban, egyszerre több érzékünk által is tapasztalt jelenségek, melyeknek titokzatos természetét mai tudásunkkal megmagyarázni képesek nem vagyunk.“

Bottazzit és baráti körét ez indította arra, hogy minden ipar-médium kizárásával saját maguk közt is kísérletezzenek. Egy ilyen kísérletükön a körülült asztal 25 *percig* szabadon lebegett a levegőben.

Dr. Bianchi, a híres orvostanár ezóta rendes előadásokat tart e jelenségekről a nápolyi egyetemen.

Ezzel szemben mi még mindig a „babonánál“ tartunk...

A Palladinoval folytatott kísérletek nagy híre 1909-ben arra bírta az angol pszichikai kutatásokra alakult társulatot, hogy három tagját, kik maguk igen ügyes amatőr-bűvészek, félelmes médiumleleplezők és akik ezenfelül egyáltalában nem hisznek ily jelenségek valódiságában, küldje Palladino leleplezésére Nápolyba.

Ezek az urak: *Mr. Feilding, Carrington* és *Bagally*, kik közül ez utóbbi épen 30 éves leleplező prakszisa nézhet vissza.

Tizenegy ízben kísérleteztek Palladinoval. Jelentésüket — *melyben a jelenségek valódiságát elismerték* — a társulat 1909. évi közgyűlésén nyilvánosan felolvasták . . .

Kétségtelen ugyan, hogy ezeknek a jelenségeknek egy részét jól-rosszul hivatásos bűvészek is szeretik utánozni és nyilvánosan mutogatni. Kétségtelen az is, hogy ezzel igen sokat ártnak a komoly kísérletek hitelének, de csak a teljesen laikus közönség előtt.

Mert aki csak egy szemernyi fáradságot vesz magának, hogy összehasonlítsa a bűvészmutatványok és tudományos kísérletek *feltételeit*, az nem ül fel az előítélet vesszőparipájára.

A hivatásos bűvész saját színpadán, saját berendezésével, saját segítő társaival produkálhat ugyan meglepően hasonlatos dolgokat, de maga sem vállalkozna azok előadására például Palladino ellenőrzési feltételei mellett, Amint ezt számtalan híres bűvész már réges-régen nyilvánosan elismerte.

Kétségtelen továbbá az is, hogy a hivatásos bűvészen kívül, kik mutatványaikat eleve is mint *mesterkél*t

utánzatokat hirdetik, vannak *csaló médiumok* is, kik legtöbbet ártnak az ügynek.

De a tudományos vizsgálatok útján hitelesített jelenségek mentesek minden mesterkéeltségtől, *bűvészfogástól*, mert nem a médiumok idézik azokat elő.

Valódi jelenségek azok, *tények*, melyeket letagadni nem lehet, melyek zörgetnek a tudomány csarnokának kapuin és kéri, követelik, hogy komolyan foglalkozzunk velük, kutassunk és igyekezzünk megtalálni természet-tudományos magyarázatukat . . .

Ha figyelmesen összehasonlítjuk a kísérleti tények fizikai jellemvonásait a dobálásokéval, teljes és tökéletes azonosságukat igen könnyedén megállapíthatjuk.

A működő erő mindkettőnél értelmességet árul el; a tárgyakat használatuknak megfelelőleg kezeli; hangos beszédre, sőt ki nem mondott gondolatokra feleletszerű akciókkal válaszol; olyan modulációkban mutatkozik be, amelyeneket közönséges természeti erő soha sem képes létrehozni.

Így ami Brunócon hivatlanul jelentkezik, az Qenuában tudományos vizsgálatok alá veti magát. Ez a különös erőnyilvánulás száz és száz helyen önként hoz létre feltűnő fizikai tényeket, száz és száz helyen ugyanilyen módon kísérleteknél szerepel.

Megdönthetetlen bizonyosság az, hogy a természet-erőknek *nem véletlen és nem gépies nyilvánulása ez*.

Tehát az egyetlen tekintetbe vehető gépies elvű feltevést is végkép el kell ejtenünk.

Így a legutolsó kérdés csak az, hogy élő egyénnek, például a médiumnak ismeretlen lelki képessége idézi-e elő e jelenségeket, vagy láthatatlan lények működésének eredményei-e ezek?

E tekintetben hivatkozhatunk arra, hogy a médiumok maguk határozottan állítják, hogy nem saját pszichikai képességük szerepel e jelenségekben, azok az ő tudatuk-

kal semminemű összeköttetésben nem állanak, sokszor őket is meglepik, sőt akaratak ellenére lépnek fel. Passzív viselkedésük különben is igen feltűnő.

Azok a kísérletek pedig, melyek azt igazolják, hogy a test szféráján kívül maga az élő ember is képes pusztán akarattal valódi fizikai jelenségeket előidézni, soha nagyobb-szabású tényeket nem mutathatnak fel.

Ezenfelül a kifejezetten dinamikai mozzanatokon kívül szinte végtelen sorozata van oly más tényeknek, melyek megerősítik azt a feltevést, hogy e jelenségeket valóban *idegen intelligenciák* hozzák létre, kiknek fizikai állapota a mai emberiség előtt jórészt ismeretlen, működésük épen ezért érthetetlennek tűnik fel.

Ha tehát egyáltalában nem tagadhatjuk, hogy az élő embernek is van távolbaható lelki képessége, még nagyobb bizonyosság az, hogy léteznek *láthatatlan lények*, kik valódi fizikai jelenségeket képesek létrehozni, kiknek van értelmük, érzelmük, gondolkozásuk, egyszóval a miénkhez hasonló fejlett szellemi képességük.

Az egyedül helyes felfogás tehát e jelenségekről a tulajdonképeni spirituális felfogás. Azon kiegészítéssel mégis, hogy az embernek távolbaható lelki képességét e mellett tagadni nem lehet (Crookes, Lombroso, Rochas, Richet).

Joggal kérdezheti most már bárki, hogy kicsodák-micsodák ezek a titokzatos lények?

Azt feleljük, hogy értelmes lények — *intelligenciák*. Ez ugyan egészen tágkörű meghatározás, de csakis ez bir jogosultsággal. Az intelligencia ugyanis az emberszabású osztályozásoktól független, mint lényeg önmagában mindig azonos, bármily fizikai formában, bármily alantas vagy fejlett típusban jelenjék meg még az organikus életben is. Ez utóbbira nézve ugyanis csak az értelmi és erkölcsi fejlettség a döntő tényező.

Mégis feltűnő dolog, hogy e különös fizikai jelensé-

geket létrehozó idegen intelligenciák egészen emberiesen gondolkodnak, értelmük, érzelmük és akcióik egészen emberiek. Sőt számtalan esetben meggyőző bizonyosságot szolgáltatott arról, hogy ők tényleg emberek voltak valaha, kik az elmúlás rettegett kapuján keresztül nem a megsemmisülésbe, hanem egy más létállapot fizikai kifejezésébe jutottak. Világosan rácsafolnak minden ellenkező bölcselkedésünkre azzal, hogy magának a szellemi lényeknek elmulhatatlanságát szinte kézzelfogható fizikai tényekkel bizonyítják napról-napra jobban.

Hogy az ember legbensőbb valója a halál fenséges és komor pillanatában csupán érzéki észrevevésünk határain helyezkedik túl, de ő maga meg nem semmisül — el nem múló örök sejtelve az emberiségnek.

Hiszen ha bizonyos az, hogy az embernek van a test szféráján kívül is fizikai hatásokat létrehozó lelki képessége, akkor bizonyos, hogy ami képes már az emberi létben túlhelyezkedni e korlátokon, az a test elmúlása után is fennmarad.

Az a lényeg, mely emberi életünkben látható formában jelenik meg, ezen létállapot zárókövét képező krízisen túl csupán más létformát ölt magára.

A halhatatlanság eszméje, mely igen sokáig kizárólag a vallásos hit birodalmában vonult meg, a nélkül, hogy pozitív tudásunk megközelíthette volna, ma egyre jobban benyomul a tudomány birodalmába is.

Az örök remény, amely felé sovárogyva tárja karjait az emberiség, közel van ahhoz, hogy a megdönthetetlen tudás váltsa fel.

A halhatatlanság eszméjét bizonyára igen nehéz volna elfogadni, ha csupán az eddig ismertett dinamikai mozzanatok utalnának arra, hogy láthatatlan intelligens lények létezését kell feltételeznünk.

Ámde a legváltozatosabb jelenségek egész sorozata húzódik végig fajunk kultúrtörténelmén, melyek mind ugyanerre a tényre mutatnak félreérthetetlenül. Nem szűnnek meg ilyenek történni ma sem, szerepük úgyszólván állandó, sőt manapság jelentőségben csak nyertek, mert nagyon sokan vannak, akik ily irányban kísérleteznek, az önként fellépő jelenségeket pedig jól megfigyelik és leírják.

Egyes tudósokon kívül, egész tudományos testületek foglalkoznak folyton e jelenségekkel, kiadványaik folyóirataik száma — főleg a külföldön — ma már össze sem számítható.*

Milyenek azok a másféle jelenségek, vizsgáljuk csak meg szemelvényekben.

Ha valakit anyagelvű nézeteiben a dinamikai jelenségek nem képesek megingatni, ha mintegy erőszakkal is, melyet józan gondolkozása ellen alkalmaz, még mindig gépies természetörök játékát keresi bennük, — azt már semmi esetre sem állíthatja, hogy a gépies természetörök képes közvetlenül Írásbeli nyilatkozatokat létrehozni.

Pedig a *közvetlen írás* jelensége létezik, ez nem kevésbé megdönthetetlen tény. Tény annyira, hogy nem egy esetben elhalt emberek *személyazonossági bizonyítéka* foglaltatik benne.

Fentebb le volt írva egy jelenség, hogy Crookes tanár szeme láttára mint igyekezett egy írón írásos közleményt adni, de sikertelenül.

Ez a dolog mások tanúsága szerint számtalan esetben sikerült.

Rendesen két sarokpánttal összekötött palatáblát használnak erre a célra, melyeket egy kis darabka íróvessző behelyezése után összecsucnak és lelakatolnak, sőt lepecsételnek.

* Nálunk egyetlen ily társulat van, a „Budapesti Szellembúvárok Egylete“, mely egy havi folyóiratot tart fenn (címe: VII., Jósika-u. 28. II. 12/a).

Zöllner tanár Dr. Slade-del folytatott kísérletei alkalmával több ily írásos nyilatkozatot kapott. Egy ily kísérletet így ad elő:

„Slade arra kért. hogy helyezzek két általam vásárolt egészen új palatábla közé egy darabka új palavesszőt és az összeszorított két táblát pecsételjem össze. Meg is tettem mindent, miután még egyszer jól megnéztem a két táblát, hogy teljesen üresek és tiszták-e. Azután egy tőlünk jó távol álló külön asztalra tettem a táblákat és Slade kezeit erősen lefogtam.

Alig hogy mindezt megcselekedtük, a szabadon fekvő kettős tábla az asztal közepén álló gyertya világánál tisztán láthatóan egymásután többször felemelkedett egyik oldalával az asztal lapjáról, azután más fekvésbe helyezkedett. Erre rögtön erőskezű írás zaját hallottuk ki a két tábla közül. Mikor azután három koppanás jelentette, hogy vége az írásnak, átvittem a táblákat a másik szobába. Itt az érintetlen pecséteteket feltörtem és íme a táblák belső oldala angol írással volt tele. (Mindez több tanú jelenlétében történt.)

Az első oldalon ez állt:

Olyan igazság ez — mely nemcsak a kiválasztottaké, — hanem az egész emberiségé, — rang- és fajkülömbőség nélkül, — bármennyire üldözzenek vagy sértegessenek is valakit kutatásai miatt, — az igazságot el nem vehetik tőle — nem mennek többre egy vak állításánál, ki azt mondja, hogy nem süt a nap, de a nap sütését meg nem gátolhatja.

A másik oldalon e fejtegetés folytatása van, melyben kitartásra buzdítja az ismeretlen író a kísérletezőket. —

Egy további bizonyíték a láthatatlan intelligencia mellett a közvetlen írás oly esete, mikor az oly nyelven van írva, amelyet a kísérletezők közül egy sem beszél, vagy pedig megállapíthatólag egy elhalt egyén írása.

Kleeberg Berlinben egyszerre hat nyelven írott közleményt kapott. Ezek közül hármat egyetlen jelenlevő sem értett. (Angol, német, francia, görög, holland és egy keleti nyelv volt ez.)

Dr. Nochols elhalt kis leányának írását ismerte fel ilyen módon. Livermoor pedig elhalt feleségének írását, — ez esetben a médium szintén nem beszélte a francia nyelvet, melyen a közlemény fogalmazva volt. —

Thomas J. Frigyesnek, a new-yorki Steam Tower Co. titkárának, egy feltétlenül megbízható egyenes lelkű úri embernek nyilatkozata így szól az *Evans* médiumnál nyert közvetlen írásról:

„Én alulírott Thomas J. Frigyes new-yorki lakos *eskü alatt* ezt a nyilatkozatot tettem: 1899. június hó 19-én délben fölkerestem a 103. utcában 421. szám alatt lakó Evans P. Fred médiumot. A teljesen világos szobában egy asztal egyik oldalán foglaltam helyet, míg átellenben Mr. Evans ült le. Evans egy egészen közönséges iskolai palatáblát adott a kezembe és kért, hogy vizsgáljam meg alaposan, azután töröljem tisztára. Ezt a munkát azután úgy tettem meg, hogy minden irányban abszolút bizonyosságot szereztem magamnak. Amikor készen voltam, saját jegyzőkönyvemből három papírszalagot téptem ki. Ezt a három szalagot a tábla egyik oldalára ragasztottam fel és közönséges írónnal névalírással láttam el őket. Mikor a táblát ilyen módon elkészítettem, Evans egy kis darab írót és palavesszőt tett elém az asztalra, melyeket én a tábla alá helyeztem, a papírszalagokkal ellátott részt lefelé fordítva.

Ezután ujjaimat körülbelül 15 percig nyugtattam a táblán, melynek elteltével fölfordítottam azt és bámulva szemléltem, hogy a papírszalagok telvék írónnal irt betűkkel, míg a táblának be nem ragasztott részét palavesszővel írták tele. Apró üzeneteket tartalmaztak^ amiket elhunyt rokonaim és barátaim írtak alá, akiknek írását azonnal felismertem. Az egész 164 szót tartalmazott, melyek közül 96 írónnal, 68 pedig palavesszővel volt írva.

Külön és újra ki akarom még emelni, hogy a táblát magam vizsgáltam és tisztítottam meg, magam téptem ki és ragasztottam rá a papírszalagokat és magam is láttam el aláírással, nehogy felcserélhetek legyenek. De különben is a táblát kezeim közül egy pillanatra sem adtam ki és állandóan rá voltak szögezve szemeim, mialatt ujjaimat rajta tartottam.

Hogy mindez szóról-szóra, betűről-betűre így történt, azt ezennel esküvel is megerősítem. Thomas J. Frigyes.

A jelen nyilatkozatot imént nevezett előttem írta alá és jelenlétemben tette le az esküt is.

New-York, 1899. június 26. Murray J. Mihály, közjegyző New-Yorkban. (116.

Minden ellenmondást végkép lefegyverző bizonyítékot szolgáltatnak továbbá a *fényképi* kísérletek, vagy véletlen felvételek.

Mert ezek a láthatatlan lények fényképezhetek. Amiben tudományos szempontból a legcsekélyebb lehetetlenség sincs. Egy test, mely ultraviola (vegyi) sugarait bocsát ki magából, ha szemünknek láthatatlan is, feltétlenül lefényképezhető.

Wolf heidelbergi csillagász az „Észak-Amerika“ nevű ködfoltot fényképi úton fedezte fel a Hattyú csillagképben, mert ez a ködfolt a legerősebb műszerekkel is teljesen láthatatlan; kizárólag ultraviola sugarokat bocsát ki magából, közönséges fénysugarakat ellenben nem.

Kifogástalan tudományos bizonyosság az, hogy ez a ködfolt valóban létezik. Miért ne lenne kifogástalan tudományos bizonyosság láthatatlan lények létezése, ha a fénykép ép úgy bemutatja őket, mint a ködfoltot? És miért ne lenne a halhatatlanság eszméjének kifogástalan tudományos bizonyítéka oly fénykép, melyen elhalt egyén árnyalakja ismerhető fel a legnagyobb bizonyossággal? Hátha még ez az alak a felvételek sorozatában helyzetét folyton változtatja? Hátha oly egyént mutat, akinek emberi életéből nincs fényképe? Hátha oly egyént, akinek még nem is lehetett fényképe, mert a fényképezés feltalálása előtt halt el?

És ilyen felvételek tényleg vannak — és az emberek még mindig kételkednek.

Avagy talán reá fogjuk a fényképező gépre is, hogy fantáziái? Az a gép, mely a 16-ik rangon túl levő teljességgel láthatatlan csillagokat láthatókká teszi nekünk, melynek rögzítő munkája nyomán a milliméter ezredrészenek világában az égi testek mozgási sebességeit a legnagyobb pontossággal mérjük?

A fényképi bizonyíték valóban teljes bizonyíték, ez

eljárás nagy szerepe a tudományok minden ágában folyton nő, tudásunk minden tekintetben nagy mértékben támaszkodik rá.

Nézzünk tehát egy-két esetet:

Coombs pittsburgi fényképész falura hívták, hogy Nyugat-Pennsylvania egyik legismertebb és legelőkelőbb családjának ősi lakóházát lefényképezze.

Mr. Coombs hozzáfogott a munkához, a család tagjait a ház előtt elhelyezte, azután a felállított gépnek megnyomta a gombját és a napsugarak elvégezték a többit.

Haza érkezte, amint a fényképlemezeket előhívja, nagy csodálkozására nemcsak azok arcképeit látja a lemezeken megjeleneni, akiket ott eleven testükben felvett, hanem valakinek árnyékos, de tökéletes és határozott alakját is, akinek kétségkívül szintén ott kellett lennie, de aki mindenki számára láthatatlan volt.

Coombs a kész képeket átadta a családnak, melynek tagjai azonnal felismerték a kissé halvány alakban magaskorú nagyatyjuk tökéletesen sikerült arcképét, aki 30 évvel azelőtt halt meg.

A nagyapa ugyanott, ahol a csoportképet felvették, életében szeretett egy karosszékben kint üldögélni. Rz a karosszék akkor is ott állott a rendes helyén, de senki sem ült rajta.

A szék mögött egy ablak van, ennek egyik üvegtábláját fedi el a tisztes pátriárka árnyékos arcképe, melyet összehasonlítottak egyetlen létező daguerreotyp fényképével és a hasonlatosság tökéletes volt. Ezt a régi daguerre-képet azonban állandóan zár alatt tartották egy íróasztalban. (Másolatot venni daguerre-képről különben sem könnyű, mert bádoglemezes pozitív kép az ilyen.)

A fényképész soha sem látta az öreg urat, sem pedig arcképét.

Pontosan megvizsgálta tehát az ablakot, de nem talált semmi magyarázatot.

Ő maga kinyilatkoztatta, hogy soha sem hitt az ilyen esetekben, és soha e téren, ezen az egy eseten kívül tapasztalata nem volt.

Coombs régi pittsburgi polgár, ismert fényképész és becsületes, jóra való ember hírében áll. Igen józan gondolkozású, inkább realiztikus ember, aki csak egészséges öt érzékének ad hitelt.

A család titokban óhajtja tartani az esetet, de Coombsot felhatalmazta, hogy érdemes érdeklődőkkel nevüket privátim tudathassa. —

Jeannes József chesteri fényképészhez egy *Burnes* nevű atléta tért be, hogy magát atléta ruhájában levétesse.

Midőn a képet *Jeannes* előhívta, annak hátterén valami fehér foltot vett észre. Eldobta tehát a lemezt és új felvételt csinált.

A eredmény ugyanaz volt, sőt egy harmadik lemezen is. Kérte tehát *Burnest*, hogy máskor jöjjön, mert azt hitte, hogy lemezei mind rosszak.

Burnes távozta után a képeket lemásolta.

Mikor az atléta ismét eljött és a másolatokat meglátta, rendkívül meglepődött:

„Hogy jön ez a kép ide?“

„Én ép oly kevésbé tudom, mint Ön — felelte a fényképész

— sötétkamrában van, lemezeim, szereim szintén, — és ilyesmi még soha sem történt velem.“

„Már pedig ez az én trainerem, aki 4 évvel ezelőtt meghalt“

— konstataulta *Burnes*.

Ez az eset 12 évvel ezelőtt történt. —

Voltak azután fényképészek, akik ilyen felvételeikről váltak épen híresekké. Ilyen volt a bostoni *Mummler*, kinek alábbi esete feltétlen hitelességű:

Liebig berlini gépészmérnök, egy nagy állami gépgyár igazgatója, a híres elektrikusnak *Varleynek* jó barátja, 1873. szeptember végén üzleti ügyekben Amerikába ment. Október közepén Bostonban *Mummlerrel* lefényképezte magát.

Mennyire megdöbbsent azonban, midőn a képen háta megett az ő legidősebb 19 éves fiának világosan felismerhető árnyalakja jelent meg, amint két karjával az ő nyakát átölelve tartja.

Liebig azt hitte, hogy egy megmagyarázhatatlan tünemény-nyel áll szemben, mert ő az otthon hagyott erős, egészséges fiatal ember esetleges halálára nem is gondolt.

Pár nap múlva azonban megkapta családjára értesítését, hogy fia egy vadászon szerencsétlenül járt, egyik társa halálra sebezte véletlenül elsült fegyverével.

„Míg én mitsem sejtve az Óceánon úsztam, otthon a kedves fiam egy szerencsétlen vadászon elvérzett“ — írja *Liebig*.

A kép lenyomatokban is közzé lett adva. Ez esethez bizonyára nem kell semmiféle további megerősítés.

Stead a *Review of Reviews* szerkesztője 1903-ban Bournnell fényképészszel kísérletezett ily irányban.

Stead a felvétel alatt nem látott senkit a szobában, de mikor a lemezt előhívták, egy fehér lepelbe burkolt alak állott a mögött az asztal mögött, amelyik mellett ő ült.

Mikor Botha tábornok Angliában járt, kíséretének egyik tagja, Wessels ur, felismerte ebben az árnyalakban *Botha Piet* nevű sógorát, ki a Kimberley ostrománál legelsőknek elesett bürtiszt volt.

Wessels határozottan kijelentette, hogy a hasonlatosság félreismerhetetlen, de ő nem érti a dolgot, mert Botha Piet soha Angliában nem járt, sőt életéből egyáltalában nincs is arcképe.

Később Poultney, a bloemfonteini tanács egyik tagja szintén megerősítette, hogy a hasonlatosság tökéletes . . .

Amit a fénykép ilyen módon megörökít, azt némely emberek valósággal látják is.

Ez ellen a tény ellen tudományos szempontból szintén nem lehet figyelemreméltó kifogást emelni.

Tudjuk, hogy a természet maga néma és sötét. Amit mi fénynek és árnyéknak, hangnak és színnek nevezünk, az nem egyéb *mozgásnál*. A hang, a fény, a szín nem jelent egyebet, minthogy mi némely mozgásokat valamilyen formában érzékelünk, e mozgások iránt érzékenyenyé vált és azokhoz alkalmazkodott érzékszerveinkkel.

Így például szemünk érzékeny a másodpercenként 400—800 billióra menő elektromos éterrezgések iránt, fény- és színlátásunk tehát e határok között mozog. E határok között látjuk mi a spektrum hét színét.

Jól tudjuk azonban, hogy az elektromos éterrezgéseknek eme közbülső skálán innen és túl is van folytatásuk, melyek a normális ember látására semminemű hatással nincsenek. Nekünk rendes körülmények közt az infravörös hősugarak ép úgy láthatatlanok, mint az ultraviola vegyi sugarak.

Ez azonban csak az átlagemberre nézve áll.

Épen a *fejlődés* eszméje az, mely megköveteli, hogy érzéklési képességünket ne tartsuk örökké átléphetetlen korlátok közé szorítottak, hanem igen is folyton bővülőnek, terjeszkedőnek.

Bizonyos az, hogy az elektromos éterrezgések fizikája általában azonos. A Röntgen-sugarakat ép úgy lehet sarkítani, mint a fényt; és a láthatatlan hősugarakat ép úgy nyálábra gyűjthetjük egy nagyító üveggel, mint a látható fényt. Szemünk optikai szerkezete tehát látásunk bővülésének akadályául nem szolgál. Egyaránt felfogja az az infravörös és az ultraviola sugarakat is. De az átlagembernek belső szemhártyája (idegvégződése) érzéketlen ezekre a rezgésekre, nem keltenek azok abban látási ingert, eszeirt tudomása sem lehet róluk.

Az ember látóképességének lassú továbbfejlődése azonban az idegélet eme terén egyáltalában nem kizárt dolog, sőt némi bizonyossággal állítható tény.

Idegrendszerünk ma már általában finomabb, bonyolódottabb műveletekre képes, mint csak pár ezer esztendővel is ezelőtt.

A régiek nem látták a spektrumnak mind a hét színet, a legrégebb iratokban például nyoma sincs a *kék* színnek. Látásuk határa tehát jóval lejjeb volt a 800 billiónyi éterrezgéseknél.

Az Iliászban a zöld szín a sárgával folyton össze van csereberélve és amit mi ma kéknek látunk, ott állandóan *sötétnek* van jelezve. Már pedig ez az ós népmonda valószínűleg nem egy ember alkotása, hanem egész nemzedékeké.

Ép így nem találjuk meg a kék szín ismeretének nyomait a hindu ősiratokban, a germán Eddákban vagy a Biblia régebbi keletű részleteiben. Sőt még Pindarus, Ovidius és Vergilius is folyton összetéveszti a kéket a sötéttel.

Magnus boroszlói orvos volt az, aki ez érdekes ténye-

ket figyelmesen kutatta. Szerinte az ősember csak a sötétséget és világosságot, fényt és árnyékot látta, reá nézve az egész világ olyan egyhangú szürke színbe volt öltözve, mint mi azt most a fényképeken látjuk.

Legelőször a fényben legdúsabb szint, a *veresei* látta meg, de ennek neve alatt még igen sokáig csak a világosság egy erős fokát értette. Azután határozott különbséget tudott tenni a közönséges és színes fény között, mikor már a sárga szint is felfogta.

Erre következett a *zöld* szín megismerése, míg végül eléggé későn a *kék* is feltűnt előtte.

Általában igen sokan azt tartják, hogy az ember látása még pár ezer év előtt sem terjedt tovább a színek G. vonalánál, míg ma a H. vonalon is túl van valamicskét.

Magnus ezen az alapon azt következtette, hogy színérző képességünk, sőt egész látásunk folyton gyarapszik és a jövő embere az *ultraviola* fényt és annak ma még ismeretlen színeit is látni fogja. A jövő embere képes lesz arra, hogy ahol mi még csak üres feketeséget látunk, ott fényt és új színeket ismerjen meg szubjektív érzéklés útján.*

* Állatokon végzett kísérletekkel igyekeztek Magnus feltevéseit megdönteni (főleg Bert Pál), de Gräber kísérletei beigazolták, hogy az alsóbb rangú állatok, sőt olyan magas szervezetűek, mint a rovarok és hüllők, *egész testükkel* érzékenyek a fényfajták iránt (és ez az emberben is meglehet *lappangó* képesség formájában). Beigazolódott továbbá, hogy az alsóbb rangú állatok *ilyen módon* érzékenyek még az *ultraviola* fény iránt is, (ez szintén meglehet *lappangó* formában az embernél, mert az emlős állatoknál bizonyosan megvan). De hát mindezekből a látására, főleg pedig a színlátásra nagyon bajos valami határozott következtetést vonni. A magasabb rangú állatokról — főleg az emlősökről — feltesszük, hogy a színeket ma ép úgy látják, mint az ember. De ebből nem következik az, hogy az ősembernek szintén látnia kellett. Hiszen az állattörzsek önálló irányokat vettek és azokban folyton fejlődnek. Egyes magasabb állatfajokról fel kell tennünk, hogy látásuk talán még jobb és kiterjedtebb, mint az emberé. Az ultraviola fény meglátásához talán közelebb is állanak, mint mi. Ilyenek a kutya, lovak.

Van-e tehát abban valami különös, hogy már most is léteznek emberek, akik az ultraviola fényt sugárzó testeket meglátják, látnak olyan lényeket, akiknek létezéséről a fényképező gép tárgyi bizonyosságot szolgáltat? Hiszen az az érzékeny lemez sem vesz fel mást, mint amit az ultraviola sugár reá ír. Hiszen azok az emberek sem látnak mást, mint amiről az ultraviola sugár az ő érzékenyebb, fejlettebb recehártájuknak és látóközpontjuknak hírt ad.

Minden bizonynyal vannak ilyen emberek, de képességük csak a kezdet homályos állapotában van. Ma még csak rendszertelenül feltűnedező képesség ez, mely mutatkozik, ha a belső figyelem valami módon reá irányul, de a látás megtanult és megszokott formája hátráltatja rohamos kifejlődését. Gyakorlat útján kétségtelenül lehet fejleszteni.

Az ilyen emberek nem állandóan és nem is tetszésük szerint látják a különben láthatatlan intelligenciákat, hanem csak elvétve és sokszor csak igen rövid ideig. Képességük csak igen kevésbé nyúlik be az ultraviola fény birodalmába, inkább csak kissé meghaladta a közönséges fény határát.

Mihelyt az éter rezgései egy ultraviola fényt sugárzó testben a közönséges fény rezgéseit némileg megközelítik, meglátják ugyan azt a testet, de ha a rezgések ismét gyorsulnak, a felvillanó kép után nyomtalanul eltűnik az szemük elől, vagy pedig olyan, mintha lassan szétfoszlana.

Új szint az ultraviola sugár útján még ők sem látnak, csupán magának a fénynek észrevezésére vannak képesítve, csak erősségének árnyalatait különböztethetik meg (mint az őseMBER a ma látott színes fényfajtáknál), A jövő embere majd látni fogja az ultraviola színeket is.

Ezeket a fejtegetéseket talán kételkedéssel fogadják némelyek, ámde a látóképesség terjeszkedését még más tények is erősítik.

Réges-régen ismert dolog, hogy legtöbbször ugyan-ezen egyének bizonyos gyakorlattal a színek másikat is látják. Látják a hősugarakat, — a *fekete fényt*. Sőt részben látják a *tömeghő állapotokat* is. Ami nem is olyan nagy csoda, mert hiszen minden test, melynek hőmérséke $20\text{ }^{\circ}\text{C}$ -kal különbözik környezetének hőmérsékétől, sugárzóvá lesz.

Reichenbach az ilyen egyéneket *szenzitíveknek* nevezte el, mert az idegélet másnemű érzékenysége is kíséri különös látóképességük kifejlődését. Ugyancsak ő ilyen egyének szubjektív tapasztalatai nyomán egy mindent átható fluidum létét állította, melyet *ódnak* nevezett el.

A fluid-tanok azonban tudományos szempontból már tarthatatlanok (elektromos fluid, fényfluid, flogisztion stb).

Az *od* nem más, mint az ily érzékeny egyén által meglátott *tömeghő állapot*, melynek különbségei fényesebb vagy halványabb világosságnak tűnnek fel, a vezetett hő terjedése pedig egy fényes fluidumféle lassú átömlésének és terjeszkedésének. Talán mondanunk sem kell, hogy ez csupán *látzat*, melyet a tömeghőnek érzéklése mutat ilyennek. (Blondelot és Charpentier világító embere, — élő ember teste élénken világít, a holttest ellenben nem; — Macé de Lepinay, Gulton és Le Bon kísérletei).

A szenzitívek az infravörös sugarakat csak teljes sötétségben képesek észrevenni, ellenben az erős ultraviola fényt homályban vagy fényes nappal is meglátják.

Sok esetben ez a két irányban kiterjeszkedő különös látóképesség nincs meg feltűnően egy és ugyanazon egyénben, figyelme és gyakorlata szerint inkább hol ebben, hol abban az irányban erősödik, de bizonyára a másik látás képessége is benne lappang.

Végeredményben az az egy dolog feltétlenül bizonyos, hogy ilyen fejlettebb látású egyének tényleg léteznek. Amit

látnak, az nem képzelődés, nem csalódás. Számtalan példa van arra, hogy állításukat egyidejűleg felvett fényképek, vagy mások által is kifogástalanul észlelt dinamikai mozzanatok, tehát objektív tények megerősítik. Ez a képesség leginkább öröklődik is.

Nézzük ennek a különös látásnak egy-két esetét:

Az 1870-es években Kennler kémikus Révaiban egy este fél 11 órakor szobájában a tükör előtt öltözködött. Ebben a tükörben észrevette, hogy a háta mögött levő ajtó felnyílt. Amint megfordult, egy nagy bundába burkolt, őszes szakállú idegen férfit látott belépni.

Kissé bosszúsan közeledett az ismeretlen egyénhez, aki öltözködésében így megzavarta, de amikor épen meg akarta szólítani, az nyomtalanul eltűnt.

Erre a folyosón levő szolgát behívta és megkérdezte, hogy látott-e valakit. Ez azt felelte, hogy az ajtó nyílását és csukódását látta és hallotta ugyan, anélkül azonban, hogy valakit be- vagy kijönni látott volna.

Tovább tudakozódtak a házi lakóknál, de senki sem tudott a rejtélyes idegenről.

Kennlerrel több ilyen eset történt. Elhalt szüleit gyakran látta.—

Beattie fényképezési kísérletei közben az egyik jelenlevő — Butland — folyton jelezte, hogy lát olyasmit, amit a többiek nem láttak. Az előhívott képek tökéletesen egyeztek az általa elmondottakkal. —

Brougham lord emlékirataiban elbeszéli, hogy az univerzitáson egy jó barátjával fogadást tettek, hogy aki közülök előbb meghal, megjelenik a másíknak.

Ezen barátja később Indiába került és *Brougham* egészen megfeledkezett róla.

Egyik nap, amikor épen falusi kastélyában tartózkodott, barátjának árnyalakját látta maga előtt megjelenni, amitől anynyira megijedt, hogy eszméletét veszítette.

Később levelet kapott Indiából, mely barátjának ugyanaz napon történt halálát jelentette.

Zádory Kálmán irt le egy esetet egy folyóiratban, ami a 90-es években történt vele:

„Olyanok az idegeim, mint a hajókötel. Gyerekkori félel-

mes benyomásokból, sötétben elmondott dajkamesékből nem ment át vérembe az a sajátságos reszketése az idegeknek, mely némely embert minden egyedüllétnél előfog.

A nyarat Sopron megyében töltöttem egy fejlődő, fiatal fürdőtelepen. Julius 2-án érkeztem oda a déli órákban. Este 6—7 óratájt alkalmas lakásra akadtam és vacsoráról hazajövet podgyászomat már emeleti lakásomban találtam.

Elrendezkedtem egy kevésbé, előszedtem legszükségesebb holmimat, azután az ablakhoz mentem, hogy elreteszljem és lebecsássam a függönyt.

Gyönyörű csillagos éjszaka volt, bár a hold alig világított. Nem több, mint 80—100 lépés távolságban az uszoda palánkkal elkerített helye látszott, mellette az úszómester lakásából lámpafény szűrődött ki és széles fénysávot vetett a földre, rávilágítva a hidra is, mely a fürdőt tápláló kicsi patakon volt átfektetve. Innét féloldalt lépve, az úszómesteri lak ajtajáig csak három kurta lépés.

Almos voltam, azért nem időztem tovább az ablaknál, csak épen addig, hogy körülnéztem a vidéket.

És ez a nem tudom egy perc, két perc elegendő volt, hogy megpillantsak egy osonó alakot, ahogy átfut a hídon, surranó léptekkel, mintha nagyon óvatosan tenné, mintegy kíváncsian és mégis rejtőzködve.

Ez nem volt vízió. A kivetődő lámpavilág reá is esett egy pillanatig, amint a fénysávba belelépett.

Ahogy az úszómesteri házikó közelébe ért, járása feltűnően ringó volt, mondhatnám táncütemben ért az ablakhoz és sebesen, erős lebegéssel behajolt rajta, szinte belementette magát. Háromszor-négyszer, talán többször is egymásután, nagy heveséggel.

Mindeddig nem is volt reá időm, hogy valami gondolatom, vagy érzésem támadjon, de ez a mozdulat eltöltött borzadálylyal.

Ott forgott az ablak körül, a világítás fehérségéből át meglépett az éjszaka sokkal halványabb fényébe, de mindig világosan látszott, hogy a karjai is mozognak. A lepke lebegéséhez hasonlított ez a ritmikus mozgás, melyre nem is találok kifejezőbb szót, mint a német „tändeln“.

Az alak megint az ablakhoz lépett, — de ekkor kezemből kiejtettem a roletta zsinórját és a vászon nesztelenül leereszkedett.

Mintegy megkövültén állottam ott és képtelen voltam másodpercekig minden elhatározásra. Nem átallok bevallani.

hogy páni félelem vett rajtam erőt és hirtelen az ajtót kerestem.

A házakkor még néptelen volt, lakói csak később érkeztek és én valósággal menekültem a lépcsőkön alá.

Ahogy a szabadba értem, muzikaszót hallottam a vendéglő felől. Oda vettem utamat és azután ott időztem vagy három óra hosszat, éjfélig egy óráig.

Amikor ezt a jelenést láttam, nem lehetett több esti tiz Óránál. Az alakon fehér, vagy legalább világos, minden szint nélkülöző lebernyeg volt. Éjfél után megnyugodva tértem vissza. A világosság most is látszott még az úszómester ablakából, de a lámpát már más helyre állították.

Másnap reggel Mariechen újságolta, mikor bejött a ruháimért, hogy az éjjel egy fiatal leány halt meg a szomszédban. Az úszómester leánya. A fürdőorvostól még az nap megtudtam, hogy tüdővészben, több napi halódás után.

Hogy átellenünkben beteg van, arról nekem halvány sejtelmem sem volt. A jelenés idején én teljesen normális állapotban voltam.

Értesültem még arról is, hogy a haláleset éjfélutáni 1 — 2 óra között történhetett.

Később azt is elmondta a leány atyja, hogy volt a halottnak egy idősebb nő testvére, de az két éve elhunyt Pesten, ott is temették el. „De az rossz lány volt” úgymond.

A jelenségből — bár fenn virasztottak — nyilvánvalóképp egyikük sem látott semmit. Említést legalább nem tettek róla.

Én a dologról senkivel sem beszéltem, palástoltam mintegy önmagam előtt is, bár gondolatom időnkint vissza-vissza-tért reá.

Hogy minő természetes magyarázatokat igyekeztem magammal elfogadtatni? — azt fölösleges talán érintenem is. Egyik magyarázat sem elégített ki, ha szembe helyeztem vele a szemlélet intenzivitását.

Az ilyen szórványos eseteknél jóval feltűnőbbek a látó médiumok esetei, mert azokban nem egy személyazonossági bizonyíték található fel.

A látó médiumok ugyanis gyakorolják magukat abban, hogy az ultraviola sugarakat meglássák, tehát a nekünk

külömben láthatatlan intelligenciáról sokszor egészen biztos tudósítást nyújtanak.

Dr. Hansen így beszéli el egy látogatását *Vout Peters* londoni médiumnál:

Mr. Peters leírta egy öreg nő alakját, aki — mint anondá — mellettem áll „Nem nagyon magas, kerek, de ráncos arcú, fényes szemű, az orra nem nagy, de alsó részén kiszélesedő, halála előtt sovány volt az arca, ősz a haja, főkötőt és egy nagy melltűt viselt. Lesoványodott, mellbeteg volt. Annának hívják“.

Mindez megfelelt a valóságnak. Ez egy nagynénem volt, ki évekig tartó mellbetegségben hall meg.

Mr. Peters néhány percre egy más szobába ment, s midőn visszatért, így szólt: „A bejárónál egy férfi-alakot láttam, közép nagyságú, sovány alak és nagyon ragyás“.

Ezen férfi nagybátyám volt, ki himlőben halt meg s azon időben én kezeltem.

Aztán Mr. Peters egy férfit irt le: „Közép termetű, szőke hajú, vastag ajkakkal; kis bajusza van, körszakála, nagy szemei, arca kerek és teli.“

Ez egy elhalt barátom volt.

Végre Mr. Peters egy fiatal férfit ecsetelt: „Magas, szőke, világos szemű, arca hosszúkás, bajusz- és kis pofaszakállal, ódivatú öltözékben, nagyon hosszú hajjal.

Ez is tökéletesen helyes volt.

Ugyancsak a londoni *Manks Lidia* asszonyt is felkereste dr. Hansen, de sem nevét, sem foglalkozását, sem lakóhelyét el nem árulta neki.

Ez leírt egy pár alakot, akiket körülötte látott, azután így folytatta: „Továbbá egy idősebb lesoványodott mellbeteg nő ál! ön mellett. Fejét főkötő takarja; szőke és vézna, sokat szenvedett, Annának hívják“.

A leírás teljesen úgy hangzott, mint Mr. Petersé; e nő nagynénem volt.

Manks asszony folytatta: „Látok egy alacsony, köpcös férfit, szép fehér hajjal, ki magas kort ért el. Mellette egy kis fiú áll“.

Atyám lerása volt ez, ki 90 éves korában halt meg. Atyám egy rokon fiút nagyon szeretett.

Édes anyám is pontosan le lett írva, különösen az a tény, hogy halálakor 71 éves korában még barna haja volt és szemei élénkek voltak.

Ha esetleg az ilyen látást csupán képzelődésnek, érzékcsalódásnak tartjuk, mit szóljunk akkor hozzá, ha a fantomokat egyidejűleg *állatok* is látják és annak félreérthetetlen jelét adják.

De Ferriem asszony — egyike a leghíresebb látómédiu-moknak Berlinben — egy ízben jelenlevő ismerőseinek jelezte, hogy egy fantom amellé az állvány mellé állott, ahol kedvenc galambja épen a számára ott elszórt rizsszemeket szedegette fel.

fi jelenlevők tapasztalták, hogy a madár egészen izgatott volt és nyugtalanul pillantgatott azon hely felé, ahol De Ferriem asszony állítása szerint a fantom állott. Azután egyszer csak hirtelen elrepült onnan. Mikor visszatették, ismét elrepült. De mikor De Ferriem a tenyerén nyújtotta eléje a szemeket, rögtön a kezére szállott.

A Phantasms of the Livings*-ben több ilyen eset van leírva, például:

Egy bizonyos *Mr. Garling* nevű egyén Folkstoneban egyik barátját látta megjelenni, akit négy nappal azelőtt teljesen egészségesen hagyott el. *A kis házi eb reszketve bújt a szófa alá és nem lehetett onnan kicsalni.*

Stainton Mózes beszéli, hogy egy ízben, mikor dr. Slade médiummal kísérleteztek, a médium jelezte, hogy egy fantom a jelenlevő macskához közeledik és azzal évődni akar. Valamennyien látták ekkor, hogy a macska védekező állást foglalt el talpaival.

Dr. Schupp ír le egy esetet, mely Münchenben történt kísérletezésük közben.

„Kutyám az egyik sarokban aludni látszott, fiiig ültünk két percig és az egyik hölgy épen jelezte, hogy hideg lehetet érez, amidőn a kutya a legnagyobb félelem közepette felugrott, szűkülve hozzám szaladt és fejét térdeim közé dugta. A médium jelenti, hogy egy fantom kínozza a kutyát, mert jelenlétét nem akarja tűrni. Félbehagytuk a kísérletezést, én

* A pszichikai kutatásokra alakult angol tudományos társaság-nak nagy kiadványa. Magyarul „Az élők árnyalakjai“.

megpróbáltam a kutyát simogatva megnyugtatni, ami látszólag sikerült is, azonban a kutya mégis közvetlenül lábaim előtt helyezkedett el. Alig ültünk újból pár pillanatig, midőn a kutya ismételve felugrott és veszett módra kezdett a szobában föl és alá rohanni. Erre én kinyitottam az ajtót, mire a kutya iszonyúan szükölve kirohant, átugrott egy földszinti ablakon és farkát behúzva elrohant, odakint pedig hangosan ugatott“ . . .

Az ilyen eseteknél még meggyőzőbbek azok, mikor a fantomot egyidejűleg *több egyén* látja. De ez már normális látás útján történik. Ezen intelligenciák fizikai kifejezését képező test tehát *fénysugarakat* is képes kibocsátani magából, amikor is bárkinek láthatóvá lesz. Leginkább sötétben vagy homályban tapasztaltak eddig ilyesmit, de előfordult fényes nappal is.

Maga a látható alak sokszor inkább elmosódott *fényes* ködhöz hasonló, de nem egyszer nagyon is éles körvonalai vannak. Más esetben viszont csak valami szakadozott fehér felhőféle látszik, A fényerősség igen különféle, a kék és sárga kontraszt színekben némi színárnyalat is mutatkozik olykor.

Ezért hívják ezt a testet már régi idők óta *asztrál-testnek* (ragyogó, csillogó testnek).

Ilyen jelenségek tapasztalata napi renden van, úgy, hogy a legrégebb időktől fogva ezerszámra lehetne ily eseteket felsorolni, A nép az ily jelenségeket *kísérteteknek* hívja, amiben ép oly jó megfigyelőnek bizonyul, mint más természettüneményeknél, mert az ilyen módon mutatkozó intelligenciák sok esetben valami különös *monoidea* (rögeszme) hatása alatt látszanak állani.

A kísértetes történeteket sokszor kiszínezik ugyan, túlságosan sok idegrázó borzalmas részletet elegyítenek beléjük, de azért talán nincs ember a föld kerekiségén, aki ilyesféle teljesen hiteles történetet ne hallott volna életében.

Különös rögeszme hatása alatt álló intelligenciának tűnik fel a *Hohenzollernek fehér asszonya*. Hogy néha-néha mutatkozik, az feltétlenül bizonyítva van. De hogy minden megjelenése a császári ház valamelyik tagjának közeli halálával függene össze, azt mintegy bejelentené, arra nézve csupán egyetlen egy ilyennek látszó hiteles adat van, ami egymagában nem bizonyíték. De a jelenségre magára nézve igen.

Gróf *Nostitz*, porosz születésű főúr, ki 1813-ban orosz szolgálatba lépett és 1838-ban mint I. Miklós cár hadsegéde halt meg, emlékirataiban megírta ezt az esetet.

Mikor ez a magas rangú katona még porosz tiszt volt, szoros barátság fűzte őt *Lajos Ferdinánd* porosz herceghez, aki 1806-ban herceg Hohenlohe hadtestében az egyik dandár parancsnoka volt.

A saalfeldi csata előtti napon — mely csatában a herceg halálát lelte — az egész tisztikar Schwarzburg—Rudolstadt hercegének várában volt beszállásolva.

Estefelé járt már az idő.

A herceg kimondhatatlanul örült, hogy végre alkalma lesz megmérkőzni *Napoleon* katonáival.

Éjfélfelé, midőn már le akartak nyugodni, a herceg így szólt Nostitzhoz:

„Ma valóban nagyon szerencsés vagyok. Szerencsésebb, mint az a hajós, akinek a nyílt tengeren kedvező szél duzsasztja a vitorláit.“

Alig mondta ki ezen szavakat, midőn Nostitz látta, hogy a herceg arcán váratlanul halotti sáppadtság ömlik el, majd hirtelen felugrik helyéről és felkapva az asztalon égő karos gyertya tartót, kirohan az őrszoba felé vezető folyosóra.

Utána sietett és az előterem félhomályában egy fehér női alakot pillantott meg. Az alak azonban hirtelen eltűnt.

— Láttad ezt Nostitz? — kérdé a herceg.

— Igen, fenség!

— Tehát mégsem volt álom, vagy agyrém! — kiáltá a herceg.

Minden zeget-zugot összekutattak, de semminek sem tudtak nyomára jönni.

Pedig hogy a jelenség nem volt káprázat, azt az ajtó előtt álló őr is igazolta, aki azt mondta, hogy szintén látott egy fehér alakot elsurranni, de azt hitte, hogy valami százsz lovas tiszt.

Az előteremnek csak két kijárása volt. Az egyik azon a helyen nyílt, ahol az őr állt, a másik pedig abba a szobába vezetett, ahol a herceg Nostitz-cal beszélgetett.

Mikor ismét visszatértek a szobába, a herceg elmondta Nostitznak a fehér asszony történetét.

A fehér asszony — úgymond — egy *Orlamünde* grófnő, aki a XV. században halt meg, rövidebb az előtt, hogy a rudolstadt-i uradalom házasság útján a Schwarzburg-házra szállt. A jelenség mindig akkor mutatkozik, mikor a *Hohenzollern*-ház valamelyik tagjának erőszakos halálát akarja jelezni.

Másnap reggel megkezdődött a harc.

Abban a pillanatban, mikor a porosz csapatok között teljes lett a fejtelenség, a zűrzavar, *Lajos Ferdinand* herceg és Nostitz egy közeli dombon újra megpillantották a fehér asszonyt, amint kezeit fájdalomtelt arca elé emelte.

Nostitz riadozó lovának oldalába vágta sarkantyúját és odavágtatott a dombhoz, amelyen a jelenség állt, de amint odaért, a fehér asszony eltűnt.

A következő pillanatban mindketten összerogytak a rohamot intéző francia lovasság szabályai alatt.

A herceg csakhamar meghalt, míg Nostitz hosszú idő múlva felépült súlyos sebeiből.

Gyakoriak az ilyen jelenések a halálesetet követő legközelebbi időben is.

Rothia beszéli a következőket:

„Anyai nagyatyám Huningueban lakott, ahol polgármester volt. Nemsokára e város ostroma után azt a hirt kapta atyjáról, aki körülbelül 20 kilométernyire Huninguetól Rixheimban lakott, hogy veszedelmesen beteg. Lovat nyergeltetni és azonnal elvágtatni ő rá nézve csak egy pillanat műve volt. Már félúton járhatott, amikor *egyszerre csak megjelent a ló előtt az atyja alakja és a ló azonnal fölágaskodott*. Az volt legelső gondolata, hogy atyja meghalt s csakugyan, amidőn háromnegyed óra múlva Rixheimba érkezett, megállapíthatta, hogy atyja éppen abban a pillanatban adta ki lelkét, mikor neki megjelent.“

Madame *Poncer* írta le a következő esetet:

„1884-ben a marseillei kolera esztendejében Bagueres-de-Bigorre-ba és Barégesba utaztam férjemmel és két gyermekemmel. Alig nyolc napja voltam az Europe-szállóban, midőn egy

éjjel különös ok nélkül hirtelen fölriadtam álmomból; a szobában, hol egyedül aludtam, teljesen sötét volt. Az ágyam lábánál mégis megláttam egy alakot, akit *fényes légkör* vett körül; elképzelték, hogy meglepődtem, de azonnal felismerem benne férjem egyik sógorát, egy orvost, aki így szólt hozzám: „Értesítse Adolfot és mondja meg neki, hogy meghaltam!“ Azonnal behívtam a szomszéd szobából férjemet és így szóltam hozzá: „Épen most láttam a sógorodat, hírül adta, hogy meghalt.“ — Másnap egy távirat megerősíté e hirt. Férjem sógora a betegek ápolása közben kolerába esett és néhány óra múlva meghalt.“

A kísérleteknél szintén legtöbbször előfordul, hogy fényjelenségeket, sőt egész fénylő alakokat figyelhetek meg. Például *Ballatore* olasz tábornok így ír egy Politival tartott kísérletükről:

„Kívánságunkra megismétlődik az általam már leírt tümeny, mely egy *fénylő* keresztből áll a kabinet fehér függönye fölött. Ez a függöny belülről mindjobban megvilágosodik, míg Bennati őrnagy felé félre huzatik és a fülkéből előlép egy szép fenséges alak. Körünk két új tagja meglepve szemléli ezt a gyönyörű jelenséget, mely eltelve derűs nyugalommal *saját fényétől van megvilágítva*.“

Ismét egy másik jelenségről ezt mondja:

„Alakjának óriás arányait jól megvilágítja a *belőle áramló fehér fény*.“

A fényjelenségek leginkább ködszerűeknek, fénylő felhőknek látszanak és könnyen fényképezhetők, mert ultraviola sugarakban dúsak . . .

A legkülönösebb dolog azonban, hogy ezek az intelligenciák a miénkhez hasonló *organikus* testben is megjelenhetnek.

A kísérleti tényeket épen ezen oldalukon szokták a leghevesebben támadni, mert hiszen mai tudásunk mellett, mikor az „*Omnis cellula e cellula*“ megdönthetetlen igazságnak látszik, nem is lehet az úgynevezett *materializáció* jelenségének könnyen érthető és könnyen elfogadható magyarázatát adni.

Mindazonáltal egy *fizikus* vagy egy *kémikus* sokkal kevésbé tartja e tényeket lehetetleneknek, mint egy *fiziológus*. Már pedig a *fizika* minden tekintetben vezető tudományszakunk, az *élettan* egész századokkal mögötte jár.

Hogy ilyen materializációk tényleg előfordulnak, tehát minden ellentmondás dacára lehetségesek, nemcsak az önként fellépő eseteket megfigyelő egyének, hanem épen a kísérletező igen neves *tudósok* állítják.

fiz ilyen materializációk nagyon sokfélék. Leginkább csak *részlegesek*, töredékesek, mikor egy-egy *kéz*, vagy *fő* jelenik meg és mellette semmit sem lehet látni. Máskor vele összefüggésben lehet látni a ködszerű alakot is.

Viszont épen nem ritka jelenség a teljes materializáció sem, mikor a megjelenő intelligencia minden tekintetben emberinek tűnik fel. Jön-megy, tesz-vesz, hallhatóan beszél, teste megtapintható, lefényképezhető.

A materializált test maga is igen különféle lehet. Sokszor élettelennek látszó és hideg, más esetekben rugalmas, puha és meleg, úgy, hogy minden tekintetben élő test benyomását kelti. Ez a test azután nyomtalanul fel szokott omlani.

A materializációk minden fázisukban számtalan esetben fényképezve vannak. Nagyon sok személyazonossági bizonyítékot bírunk bennük.

Szofronov admirál, a híres orosz matematikus és csillagász, közöl egy ilyen materializációs jelenséget.

A krimi háborúban az ő parancsnoksága alatt szolgált egy fiatal matróz, aki leesett az árbocról és úgy megsérült, hogy teljesen nyomorékká vált. Szofronov a nyomorékot elhelyeztette egy menedékházban.

Évek múltán Szofronov egy alkalommal családjá körében teázgatott, amikor kinyílt az ajtó és megjelent egy öreg matróz, aki Szofronovra áldást mondott, A másik pillanatban azonban a matróz alakja köddé foszlott.

Szofronov felismerte a jelenségben egykori pártfogoltját.

Némi utánajárással pedig megtudta, hogy ugyanaz nap halt meg a menedékházban, mikor nekik megjelent.

Crookes így beszél az ó kísérleteinél mutatkozott részleges materializációkról:

„Egy szépen formált kis kéz emelkedett föl az ebédlő-asztalról és átnyújtott nekem egy virágot. Háromszor jelent meg a kéz és háromszor tűnt el újra és ezzel lehetővé tette, hogy meggyőződhessenem a tünemény valóságáról, A szoba saját lakásomban volt és a jelenség *teljes világosság* mellett jött létre.

Többször láttuk azt is, amint egy kéz lenyomta az akkordion billentyűit, mialatt a médiumnak mindkét keze szemünk láttára az asztalon nyugodott.

A megjelent kezek és ujjak különben olyan benyomást tettek rám, mintha azok nem rendes szilárd állományú kezek lennének.

Gyakran fehér gőzszerű gomolyagokként jelentek meg, melyeknek egy része kezek és ujjak alakját vette fel. *A jelenlevők sem egyformán látják a jelenségeket*, A egyik tisztán lát valami kis virágot, vagy más egyebet, amint mozog, míg a másik gyöngye fátyol alatt látja ugyanazt. Ismét másvalaki valami ködszerű kezet is lát, míg a többiek csak a lebegő virágot, mely fölött nem sokára világító felhő képződik, mely mindjobban megsűrűsödik, míg végre egy tökéletes és szép idomú kézzé fejlődik.

Ekkor azután az összes jelenlevők látják a kezet.

Ezek a kézalakzatok néha olyan élénkek voltak, mintha csak valóban éltek volna, A ujjak mozogtak és a hús tökéletesen hasonlított az emberi testhez. Rendesen a csuklónál vagy a könyöknél oszlottak szét világító felhőkké.

Némelyik hideg volt, mint a jég, vagy mint a megmerevedett halottnak keze; mások megint melegek voltak és barátságosan megszorították az én kezemet.

Egyszer elhatároztam, hogy nem engedek ki markomból egy ilyen kezet. De hiábavaló volt minden erőlködésem, mert a kéz lassan-lassan tűnni és oszlani kezdett és minden legparányibb erőfeszítés nélkül húzódott ki összeszorított tenyeremből.“

Materializációkat az *Eusapia Palladinoval* végzett kísérleteknél is állandóan tapasztaltak.

Így *Morselli* tanár Genuában, amit *Barzini* így írt le:

„*Morselli* ellenőrzés céljából a médium baloldalán áll. Egyszerre valaki megfogja a jobb karját. Nyugodtan leírja, mit észlel, A hüvelyk helyzete szerint bal kezét érez. Amde *Eusapia* balkezét én fogom, A láthatatlan maga oldja meg a kérdést: a sötétből egy kéz emelkedik föl, balra megy *Eusapia* fejéig és nyugodtan megáll közöttünk. Egy teljesen kinyílt kéz, kiterjesztett ujjakkal és felfelé irányított hüvelykkel, A tenyér felém néz és én jól láthatom a bevágásait. Kétségtelenül egy balkéz. Mindnyájan látjuk és egyikünké sem. Elfognom nem sikerült, de érintenem igen. Az ilyenkor nyert érzés felette különös, A kéz nem húzódik el előlem, hanem — ha úgy mondhatom — feloldódik és eltűnik. Kezek, melyek erőtlenné válnak és feloldódnak, miután előzőleg cselekedetükben erőt és való életet tanúsítottak.“

„Szétnyílnak a függönyök és megjelenik egy női fej. A jelenség tekintete nyugodt, szemei nyitvák, szemöldei kissé összeráncolva, az arc halvány.“

Másutt ismét így ír *Barzini*:

„A függöny mögül egy női fej tűnt elő, a médium pedig közöttünk ült, kezeit mi tartottuk és mindnyájan jól láttuk, holott a fehér alak egy méternyire volt tőle. Ki van zárva, hogy a jelenség és a médium egy lény lett volna.“

Richet tanár a materializációkat sokáig lehetetleneknek tartotta, ámde 1907-ben egészen bizalmas körben kevés jelenlevővel együtt kénytelen volt egy ilyen jelenség valódiságát konstatálni.

Noé! tábornoknál történt ez a *Carmen*-nyaralóban, *Algir*-ban. A médium egyáltalában nem volt ipar-médium, ellenkezőleg egy fiatal úri leány.

A materializált alak pedig egy meglett férfi volt, kit *Richet* orvosilag alaposan megvizsgált és lefényképezett. Nem európai, de nem is afrikai rász volt, hanem hindu, A jelenlevőkkel kezét szorított, egy pár szót beszélt, turbánja alatt homlokán aranyabroncs volt.

Materializáció útján igen sokan nyertek teljesen meggyőző személyazonossági bizonyítékokat is.

Így Rómában a *Politi* médiummal folytatott kísérleteknél

Palmarini tanár, kinek régebben elhalt 4—5 éves kis leánya materializálódott és akivel Palmarini tanuk nélkül bizalmasan is beszélgetett.

Ugyanez történt Brofferio tanárral, sőt Morselli és Lombroso tanárok jelenlétében dr. Barth Jánossal, egy végletekig szkeptikus német hírlapíróval is.

Dr. Barth erre csak ennyit mondott:

„Hagyjuk el egyelőre a jelenség magyarázatát és elégedjünk meg a jelenség megállapításával, A holtaknak módjukban áll, hogy bizonyos kedvező körülmények között nemcsak hogy visszatérhetnek, hanem hogy több-kevesebb ideig látni is lehet őket, *sőt beszélni is lehet velük.*“

Ne feledjük, hogy ezek a materializált alakok gyermekek, *kis leányok* voltak, Politi médium pedig egy 45 év körüli erőteljes *férfi*, A kísérletek egy magánlakásnak teljesen elzárt, lepecsételt és kikutatott szobájában történtek, a médiumot pedig külön erre a célra készült zsebnélküli ruhákba öltöztették, erősen lekötözték és folyton őrizték, A jelenségek még hozzá teljes világosságnál mutatkoztak.

Vagy mit szólnak a Tamáskodók a világ legnagyobb médiumával, *Millerrel* 1906-ban és 1908-ban Párisban folytatott kísérletekhez?

Miller igen vagyonos amerikai polgár, nem ipar-médium, semmiféle díjazást vagy ajándékot el nem fogad.

Négy kiküldött ellenőre már az utcán közre vette, egy külön szobában *teljesen* levetköztették és egy fekete tógát adtak reá, egyéb semmit.

És azokon a kísérleteken mégis állandóan 15—26 különböző materializált alak jelent meg, sokszor egyidejűleg 4—5 is, különböző korú, termetű, ruházatú és nemzetiségű egyének. Gyermekek és nők, egy hat láb magas angol.

Csupasz arcú egyének, mikor Millernek hatalmas bajusza van, aminek természetességéről kézzelfoghatólag meggyőződtek a jelenlevők.

A materializált alakok jönnek-mennek, kezet fognak, enge-

dik magukat megtapogatni, beszélnek olyan nyelveken, amiket a médium nem is ért. Miller pedig ott ül a jelenlevők között és maga is kíváncsian nézi a jelenségeket.

Egy kacagó kis leányalak, ki a szobában ide-oda szaladgált, székekre mászott, egy komoly urnák a fejére ütött, hirtelen felrepül a mennyezetig és ott köddé foszlik szét. Nyomban ezután kialakul a jelenlevők szemeláttára dr. Benton óriás alakja.

A legcsodálatosabb jelenségek egyike az a fantom, ki magát Soréi Ágnesnek mondja. Kitűnő világítás mellett jól látható. Valóságos szobormű, de étellel telve. Bámulatos szépségű nyaka és vállalai csupaszok, fején fénylő diadém és fekete haja válláig hullámszik. Az alak fel-alá járkál és térdei mozgása a fátyolon keresztül jól látható.

Dr. Dusard kérdi, vajon nem nyujtaná-e neki oda a kezét. Ez megtörténik, mire az orvos megjegyzi: „A bőr normális hőmérsékű, finom, mint egy jól ápoltnői kéz.”

Egy más kísérleten egy jelenlevő fiatal orvos minden ok nélkül izgatottan megragadja a szomszédjával beszélgető Miller kezeit és szinte fájdalmasan megszorítja. Miller csodálkozik. A kísérlet bevégeztével teljes világosságnál egy függöny mögül előjön egy materializált alak, sorba megy minden jelenlevőhöz és azt kérdi tőle: „D’you see me? (Lát ön engem?)“

És kik a jelenlevők a kísérleteken? írók és tudósok, szám szerint 36-an. Köztük Blondelot nancy-i egyetemi tanár és Blech, a *Matin* szerkesztője.

Az ellenőrzés a lehető legszigorúbb volt folyton.

Előfordult az az eset is, hogy egy és ugyanaz az intelligencia más-más médiumokkal folytatott kísérleteknél materializálódott és pedig férfi- és nő-médiumoknál egyaránt.

Livermoore neje Estella például 16-szor jelent meg más-más médiumoknál, mindannyiszor beszélt a férjével egészen bizalmasan és az minden egyes esetben pontosan megállapította a személyazonosságot.

Eglinton médiumot nemcsak látták, de le is fényképezték a szentpétervári tudósok egy materializált alakkal, ki őt vállánál átkarolva tartotta . . .

Íme nagyjából, igen hézagos szemelvényekben ilyenek azok a tárgyi bizonyítékok, melyek oly intelligenciák léte-

zését erősítik meg, kik testileg ugyan már nem emberek, de *voltak emberek*, kiknek tudata, értelme, egész szellemi valója a halálnak annyira rettegett krízisén túl egy más létformában talált újabb fizikai kifejezést.

Az embernek minden esetre joga van arra, hogy tetzés szerinti álláspontot foglaljon el e bizonyítékokkal szemben, joga van kételkedőnek, joga van tagadónak, joga van tudatlannak maradni. Ez teljesen egyéni dolog. Világismeretünk majdnem teljesen szubjektív. Miért ne nézhetnők a világot továbbra is saját külön szemüvegünkön?

Ámde aki ismereteinkben a tárgyilagos elemeket keresi, aki az igazságot kutatja, aki természeti jelenségek vizsgálatával foglalkozik, főleg aki világismeretre tanítani hivatott, — annak nincs joga ezeket a bizonyítékokat mellőzni, lenézni, kicsinyelni. Mert ne feledjük, hogy ezekben a bizonyítékokban még *pozitív tények* mutatkoznak tudásunk olyan területein, ahová a materialistáknak már csak *sántító filozófiája* képes hatolni.

Sőt vannak még egyéb tények is, melyeknek tárgyi valósága ugyan ennyire meg nem állapítható, mint ezeknek a kifejezetten fizikai mozzanatoknak; de azért meglepő értelmi vonatkozásaik a láthatatlan intelligenciáknak létezését bizonyítják.

Ilyenek részben a telepatikus jelenségek, a lelki befolyásolásra keletkezett imaginációk, a médiumok lelki organizációján keresztül szűrődő nyilatkozatok.

Ha ismerjük az akaratnak, a szuggesztiónak ropant nagy jelentőségét és tárgyi bizonyítékaink vannak arra, hogy léteznek láthatatlan lények, akiknek szellemi valója, értelme, érzelme, gondolkozása, akarata miben sem különbözik a mienktől, miért tagadnánk azt, hogy akaratukat épen oly hatalmasan tudják érvényre juttatni még velünk szemben is, mint más emberek. Hogy képesek bennünket gondolkozásunkban, elhatározásainkban és cselek-

véseinkben befolyásolni, jó vagy rossz irányban reánk hatni, általunk valósággal megnyilatkozni. Hiszen egész szellemi életünk társas létünk kapcsolataiban alig egyéb, mint a törekvések, akaratok küzdelme, amely küzdelemben mindenki védi a magát és mindenki igyekszik a lehető legteljesebb érvényesülésre.

Mem egészen jogtalan az a vád, hogy tudósaink egy része szinte szándékosan mellőzi az ismertetett jelenségek kutatását részben előítéletből, részben oly természetfilozófia kedvéért, mely jobban simul az átlagos gondolkozáshoz, mely ép úgy a *látszatok* hínárjában vergődik, mint az átlagember maga.

Mem ismerik magát az embert sem.

Pedig az ember különös lelki jelenségeinek egész tömege utal azon igazságra, amit a láthatatlan intelligenciák manifesztációiból megállapíthatunk.

Nagy nehezen törvényesítették a *hipnózis* tünetényeit, de atyamesterük — Charcot — maga beismerte, hogy egy tetszetős magyarázat kedvéért *tényeket* mellőzött, melyek felfogásával ellenkeztek.

A *szomnambulizmus* tünetényeit egy famózus gyűjtőnévvel bélyegezték meg, pedig a *hisztéria* — Richet tanár szerint is — nem egyéb, mint egy szó, mely tudatlanságunkat leplezi el.

A *telepátia* tünetényeit hallgatag megvetéssel nézik és a hiteles tudósítások mégis ezerszámra halmozódnak fel, melyek igazolják, hogy a lélek távolbaható képessége valóság, A figyelemreméltó kísérleteket semmibe sem veszik.

A *másod-én* jelenségét, ami pedig nem csak önként fellépő esetekkel, de kísérletileg is igazolva van (Durville), még csak szóra sem méltatják.

Dr. Kotik *gondolatolvasási* és dr. Schrenck-Notzing *pszichikus érzéklési* kísérletei semmik.

Hogy vannak az embernek sejtelmei, jószérései, — hogy az *álmok* világában és a tudat alattiban néha egészen különös dolgok játszódnak le, — azt mind-mind egy közös gyűjtőnévbe foglalják, mely a maga egyszerűségében és naivságában olyan festői.

Mindez „babona“, „babona“ és harmadszor is csak „babona“.

De a pisai papok sem akartak belenézni Galilei teleszkópjába!

EGY MÁS LÉT FIZIKÁJA

Az ember a halálban való elmúlás gondolatával soha sem bekül ki.

A gondolkozás háttérében, szinte a tudat alattiban mindig megmarad egy többé vagy kevésbé élénk tiltakozás a teljes megsemmisülés gondolata ellen.

Honnan veszi lényünk, mely fizikai és pszichikai jelenségei tekintetében oly harmonikus vonatkozásban van a természettel, ezt az el nem némitható belső viszhangot, — ha tényleg nincs semmi alapja a továbbélés reményének?

A nevelés, a nemzedékeken átörökített eszme hatalma, a weissmannisták erőszakolt tudákossága ezt meg nem magyarázza.

Mert hiába mondja az a materialista természettudós, hogy egy hosszú élet munkája és ebből kialakult meggyőződése, a gondolkozás megszokott medre és vasregulázása teljesen kiölte belőle még fakó árnyékát is ennek az eszmének, — a sir széléhez közel, avagy a halálos ágyon feltámad az benne elementáris erővel, a gondolkozás előterébe lép és a remény koszorúját nyújtja a gög-jében, elbizakodottságában végkép megtört embernek, aki őt egy életen keresztül megtagadta.

Mert a ki nem mondott végső gondolat még a legmegrögzöttebb materialistánál is:

— Megyek keresni a nagy *Talán-t*.

Sőt vannak, akik hamarabb is észre térnek.

Egy *Mayer Róbert*, ki az energia megmaradásának elvét elsőnek vezeti le épen élettani tényekből, a német természetvizsgálók innsbrucki nagygyűlésén (1869) általános meglepetés közben nyilvánosan kijelenti, hogy az egyéni halhatatlanságról meg van győződve.

Egy *Wundt Vilmos* élemedettebb korában „ifjúkori bűnének” kereszteli el Psychológiájának első kiadását, melyben még a Büchnerek, Häckekek színvonalán áll.

Vajon a háttérbe, sokszor a tudat alattiba vonuló lelki indíték, mely tiltakozó belső hangként beszél a materialistához is, nem eltörülhetetlen sejtelemszerű tudata-e az el nem múlásról a benső énnék, egy mérlegelhetetlen, fizikailag fel nem deríthető valóságnak, egy igazi szubstanciának, a szellemnek?

Nincs-e ez a belső tudat a folytonos fejlődés törvényének alávetve?

A vallások ezer és ezer alakja, a magasba törő elmélkedés iskolái, a kimagasló szellemi nagyságok gondolatvilága mit bizonyítanak egyebet?

Talán hogy az ember a képzelet, a mese örök rabja, amitől csak a gépiesség gondolata válthatja meg?

Nem azt bizonyítják-e ezek, hogy a tudat, melylyel lassan-lassan e világra ébredünk, melylyel önmagunkat a jelenségek zűrzavara között annyi más egyéntől és tárgytól megkülönböztetjük, épen *nem teljes*, hanem elmosódott folytatással bír, teljessége csak egy más *létforma* viszonyainak világos benső felismerésével érhető el?

Nem arra tör-e évezredek óta az ember, hogy a tudat eme teljességét már itt elérje? *

Mi ettől az állomástól még elképzelhetetlen távolság-

* Buddha és Jézus ezt bizonyára elérte.

ban vagyunk. Nekünk még roppant elmemunkával, következtetésekkel kell megismernünk, hogy mire mutat tudatunk belső halvány folytatása.

Külső tények bizonyítják ezt nekünk, amely tényekből magát a halhatatlansági eszmét megdönthetetlen igazságként vezethetjük le.

És mégis, — dacára e belső valónkkal annyira harmonizáló tudásnak — az emberre nézve nem kevésbé megdöbbentő, ha *biztos tudatára* jut annak, *hogy létezését a halál után újabb fizikai kifejezésben* folytatnia kell, még pedig ugyanabban a csillagvilágban, amelynek mint ember is lakója volt, helyileg tehát semmiképen sem másvilágban.

Van ebben valami nyugtalanító, bár nem maga a pusztá tény az.

Az ember egészen legújabb korunkig, miután megfelelő tudományos ismeretei hiányoztak, a továbbélésnek *mikéntjét* teljesen fantáziájára bízta, úgy hogy csak maga az idea volt erős, a részletekre vonatkozó tudás ellenben semmi.

Az ember örök időnkig szívesen ringatja magát illúziókban, ha az ismeretlen kedélyére, elméjére nyomasztó hatással van. Szívesen egészíti ki tudását a fantázia birodalmából, csakhogy tudásának csonkaságát ne kelljen éreznie.

A vallásos felfogásban, melylyel a továbbélés mikéntjét rajzolja meg, ily megnyugtató medikamennel bír.

Ámde a vallásos felfogás eme leírásait tudományos ismereteinkkel bajos lenne összeegyeztetni.

Így azután ha közönséges, hétköznapi gondolatokkal fordulunk a halhatatlanság eszméje felé, a kételkedés mellett az elképzelhetetlennek nyugtalanító érzete is bánt bennünket.

Mi nem élünk folytonosan intenzív szellemi életet, A külvilág, amelyben mozgunk, ezer és ezer szállal kap-

csolódik lelki világunkba, szeretjük azt valóban annak tartani, amilyennek *látszataink* mutatják nekünk. Lelki affektusaink nagy mértékben a külső természeti és társadalmi mozzanatokból származnak, úgy hogy ez a *látszatvilág* valóban bennünk él, eltölt, elfoglal bennünket, azonosul velünk, mi szeretünk teljesen elmerülni, feloszlani annak örömeiben és szenvedéseiben, ami azonkívül esik, annak létezésében hajlandók vagyunk kételkedni is.

Emberi létünk utolsó állomásához azután vagy a vallásos hit fogalmaival, vagy egy erőltetett nemtörődömséggel érkezünk meg, melylyel rettegésünket igyekszünk takargatni.

Miután pedig maga az élet folytonos haladás egy kikerülhetetlen krízis felé, már előző állásfoglalásunk is ugyanezt a képet nyújtja.

Bizonyára vannak még vallásos emberek, — de vannak önámítók még nagyobb számmal. A nemtörődömség* az elképzelhetetlennek nyugtalanító érzetéből fakad, — a rettegés oka pedig az ismeretlen.

De ha egyedül az igazság kutatását tartjuk szem előtt, mindezen a kedélyi reflexiókon túl kell és túl lehet helyezkednünk, mert hiszen *tények* vannak előttünk, melyeknek tudományos megközelítése igen is lehetséges. Tudományos megvilágítás mellett az ember továbbélése elképzelhető és ha az ismeretlent ismertté tesszük, a rettegés önként megszűnik.

Hiszen talán csak nem akarjuk ezeket a tényeket, jelenségeket örök időkig az untilig elcsépelet hamleti mondással elintézni: „Több dolgok vannak égen és földön ...“

Fizikai szemléltetésre, fizikai megvilágításra van szükség.

És ezt ne tévesszük össze a filozófiaival, melytől esetleg a végokig hatoló magyarázatot követelhetnénk.

Ez utóbbi tekintetben a halhatatlanság ténye mellől a

meg nem értés nyugtalanító érzetét elűzni aligha lehet.

De ebben a tekintetben már nem is áll egyedül ez a kérdés.

Ha a halhatatlanság ténye, mint megközelíthetetlen nagy probléma, egyedül állana a mi gondolkozásunk síkján, ha nem lennének a tudománynak más eredményei is, melyek a meg nem értés azonos nyugtalanító érzetét keltik fel, szóval ha mindent értenénk, csak ezt nem, — még világos tapasztalataink, még tárgyilagos meggyőződésünk ellenére is közel járnánk ahhoz, hogy lépten-nyomon a határozott tagadás mellé szegődjünk.

Azonban ez nem így van.

Tudományos bizonyosság például, hogy a fény, a sugárzó hő és más elektromos rezgések egy olyan közegben terjednek végtelen távolságokba, amely első sorban *folytonos* vagyis nincs semmiféle megszakítása és tagoltsága, a legnagyobb mértékben *merev* vagyis megbonthatatlan, *keményebb* a gyémántnál, *rugalmasabb* az acélnál, *összenyomhatatlan*, minden tekintetben *szilárd* és e mellett *sűrűsége* néhány quadrilliószor kisebb, mint a vízé. Ez a csodálatos valami betölt minden zeget-zugot az egész mindenségben, kicsiny csillagvilágunk benne röpül, mi emberek benne élünk-mozgunk, testünk minden porcikájában jelen van.

Könnyebben elképzelhető ez, minthogy lényünknek egy más létformában folytatnia kell az életet?

Ha valakit felültetnek egy léghajóba és szélnek bocsátják, bizonyára nem fogja visszakiáltani azt, hogy ő minden tekintetben nyugodt. Nos mi mindnyájan ilyen utasok vagyunk. Naprendszerünk másodpercenként 23 kilométer sebességgel rohan a végtelenben, — nem tudjuk, hová.

Megnyugtatóbb ez a tudat, mint a továbbélés gondolata?

Egész testünk oly parányi alkotó részekből áll, melyek egymással soha nem érintkeznek. Joggal mondhatná bárki, hogy nem hiszi, mert nem látja. Melyik ezek közül a

quintilliókra, sextilliókra menő parányi részecskék között az, amelyikre nyugodtan ráfoghatjuk, hogy ez „Én“ vagyok? És ha egyre ráfogjuk, miért foghatjuk ugyanezt egy másikra is, miért foghatjuk rá az egészsre, holott azok nem is találkoznak soha?

Ha nem emelkedünk túl a hétköznapi gondolatokon, mikor tudományos kérdések kerülnek elénk, akkor roppant hajlamot érzünk arra, hogy kereken tagadjunk minden tudományos igazságot, vagy legjobb esetben vállat vonjunk reá, hiszen a mi szemünkben így csak egyetlen reális valóság létezik, a bennünket eltöltő *látszatvilág*.

Azonban a fizika réges-régen a *láthatatlannak* birodalmában halad előre, messze maga mögött hagyva az átlagos gondolkozást. . .

Az összes jelenségek, melyekben nem organikus testben élő intelligenciák nyilvánulnak meg, egy dolgot bizonyossá tesznek, azt t. i., hogy az öntudat, érzés, gondolkozás, akarat, emlékezés, kedély, szóval egész pszichikai valónk organikus testen kívül is képes valóban létezni.

Ezt minden ellenkező vélekedéssel szemben tudományosan megállapított *tények* bizonyítják. Ezt a bizonyítást feltétlennek kell tekintenünk, az esetek nagy száma és a kísérletező tudósok komolysága parancsolja ezt.

Miután pedig az intelligencia az orgánumtól képes elválni, annak sem anyag-, sem erőképzésével nem azonosítható, ő maga tehát se nem anyag, se nem erő, hanem mindezekből különböző lényeggel bír, olyannal, amit általában *szellemi* lényeknek neveznek.

Mellőzünk erről a kérdésről minden filozófiai okoskodást, elégedjünk meg azzal, hogy *pozitív tényekből* kell ily szellemi szubsztancia létezésére következtetnünk.

Kutatásunk tárgya legyen egyedül az emberi léten túlhelyezkedett intelligenciának *fizikai állapota*.

Maga az ember és minden élő lény orgánumban bírja saját fizikai kifejezését, A szellemi lény, mely ő benne az egyént alkotja, használatában és *részben* kormányzásában tart bizonyos anyag- és erőrészleteket, mondjuk mindig határozott mennyiségeket, melyek azonban folyton változnak még mennyiségi tekintetben is.

A nem organikus testben élő intelligenciákról sem lehet egyebet mondanunk. Ők is használatukban és részben kormányzásukban tartanak bizonyos anyag- és erőrészleteket. Azoknak az anyagoknak ép úgy van munkaképességük, mint az orgánumban levőknek, van tehát ily lénynek felhasználható energiája.

Nevezzük ezt a complexumot könnyebb érthetés végett *léleknek*, miután a szellemi valót úgy is elkülönítettük az anyag-erőtől.

Legelső és legfontosabb kérdés most már, hogy miből áll egy ilyen lélek anyaga?

Erre a kérdésre még tíz év előtt sem lehetett volna határozott választ adni; ma a legnagyobb valószínűséggel megjelölhetjük.

Tekintsünk csak végig az észlelt jelenségeken, minden esetre különösnek fogjuk találni azt az anyagot, aminek közvetítésével az organikus léten tulhelyezkedett intelligenciák* megnyilatkoznak.

A lélek általában *láthatatlan*, Azok az esetek, mikor a lélek láthatóvá lesz, még mindig kivételes esetek, bármily gyakran forduljanak is elő.

A láthatatlansággal ugyan még nem sokat mondtunk.

* Ha ezeket az intelligenciákat *szellemeknek* mondjuk, akkor ez az elnevezés nem fedi a fogalmat.

Szellem az ember maga is.

Mikor pedig a lélekről beszélünk, határozottan *anyagra* kell gondolnunk, mert bizonyos, hogy szellemet még soha senki nem látott, a szellemi lényeg fizikailag merőben érzékelhetetlen, csak domináló hatásaiban nyilvánul meg.

Nagyon sok dolog van, amit mi nem látunk, mert látásunk végtelenül korlátolt.

De a lélek nekünk embereknek egyébként is *érzékelhetetlen*.

Tapintási érzékünk ugyan csak a szilárd és cseppfolyós anyagok iránt eléggé fogékony, gázanyagokat csak akkor érzünk meg, ha gyors mozgásban vannak, vagy gyorsan mozgatjuk bennük pld. kezünket. De ez még mindig érzéklés. A tömeganyagot tehát többé-kevésbé képesek vagyunk tapintás útján érzékelni.

A lélek anyagát ellenben nem vagyunk képesek *tapintás* útján érzékelni.*

Ha százszor lát valaki lélekjelenést, fantomot, melynek helyzetét a térben képes világosan megítélni, megfogni nem bírja. Nyúljon oda tízszer, húszszor, mindig csak a puszta levegőt érzi. (A materializációk épen ezért külön megítélés alá jönnek.)

Vízió vajon egy ilyen megfoghatatlan jelenség?

Épen nem.

Az anyagnak van olyan *ismert* állapota, mely ezeknek a feltételeknek mindenben megfelel. Az anyag abban az állapotában rendes körülmények közt teljesen érzékelhetetlen.

De menjünk tovább.

A lélek a megszokott anyagi kompozíciókon képes keresztül hatolni. Az ily fizikai kifejezéssel bíró lények előtt nincs zárt tér, még ólomfalak sem tartóztathatják fel őket. Hány feltűnő eset van, hogy gondosan elzárt helyiségekben képesek manifesztálni. (Pld. a *polyána-tekerői* eset.)

Csoda ez?

* Mindez egyedül a többségben levő átlagemberekre nézve áll meg. Mert amiként vannak, akik látják a lelket, úgy vannak olyan egyének is, akik annak érintését megérik. Az egyöntetű leírások szerint ez egy roppant sajátságos bőrérzet, mintha fátyol vagy pókháló tapadna a testhez, egyúttal pedig igen gyenge, szaggatott elektromos ütések is érezhetők.

Épen nem. Van az anyagnak egy *ismert* állapota, melyben a közönségesen megszokott anyagi kompozíciókon képes keresztül hatolni.

A tudományos vizsgálatok továbbá bizonyossá tetté hogy a lélek anyaga nincs a vegyi anyagok egyik ismert halmazállapotában sem. Az nem gáznemű, nem cseppfolyós és nem szilárd anyag.

Lehetséges ilyen állapot egyáltalában?

Nagyon is lehetséges, Az anyagnak ez az állapota ma már eléggé ismeretes.

Mindezekből egy biztos következtetést vonhatunk le. *A lélek anyagának vegyi szerkezete nincs . . .*

Ismerkedjünk meg közelebről a vegyileg nem szervezett anyaggal.

Hogy a kémiai atomelmélet, amint azt Dalton megalkotta, nem volt egyéb, mint egy jól megválasztott kiindulási alap, azt már Davy és Faraday megsejtette.

Dalton felismerte az állandó súlyviszonyok (proportiók) törvényét, azt t. i. hogy a kémiai elemek mindenkor pontosan meghatározott súlyviszonyokban egyesülnek csak egymással és ugyanazon vegyületben mindig ugyanazon mennyiségben fordulnak elő.

Feltette tehát, hogy az elemek különálló, határozott térfogatú igen kis részecskékből állanak, melyekben megvan az illető elemnek minden fizikai és kémiai tulajdonsága, de sem mechanikailag, sem kémiailag további összetevő részekre nem bonthatók. Ezeket nevezte ő el *atomoknak*, amiket tehát változhatatlanoknak, szétbonthatatlanoknak tartott.

Avogadro az atomelméletet kiegészítette a *molekula* fogalmával, mert bebizonyította, hogy a gázok legkisebb különálló részei nem az atomok, hanem oly anyagi részecskék, melyek több atomból állanak, — önálló atomcsoportok. Ezek csupán mechanikailag nem bonthatók szét, kémiailag igen.

Ennek az egész atomelméletnek világos következménye lett egy olyan nézet, mely bizonyos irányban lezárta az anyag kutatásának határait.

Ha ugyanis bizonyos az, hogy valamely elem atomjában annak minden kémiai és fizikai tulajdonsága megvan, maga ez az atom ellenben sem kémiai, sem mechanikai utón fel nem bontható további összetevő részekre, vagyis változhatatlan, akkor világos, hogy maga az a kémiai elem is változhatatlan.

A klasszikus kémia egészen legújabb korunkig tényleg abban a nézetben volt, hogy az *elemek változhatatlanok*.

Ebből a feltevésből nevezetes következtetések származtak.

Első sorban fogalmilag teljesen és tökéletesen elválasztották a világűr anyagát — az étert — a vegyi anyagoktól. Ez utóbbiak állandóan mint változatlan gravitáló tömeganyag szerepelnek, míg az éter örökre megmarad nem gravitáló anyagnak. Teljesen kizárták ennek a kétféle anyagnak minden lehető azonosulását, egymásba való átmenetét. Végül a világalakulásokról a gépies elv szempontjából egy kényelmes elméletet alkottak meg, mely szerint újabb csillagvilágok csak úgy keletkeznek, ha két rohanó égitest véletlenül összeütközik és az ütközésből származott hő változhatatlan vegyi elemeiket, a gravitáló anyagot gázszerű halmazállapotba hozza, fiz ilyen gázanyagokból azután a világalakulások rendes folyamata szerint ismét szilárd égi testek lesznek, melyek az égi mechanika törvényei szerint ismét forognak, haladnak az űrben, élettellel népesülnek be és kihálnak, várva egy újabb véletlen összeütközést.

A vegyi anyagok változatlanságát ez elmélet nyilvánvalóig kiindulási pontul használja, nem fogad el más világalakító tényezőt, csak a tömegmozgást és az ezzel egyenértékű hőt, mely az anyagokat az ismert halmaz-

állapotok határai között variálja. (Ez Hackel monista filozófiájának is egyik főtétele.)

A kémiai elemeket így valódi *ősanyagoknak* tekintették, melyeknek minden attribútuma örökre változatlan, csupán halmazállapotuk más és más. E szerint a hidrogén, oxigén, vagy a vas mindig, minden körülmények között ugyanaz volt és marad, közöttük semmi összefüggés, vagy valami rokonságot feltüntető jelenség elő nem fordul.

De már *Davy* — a nagy angol kémikus, Dalton kortársa — arról beszél, hogy ha az elemek közös forrásból való származását tények támogatnák, egy új, egyszerű és fenséges filozófia volna az eredmény. Sőt *Faraday* sincs kibékülve az atomelmélettel.

Megindult tehát a kutatás, hogy egyes elemek rokonságát kimutassák. Fizikai és kémiai tulajdonságaikat összevetették és a hasonlatosság alapján *csoportokat* állapíthattak meg, amely csoportok egyénei között nem is minőségi különbségek vannak, csak a tulajdonságok fokozata eltérő. Vegyületeik hasonlóak, termés állapotban együtt fordulnak elő, tehát minden tekintetben *rokon elemek*. A csoportok között találtak *átmeneti* alakokat is.

Egyedül csak az volt még hátra, hogy ezt a rokonságot az atomsúlyok matematikai értékeire vigyék vissza és az összes elemeket egyetlen nagy rendszerbe foglalják.

Ezt a feladatot már 1815-ben megkísérelte *Prout* kémikus, ki *ősanyag*nak a *hidrogént* nevezte ki, de az ő bizonyítása nem sikerült.

Teljes mértékben sikerült azonban *Mendelejevnek*, a nagy orosz kémikusnak, az elemek ilyen *természetes rendszerét* megalkotni (1869).

Ez az általánosan elfogadott rendszer világosan arra mutat, *hogy az elemek egyetlen őszanyagból származnak*.

Ezzel tehát határozottan meg lett rendítve a kémiai *atomelmélet*. Az elemeket nem lehet többé örök és válto-

zatlan típusoknak, valódi ősanyagoknak tekinteni, hanem csupán egyetlen ősanyag fajváltozatainak. De valószínűvé lett az is, hogy maga az *atom* az anyagnak nem legkisebb részecskéje, hanem szintén összetétel, egyetlen ősanyag parányáiból alakul ki. Ha az ősanyag parányai egymás közt mindenben hasonlóak, akkor különböző csoportosulásaikból meg lehet érteni az elemi atomok különféleségét, — meg lehet érteni, hogy egy ősanyagból különféle elemek keletkezhetnek.

Mendelejev nagyszerű felfedezése elsöpörte mindazokat az elméleteket is, melyek az elem- és atom-állandóságra voltak alapítva, el a világalakulások összeütközéses teóriáját is.

De világosan utalt ez a felfedezés más kikerülhetetlen feltevésekre is.

Ha ugyanis a *vegyi anyag* ott kezdődik, ahol az ősanyag parányai bizonyos állandósággal határozott csoportokba kényszerülnek lépni, vagyis szerkezetet vesznek fel, akkor világos, hogy az ősanyag maga *nem vegyi anyag*, vegyi szerkezete nincs. Egyetlen deformációja neki, hogy *parányosulva* van.

Ez az ősanyag nem lehet más, mint a folytonos *világéter*, parányai pedig — Lord Kelvin szerint — *örvények* az éterben, lényegileg tehát vele azonosak.

Mi következik ebből?

Az, hogy tulajdonképpen nincs is más anyag, csak az éter, ez a kemény, szilárd, rugalmas, merev, folytonos anyag, melyben a parányok — ezek a kis örvények — igen mozgékonyak lehetnek, semmi ellenállásra nem találnak, mert hiszen lényegileg vele egyeznek.

Ezeknek a parányoknak határozott csoportosulása, bizonyos állandósággal való összeköttetése az, amit mi vegyi anyagnak nevezünk.

A vegyi anyag tehát alapjában szintén éter, az éter apró örvényeinek rendszeres csoportosulása.

A vegyi anyag bizonyos erőhatásokra az éter parányáiból áll elő és van módja ismét nem vegyi anyaggá visszaváltozni.

Ezeket a következtetéseket azonban a tudós világ újabb bizonyítékok nélkül elfogadni aligha lett volna hajlandó. Sőt maga Mendelejev harcolt ellenük a leghevesebben, — ez egyszer azonban a következmények nem neki adtak igazat.

Mert jött a *rádium* és végkép elnémított minden ellenvéleményt . . .

Az elemek természetes rendszere még csak a legnagyobb valószínűséggel mutatott arra, hogy az anyagnak az atomoknál kisebb összetevői vannak, de közvetlenül meg nem jelölte ezeket az ősparányokat. Azok tehát ismeretlenek voltak.

Azonban a fizikai és kémiai kutatások számtalan irányból régóta egy közös célpont felé haladtak, ami nem volt más, mint hogy ily anyagi részecskék létezése pozitív bizonyítást leljen.

Ez a tudományok haladásának elkerülhetetlen állomása lett.

Így mindjárt első sorban az *elektromosság* mélyreható kutatása, az elektromos jelenségek megfelelő magyarázata vezetett az atomon túli részecskék feltételezésére.

Az elektromos árammal való vegybontás (elektrolízis) folyamán bebizonyult, hogy a változás, melyet az áram a folyadékban létrehoz, nem molekuláris változás, hanem az *atomok bomlása*. Az elektrolízis tehát az anyagnak valódi disszociációja.

A keletkezett bomlástermékeket — atomtöredékeket — *ionoknak* nevezték el.

Az ionokról bebizonyult, hogy az elektrolitban az áram hatására atomtól atomig vándorolnak, váltakozva forgó és haladó mozgást végeznek a vezeték sarkai felé,

miközben az atomok elbomlása és ismételt összetevődése folytonos, úgy, hogy végeredményben az áramvezeték elektromosan ellentett sarkain a bomlástermékek teljesen elkülönülve válnak ki.

E folyamat szemléltetővé tétele, az elektromos erőhatás és a kémiai változás matematikailag szigorúan törvényes összefüggése arra a gondolatra vezettek, *hogy az anyag ionjai határozott elektromos töltéssel vannak ellátva.*

Ebből pedig ismét az következik, hogy az elektromosság az ionok határozott töltésében parányosulva van.

Az ionok eme határozott elektromos töltését *elektronnak* nevezték el.

Már régen észlelték azt is, hogy az anyagok alkotórészeinek mechanikai szétszakításánál, például gőzképződésnél szabad elektromosság keletkezik. Vizzuhatok közelében igen könnyen kimutatható a szabad elektromosság jelenléte.

Ezt a jelenséget másképp érteni nem lehet, csak ha feltesszük, hogy az anyag mechanikai rombolása közben részben ionjaira bomlik, a szabad ionok azután a levegőt mulékonyan elektromos vezetővé teszik.

Így valószínűvé vált, hogy az anyag ultraatomi töredékei *szabad állapotban* is előfordulnak, az utjukba kerülő testeket vezetőképpessé teszik, elektromos töltésüket elveszíthetik, vagy ismét ilyet vehetnek fel. Bolygó részecskékké válnak, melyek az atom és molekula közti téreken az erők játékának kitéve nagy rajokban ide-oda vándorolnak.

Később határozott tudományos vizsgálatok is megállapították, hogy az ionok felszabadulása az elektrolitikus disszociáció jelenségein kívül is fennforog.

A döntő lépés e tekintetben a *kathod-sugár* felfedezése volt, mely nevezetes tudományos felfedezés *Sir William Crookes-nak* nevéhez fűződik. (1860.)

Ő az elektromos áram útjába nem folyadékot, hanem

légüres tért iktatott (Crookes-féle elektromos vacuum). Azután vizsgálta, hogy a kisülés a légüres téren keresztül mely jelenségek kíséretében folyik le.

Ha a vacuumban a légritkítás csak kisebb fokú volt, a kisülés, illetve az elektromosság útja az egyik vezeték sarkától a másikig — még ha azok nem szemben állottak is — láthatóvá vált, mint a Geissler-csővekben általában.

Ha ellenben a vacuumban a légritkítás igen nagy fokú volt, akkor az előbbi jelenséggel ellentétben a negatív pólussal pontosan szemben a vacuum üvegfalán egy *világító zöld folt* keletkezett.

Ezt a sugárt, mely így a vezeték negatív sarkától kiindulva a pozitív sarok elmellőzésével az üvegfalon a foszforeszkálás jelenségét idézi elő, *kathod-sugárnak* hívják.

Ez a sugár mindig pontosan *egyenes* irányban halad, a további vizsgálatok és kísérletek pedig bebizonyították róla, hogy a vezeték negatív sarkából igen nagy sebességgel kiröpitett apró *anyagi részecskékből* áll, ezeknek ütközése idézi elő az üveg foszforeszkálását.

A többi között azzal bizonyította ezt be Crookes leginkább, hogy kimutatta e sugárnak egyenes irányból való eltéríthetését egy mágnestűvel.

Crookes maga a kathod-sugarat alkotó anyagi részecskékről ezt mondja:

„Az erősen kiszivattyúzott vákuumcsőben a kathod-áramot alkotó részecskék *nem szilárdak, nem folyékonyak, nem gázalakuak*, de nem is állanak a csövön áthajtott atomokból, melyek ott, ahová ütődnek, világító mechanikai vagy elektromos jelenségeket idéznek elő, hanem olyasvalamiből állanak, ami az atomnál sokkal kisebb: az anyag töredékei, ultraatomi testecskék, kis dolgok, melyek még az atomnál is sokkal kisebbek és könnyebbek, *alapköveinek látszanak annak a valaminek*, amiből az atomok össze vannak téve.“

A kathod-sugárzásnál megállapították, hogy a negatív töltésű ionokkal együtt még a vezető fém minden tulajdonságával bíró ionok is repülnek ki, de ezek mindenkor pozitív elektromos töltéssel bírnak.

A pozitív ionok — bár atomtöredékek — még mindig az elemi atom természetével bírnak, ezekre tehát általában meghagyták az *ion* elnevezést.

A negatív ionok a feltevések szerint magának az őszanyagának parányai, tehát az anyag lehető legkisebb diszkrét részei, melyek egymás között, bármely elemből származzanak, mindenben egyenlők.

Ma már általában ezeket az ősparányokat hívják *elektronoknak*. Annyival inkább, miután ezeknek határozottan anyagi természetét egyes tudósok kétségbe vonták (Clifford, Le Bon) és nem tekintik egyébnek, mint parányi zárt elektromos áramoknak, az elektromosság — tehát az erő — parányainak. Ez a felfogás hasonlít Lord Kelvinéhez.

A kathod-sugárzás további vizsgálata közben fedezik fel Lenard és Röntgen (1893—1895) az X-sugarakat.

Miután pedig a sugárzó hőt, fényt és ultraviola sugarat már régebben az éter elektromos háborgásainak ismerték fel, ez újabb felfedezéssel az éter rezgéseinek ismert skálája bővült. Az X-sugarak ugyanis szintén az éter elektromos háborgásai, anyagi részecskékből nem állanak. Keletkeznek pedig a kathod-sugárzásnál, mikor az elektronok ütközéséből kifolyólag a mozgási energia részben hővé lesz, de részben az éternek eddig ismert leggyorsabb rezgéseibe megy át.

A hővel, fényvel, ultraviola sugarakkal együtt Napunktól X-sugarak is nagy mennyiségben jönnek hozzánk.

Nemsokára a Röntgen-sugarak felfedezése után *Bequerel* azt tapasztalta, hogy az *uránium* elem sötét állandóan láthatatlan sugarakat lövelnek, melyek hasonlítanak ugyan az X-sugarakhoz, de másrészt meg a kathod-sugárzáshoz

állanak közelebb, mert a levegőt elektromos vezetőképes séggel látják el (ionizálják).

Az anyagok eme sugárzókéességét *radioaktivitásnak* nevezték el. Ennek lényegéről első sorban az bizonyult be, hogy nem molekuláris változásokon alapul, hanem *atomi változásokban* leli okát.

Curie és neje bizonyos jelenségek után indulva, hossz- szas kémiai eljárással az uránium vegyületeiből egy igen nagy mértékben radioaktív új elemet választott ki, — *a rádiumot* (1897).

A rádium háromféle sugarat lövel állandóan. Ezek közül kettő mágnessel kitérítethető az útjából, még pedig egymással ellentétes irányban, egy sugár pedig nem.

Két sugarat tehát apró anyagi részecskék alkotnak, a harmadik pedig valódi éterháborgás. A β sugár természetes kathod-sugár. az a sugár azonos a csősugarakkal, a γ sugár pedig Röntgen-sugár.

A kutatások végeredménye az, hogy a rádium igen tetemes sebességgel *elektronokat* és *ionokat* dob ki magá- ból, ezeknek ütközése pedig X-sugarakat hoz létre. A rádium anyaga tehát állandó bomlásban van, atomjai disszociáló- nak, robbanásszerűleg szétpattannak. Ezeket az atomtöre- dékeket szórja magából.

Természetes, hogy ezek a lövegek a környező anyagok- ban nagyobb távolságra nem haladnak, mert az ütközé- sekben energiájukat elvesztik.

Hogy a radioaktivitás atomonbelüli tulajdonság és nem kémiai, azt igazolta az a tény, hogy a sugárzó anyagoknak bármiféle irányban való kezelése a tüneteken mit sem változtatott.

Az atomtöredékek kezdeti sebessége a rádiumnál igen nagy. Az ionok — ezek a vaskosabb atomtöredékek — másodpercenként 25.000 kilométeres sebességgel röpülnek ki, de már 6 centiméteres levegőréteg végleg visszatartja

őket. A elektronok ellenben 280.000 kilométeres sebességgel indulnak és csak 5 méteres levegőréteg képes őket feltartóztatni.

Ezekből a sebességekből megérthetjük, hogy mily óriási az az erőhatás, mely az elektronokat az atomi szerkezetben állandó kapcsolódásra kényszeríti, A az erő, ami az atomi konszolidációra elhasználódott, mely mint coercitiv erő az atomokban oly sokáig megmaradt, oly nagy, hogy ha egy 10 filléres pénzdarabból egyszerre felszabadítható lenne, abból egész világtasztrófa származna, A rádium által felszabadított elektronok mozgási energiája ugyanis milligrammonként 1 milliárd kilogramm-méter munkának felel meg.

Most képzeljük el, hogy világunk mai alakulásánál mily roppant energiamentiség szerepelhetett, ami atomkonszolidációba ment át.

Mendelevjevnek az volt a kifogása egyetlen őanyag feltételezése ellen, hogy ha fel is tesszük, hogy az elemi atomok a világalakulás folyamán az őatomokból valamely erőhatásra állottak elő, viszont ennek a folyamatnak ellenkezőjét nem ismerjük, pedig léteznie kellene.

A radioaktivitás megadta a választ, A atomfelépülésnek ellentétes folyamata az *atombomlás*.

A radioaktivitás jelenségeinek kikutatásával továbbá teljesen bizonyossá vált, hogy elemeink nem állandóak, hanem amint atomi összetételük változik, ők maguk is azonmód változnak.

A rádium lassú átalakulással az urániumból keletkezik, a rádiumból pedig aránylag rohamos átalakulással *hélium* válik ki, egyike a legkönnyebb és legkisebb atomsúlyú gázoknak (emanáció), ez pedig teljesen önálló elem.

Most még ehhez csak azt kell felemlítenünk, hogy az *atombomlás* nem elszigetelt jelenség, hanem úgyszólván világunk egész anyaga a bomlás állapotában van, bár a

disszociáció épen csak a legnagyobb atomsúlyú elemeken eléggé feltűnő.

Minden mechanikai, fizikai, kémiai erőhatással atomok pusztulása jár. Ráüt valaki egy tárgyra? Ezzel már egyúttal a vegyi anyag egy parányi részét vitte át vegyileg nem szervezett állapotba. A hő, a fény, a vegyi sugarak és az X sugár bármit ér, egyéb változtatások mellett töri, zúzza, rombolja azt a vegyi anyagot. Hát a természet roppant arányú dinamikus mozgalmi, a vihar, a tenger háborgása, a vízesés? Mindenütt vegyi anyag pusztul.

Tény az, hogy a testek elektromos vezető képessége csak úgy magyarázható, ha atomközi tereiken folytonos fbrgalma van az elektromos töltéssel ellátott szabad ionoknak. Miagukban az anyagok belső állományában is folytonos ez az atomi felszabadulás (pld. a jó vezető fémeknél).

Le Bon ezt a tényt úgy fejezte ki, hogy világunk alakulása az elektromosság materializációja volt, de ma már a dematerializáció útján halad, amivel az elektromosság felszabadulása együtt jár.

És valóban a világalakulás és elmúlás folyamatát másképp nem képzelhetjük, mint hogy az őanyag parányai a normális elosztottság állapotából roppant erőhatásokra a vegyileg szervezett tömeganyag állapotába jutottak, de ki vannak téve a visszaváltozás kényszerűségének. Világunk állandóságának látszata nem egyéb egy *labilis* állapotnál . . .

A felszabadult *elektronokról* elmondhatjuk, hogy az anyagnak oly állapotát mutatják, mely tökéletesen nélkülözi a vegyi megjelölhetést, a szabad elektronok tömegei már nem vegyi anyagok. Ez az állapot még a gáznemű halmazállapoton is túl van, ezért *ultragázikusnak* is nevezik.

Ismerkedjünk meg most már közelebbről magával az elektronnal és annak helyzetével a vegyi anyagban.

A fizikai vizsgálatok, melyek az éter mozgalmaira vonatkoznak, bizonyossá tették, hogy az úgynevezett háborgások csakis úgy terjedhetnek tova e folytonos anyagban, ha felteszszük, hogy az parányosulva van és parányai bizonyos egyenletes eloszlásban töltik be a tért. Már Lord Kelvin reámutatott arra, hogy e parányokat lényegileg nem szükséges elválasztanunk az étertől, azok csupán aptó örvénykék az éterben, melyekben egyúttal zárt elektromos áram kering.

Ez a szemléltetés minden körülmények között megfelel az ektron fogalmának. A világtér tehát telve van egyenletes eloszlású szabad elektronokkal.

Az egyenletes eloszlást azonban nem szabad úgy értelmeznünk, hogy az valami nyugalmi állapotot jelentene. Nyugalom a világűrben nincs, folytonos ott az elektronok mozgalma, mert folytonos erőhatások érik őket. A rezgő mozgás, mely pld. egy fényforrásból kiindul, elektront elektronthoz taszít. Az éter elektromos háborgásai csakis így terjedhetnek felfoghatatlan sebességgel mérhetetlen távolságokba (keresztregések).

Az éter parányai ebben az állapotukban nekünk embereknek teljesen érzékelhetetlenek. Látni e parányokat már kicsiségük miatt sem lennénk képesek, ha tapintanánk, azok a mi vegyi anyagból alakult tapintó szerveinkre nézve egyenértékűek volnának a semmivel. De az elektromos háborgásokat részben képesek lennénk érzékelni, a keletkezett és tovaszállított fényt látnánk, a sugárzó hő éreznénk, ha valakinek az ultraviola sugár iránt is eléggé érzékeny lenne a látószerve, az azt is látná. Az anyag mozgásairól tehát némileg tudomást vehetnénk.

Az elektronoknak ez az eredeti őállapota változást csak akkor szenved, ha oly erőhatások érik őket, hogy bizonyos állandósággal egymással szemben lekötöttekké válnak, könnyed és szabad mozgásukat felváltja egy

viszony, melyben mint szervezett tömeganyag mutatkoznak be, és válnak külön az étertől.

Ez a világalakulások folyamán történik meg.

Ámde a tömeganyagot sem szabad úgy képzelnünk, mint valami egyenletes masszát, melyben elektron elektront ér. Aránylag tekintélyes távolságok választják el még így is az egyes elektronokat, összetartásukat inkább a napok és bolygók viszonyával tehetjük szemlélhetővé. Mint a naprendszerek egyes tagjait összetartja a láthatatlan erő, úgy tartja együtt az elektronokat is egy-egy atomon belül. Az atomokon belül tehát vannak *elektron közötti terek*.

Már most ha elképzeljük, hogy több naprendszer egyetlen közös rendszerré egyesül, közöttük bizonyára egy integrált összeköttetés létesül.

A vegyi anyag világában az atomok ép így egyesülnek önálló atomcsoportokká, molekulákká. Amikor is a molekulák szerkezetén belül ott vannak az *atomközötti terek* is.

Az egyes molekulákat pedig egymástól elválasztják a *molekulaközötti terek*.

A szabad elektronok mozgására tehát a vegyi anyagban is elegendő tér van.

És tényleg a vegyi anyag parányközötti terei telve vannak szabad elektronokkal, sőt sűrűségük itt bizonyára nagyobb, mint odakint a világűrben, mert hiszen a folytonos disszociáció is csak szaporítja a számukat.

Hogy az elektronok szabad mozgását a parányközötti tereken megértsük, némi fogalmat kell alkotnunk nagyságokról, súlyúkról.

Vannak egyes számítások, melyek a legparányibb anyagi részek abszolút méreteit igyekeznek megállapítani.

Igy kiszámították, hogy 1 köbcéntiméternyi vízben 33.000 trillió (33.000×10^{18}) vízmolekula van. Miután pedig 1 köbcéntiméternyi víz éppen 1 gramm, tehát éppen 33.000

trillió vízmolekula tesz egy grammot, — vagyis egy vízmolekula súlya 33.000 trilliomod gramm.

A hidrogén-atom 18-szor könnyebb a vízmolekulánál, tehát 600.000 trillió (600.000×10^{18}) hidrogén-atom egy gramm, vagyis egy hidrogén-atom súlya 600.000 trilliomod gramm.

Eléggé pontosan meg van azután állapítva, hogy az *elektron* tömege a hidrogén-atoménak csak $\frac{1}{2000}$ része.

Tehát csupán 1200 quadrillió (1200×10^{84}) elektron tesz ki egy grammot.

Egy elektron súlya a grammnak 1200 quadrilliomod része (1200 után 24 nullát kell írni, hogy ezt a számot jól szemlélhessük.)

Egy vízmolekula átmérőjét általában oly parányinak tartják, hogy ha egy millimétert egy milliárd részre osztanánk, egy vízmolekula csak 7 ilyen kis résznek helyét foglalná el.

A hidrogén-atom átmérőjét bátran vehetjük a milliméter 1 milliárdnyi részének. Az elektron átmérője pedig ennél még 25-szörte kisebb.

Tehát egy milliméternyi vonalon épen 25 milliárd elektron férne el szorosán egymás mellett.

Fel tudjuk mi egy ilyen parányiség méreteit fogni?

Bizony bajosan.

Ha egy milliméteres vonalat annyira nagyítottunk képzelünk, mint saját naprendszerünk 9 milliárd kilométeres átmérője, akkor egy elektron ezen a mértéken épen csak egy 360 méteres átmérőjű égitest gyanánt szerepelhetne.

Már most elképzélhetjük, hogy az atomok és molekulák naprendszerében mily könnyedén mozoghat egy ilyen liliputi tömegű *kóbor üstökös*? Mily könnyedén mozoghat ott egész megszámlálhatatlan sokaságuk?

A parányközötti tereken az *elektron* szabad mozgására van annyi hely, mintha valakinek azt mondanánk, hogy sétáljon el az Andrassy-út két palotasora közt, vagy épen Budapest és Gödöllő között.

Bolyongó részecskék a szabad elektronok a vegyi anyagban, melyek rajokban jönnek-mennek, szállítják az elektromosságot, töltésüket hol elvesztik, hol újat vesznek fel, érzékenyek a legkisebb rezdülésre, a vegyi anyagot érő éterháborgások folyton mozgásban tartják őket, de ép ilyen impulzusokat kapnak az örökös munkában levő vegyi anyagoktól is. A tömeganyaggal együtt mozognak, résztvesznek annak minden csatájában — és mégis kívül állnak a vegyi anyag korlátain, mert feloldódott az a koercitiv erő, mely őket atomokká csoportosította valaha.

Nemcsak pusztá feltevés ez, hanem tudományos úton tapasztalt tény. Az elektromosság igen csekély mennyisége iránt is érzékeny elektroszkop jelenlétüket világosan elárulja a magas hegyek tetején ép úgy, mint a bányák mélyében, — a levegőben mindenütt. De ott vannak a szilárd és cseppfolyós anyagban is. Mindenhol azonos szerepet töltenek be, ők az éteri akciók közvetítői és mindenhol ionizálnak. Ma már a meteorológiában is figyelni kezdenek jelentőségükre, mert a határozott elektromos töltés, amit szállítani képesek, aránylag roppant nagy. „Valamely *ion* egy gramm egyenértékének 96.540 coulomb töltése van. Ha ez egy földünk méreteivel bíró vezető gömb felületén eloszolna, épen 138 millió Volt elektromos potenciált (feszültséget) létesítenie,” Amde a feszültség maguk közt az atomi részek közt nincs ilyen nagy, mert a töltések megközelítőleg egyeznek, A hidrogén-atomokon pld. csak 10 Volt a feszültség, más atomokon csak egy-néhány Volt.

A bolygó elektronokat *Crookes* még így jellemzi:

„Gyapoton nem könnyen szűrődnek keresztül; nem

úgy viselkednek, mint a gáz, azaz nincsenek a belső ütközésektől, a szabad ut középértékétől függő sajátságaik; inkább úgy viselkednek, mint a *köd vagy pára*, mozgékonyak és a légáram elragadja őket, melynek ideiglenesen elektromos vezetőképességet kölcsönöznek; pozitív elektromos testekre kapaszkodnak; ha valami edényben nyugodtan hagyjuk, a falain elszóródnak. Szögletet megkerülhetnek, csillámkuppal nyalábba gyűjthetők és ekkor foszforeszkálást idéznek elő.“

Két tulajdonságuk — ismételten kiemelve — igen figyelemre méltó, A vegyi anyagokon képesek áthatolni és ha foszforeszkáló anyagokkal bevont ernyőkbe kellő sebességgel ütköznek, azokat felvillantják.

Mindezek után bátran elmondhatjuk, hogy világunk az általunk érzékelhető vegyi anyagokon kívül vegyileg nem szervezett anyagokkal is telítve van, melyeket rendes emberi módon közvetlenül érzékelni képesek nem vagyunk . . .

Ugyanezt mondtuk már jóval előbb a lélek anyagáról, — mi több, határozottan kifejeztük, hogy annak vegyileg nem szervezett anyagnak kell lennie.

Mi következik ebből?

Az, hogy a lélek nem más, mint egy konszisztens állapotban tartott elektronraj.

Ez a nézet se nem új, se nem meglepő, Azok a tudósok, akik az ismertett jelenségeket behatóan vizsgálták, ma már bizonyára tisztában vannak e következtetés jelentőségével és szükségességével, — sőt egyik-másik nyilatkozott is ilyen irányban.

Lombroso világosan kimondja:

„E tünemények nagy része földöntúli lényekre vezető vissza, akik olyan erők birtokában vannak, amelynek analógiáját a rádium tulajdonságai képezik.“

Csakhogy egy ily feltevésnél világosan és határozottan utalni kell arra, hogy maga a szellemi való önálló

lényeg, azt az anyag-erővel, ez esetben az elektronokkal, azonosítani nem szabad. A szellemi való nem fizikai töredékek összetétele, nem is lelki jelenségek összesített tükörképe, hanem valóságos egység az, — szellemi „monos.“

Tudományos úton megállapított *tények* beszélnek a mellett, hogy az emberben is a fennmaradásra hivatott lényeg nem a test anyaga és nem is valami ismeretlen energia, hanem mindezekből különböző valóság, amit csak filozófiánk képes megjelölni, fizikánk ellenben nem.

De ennek a valóságnak érvényesülése valódi fizikai jelenségekből áll.

Ezeket a jelenségeket kutatja az élő szervezetekben a mi élettanunk és pszichofizikánk. Amit a fizikai, kémiai és anatómiai vizsgálatok e tekintetben elértek, azt kicsinyelni nem lehet, részletismeretünk e téren ma már igen nagy. Azonban a kikutatott jelenségekből az élő szervezetek gépiességét bebizonyítani nem sikerült, — pedig sokan vannak, akik ezt a meggyőződést előlegezték maguknak.

A materialisták táborá harcol a spirituális felfogás ellen, szeretné kiküszöbölni a „dualizmust“ a tudomány birodalmából, de hát maguk a „monisták“ sem tesznek egyebet, mint a dualizmus bűvkörében járnak körbenkörben, mert az önmagát magyarázó, mindent felderítő, végső okot soha sem fogják elérni.

Teljesen reménytelen az út, hogy csak a legparányibb pszichikus mozzanatot, egy érzést vagy gondolatot, atommozgásokra, mint okra tudjanak visszavinni.

„Ezzel szemben a reguláció, a regeneráció, a tropizmus és a lélektani analízis tényei beigazolták, hogy az élő szervezetekben van valami célszerűen reagáló, ami a nem élő testekben nincs meg. Mindazon lények, melyek feleletreakcióra (célszerű reflexekre) képesek, nem lehetnek pusztá gépezetek.“

A gépies elv hívei csak azért idegenkednek ettől a felfogástól, nehogy a metafizikához kelljen végső sorban fordulniok, ha az életet magyarázni akarják. De a bátor gondolkodók, mint *Reinke* kielii tanár is, az előítéleteken túl tudnak helyezkedni és beismerik, hogy „*intelligencia, célszerű szervezet és megmaradási képesség különbözteti meg az élt az élettelenről*

Az ilyen felfogás közel jár egy önálló valóságnak, a szellemi lényeknek elismeréséhez . . .

A tudományok újabb kutatási területei csak lassan nyílnak meg az ember előtt, előbb mindig csak a feltűnő jelenségek valóságát állapítja meg, azután mélyed el a részletmunkában.

Azok a jelenségek, amelyekben láthatatlan intelligenciák nyilatkoznak meg, ma még az általános elismerésig is aligha jutottak, — de egészen távol állunk attól, hogy e dinamikai mozzanatokban szereplő erőhatások pontos mérésekkel meg lennének állapítva, az energia-mennyiségek származása, átalakulása kétséget kizáró módon fel lenne derítve.

Ez a jövőidő feladata lesz.

Készséggel el lehet tehát ismernünk, hogy az orgánumok életjelenségeivel foglalkozó tudományok e tekintetben igen nagy előnyben vannak.

Szabad és lehet azonban valószínűvé tennünk egy oly fizikai szemléltetést, mely mai általános tudományos ismereteinkkel megegyezik és amellyel a megállapított jelenségeket logikailag elfogadhatóvá teszi.

Arra bizonyára nem vállalkozna senki, hogy elektronmozgásokból vezesse le a szellemi élet tüneteit, azoknak fizikai munkája megett keressen valami rejtett belső látókört, valami szövevényes kombinált működést, ami mint öntudat, gondolat, akarat, érzés, kedély jelenik meg, mert hiszen az elektronok egyszerű mozgásából és mun-

kajából époly kevésbé lehetne ilyesmire következtetni, mint az élő szervezet sejtársadalmának élettüneteiből.

Azonban mi részletes energiámérésekkel sem rendelkezünk ez ideig. És e tekintetben egészen mostoha helyzetben van a transzcendentális pszichológia az organikus pszichológia mellett, — de hát egy ismeretlen lét birodalmába elég, ha kezdetben csak egy pillantást is vethetünk.

A vegyileg nem szervezett anyag fizikáját tehát abból a szempontból vizsgáljuk, hogy egy *adott szellemi valóság* miként képes általa kifejezéshez jutni, érvényesülni.

Különben is, ahol nem vegyi anyaggal és nem ebből komponált szervezettel van dolgunk, ott az anatómiának vagy sejtannak semmi jelentősége, ama más létnek más a pszichikája, melyben csupán a *fizikai* kutatás jogosult.

Határozottan mondtuk, hogy a lélek egy konzisztens állapotban *tartod* elektronraj. Ez a nyomaték bizonyára elárulja, hogy az elektronoknak nem véletlen és gépies együttmaradásáról van szó.

Igen, de a szellemi lényeg se nem anyag, se nem erő.

Hogyan egyeztethető ez össze az anyag és erő megmaradásának törvényével? *Mayer Róbert* tantételével:

Ex nihilo nihil fit, nihil fit ad nihilum, causa aequat effectum (Semmiből semmi sem keletkezhetik, semmi sem válhatik semmivé, az okozat egyenértékű az okkal.)

Mayer, aki eleinte a szélső materialista felfogásnak hódolt, később ezt az elvet az élettan minden ágára, főleg pedig a szellemi életre nem tartotta kiterjeszhetőnek.

Elvfeladásnak tűnik ez fel, mert abszolút az a törvény, amit ő megállapított.

A dolog homályossága abból származik, hogy az *erő* és *energia* között akkoriban még szigorú fogalmi különbséget nem tettek.

Mayer az *erőről* ilyenformán beszél:

Oly objectum, mely ha fölhasználatik és mozgást

hoz létre — erő. De ez a fölhasználás csak alakváltozás; a létre hozott mozgás — erő. Az erő leronthatatlan objektum; az erőnek hatása — erő.

Helmholz ezzel szemben mindenütt az *energia* megmaradásáról beszél.

Reinke tanár az erő és energia fogalmi különbségeit igen szépen fejti ki:

Az erő fogalma régebben egészen általános volt, mindenütt alkalmazták, ahol valami mozgásbeli változást akartak megjelölni, sőt alkalmazták ott is, ahol valódi mozgást nem, csak valami változást állapíthattak meg (izomerő, vizerő, gőzerő, mechanikai erő, szellemi erő, képzelő erő.)

Az energia fogalmát akkor kezdik elválasztani az erőétől, mikor a *munka* lényegét kutatás alá vonják.

A *munkát végző erőket* így csoportosítják az *energia* elnevezése alá.

Ma az erő tágabb, az energia szűkebb fogalom. Minden energia egyúttal erő is, de nem minden erő energia. Az erő ható tehetség, az energia munkavégző tehetség.

Az energia feltétlenül engedelmeskedik a megmaradás törvényének, *de van erő, melyre a megmaradás törvénye nem érvényes.*

A gyémánt fénytörő ereje évszázadokig csökkenés nélkül törheti a fénysugarakat, de ha elégetjük a gyémántot, fénytörő erejének semmiféle aequivalensét (egyenértékét) nem találjuk.

Az energia fajták egymásba feltétlenül átalakíthatók, egyik testről a másikra vihetők, de van erő, melyet alakítani és átvinni nem lehet.

Az *erő* épen ezért inkább *minőleges* (qualitativ) fogalom, míg az *energia mennyileges* (quantitativ).

A munkavégző tehetség egy zárt anyagi rendszerben mindig állandó, az energia tehát elpusztíthatatlan, de van erő, amely megsemmisíthető.

Azon erők ezek, melyek a mozgásnak irányt szabnak.

Egy vasúti váltóór ugyanazon izommunkával jó vagy rossz vágányra terelhet egy vonatot. Tehát a vasúti sínek lefutása szintén erőt képvisel, mely munkavégzés nélkül kényszeríti a vonat energiáját, hogy tömegét meghatározott irányban mozgassa.

Minden erő kiváltásában az erőfogalom ep úgy érvényesül, mint az energia fogalma.

Elsütünk egy fegyvert? Egy kis izommunkával jóval nagyobb energiamennyiséget váltunk ki.

A különböző energiák átalakítói egymásra nézve erőket képviselnek, de ezeket sohasem hasonlíthatjuk össze a rendszer munkabírásával.

Átalakító erők vannak a gépek szerkezeteiben. Ezek egyenlő energia felhasználásával igen változatos munkát végezhetnek.

Az összenyomott spirális rugó ugyanazon energiával hajtja az ingaórát, a zenélő szekrényt, a gyermek játékszert. Tehát nem az energiától függ ezeknek a készülékeknek más-másfajta működése, hanem a szerkezetükbe adott erőktől, melyek működésüket szorosan meghatározzák.

A rugó felhúzásával a beléje helyezett energia csak alárendelt erő szerepét játsza, csupán a különleges működés létrehozásához szükséges mechanikai munkát végzi. Egy ilyen gépezet, vagy rendszer erőtartalmának egy része tehát alakjában, illetőleg szerkezetében rejlik.

Az alak tehát erőképen jelenhet meg és nagyon különböző lehet ugyanazon energia felhasználása mellett. Az alak és szerkezet lehet a ható, az eredményt megszabó ágens.

Megkülönböztetjük tehát az erőt, mint energiát és mint alakot. Ez utóbbi az uralkodó erő, hatása a gépek alkotójától szándékolt, a működő energia pedig csak rabszolga.

Ezen uralkodó, a készülékek szerkezetében rejlő erőt dominánsnak hívjuk, a működő erőt energiának.

A dominánsok hatnak az energiára és határozott célra használják azt fel, energia hiányában tétlenségre vannak kárhoztatva (például a lejárt óra). Egy gépezet működése csak a dominánsok és energia kölcsönhatásával érvényesülhet.

A dominánsok csak felhasználható energia jelenlétében válnak aktuálisokká, máskülönben csak hatásképes (potenciális) állapotban maradnak. Az energia ellenben dominánsokkal való irányítás nélkül semmiféle specifikus működést nem idézhet elő.

A dominánsok erőként szerepelnek anélkül, hogy maguk mechanikai munkát végeznének. Nagyjelentőségű továbbá az a tény, hogy a dominánsok és az energiák egymásra okozatosan hatnak.

Minden energia a minőségen kívül *mennyiséget* is képvisel, a *dominánsoknak csak minőségük van*, de mindig erőként szerepelnek, hatnak az energiára, határozott irányban fejlesztik, elosztják és összpontosítják. A dominánsok irányítanak, szabályoznak és energia-formákat egymással átalakítanak.

A gépek dominánsai a gépek szerkezetén alapszanak, vagyis a részek nagyságán és alakján és ezek összeműködésén. *Azonban a szerkezet fogalma a dominánsok fogalmával még sem azonos.* A dominánsok fogalma a szerkezetnek az energiákra való *hatását* jelképezi; a szerkezet statikai, a domináns pedig ennek megfelelő dinamikai fogalom.

A dominánsok a dolgozó gépben jelenlevő, aktuális és energia fölött álló *kényszer* képviselnek. Ők kényszerítik az energiát a gépben megtestesített, immanens *akarata* teljesítésére; ők uralkodnak, az energia pedig csak rabszolga munkát végez.

Emellett a működő energia eredetileg a géptől független, teljes önállósága van, mint adott nagyságú érték lép a gépbe és mint ilyen távozik el ismét belőle, pusztán csak a gép határain belül van a hozzá tartozó dominánsoknak alávetve.

Ezeknek a dominánsoknak soha sincs mennyiségileg kifejezhető értékük, ezek csak erőminőségek, melyek a gép megalkotásával születnek és elpusztulásával megsemmisülnek.*

Az élő szervezeteket gépekhez szokták hasonlítani. De ez a hasonlat csak bizonyos fokig találó. A szervezetekben kétféle erők működnek: *energetikaiak* és *pszichikaiak*. Az erők dualizmusa a szervezetekben a gépekben levőhöz hasonló, a pszichikai erőknek a dominánsok felelnek meg.

A szervezet is, mint minden mechanikai rendszer, erővel telt tér; bonyolódott mechanizmus, melyben a legváltozatosabb mechanikai munkanyilvánulás mellett szakadatlan energiaforgalom van. A működő energiák munkája azonban a szervezetben ép oly kevésbé szabálynélküli vagy kaoszszerű, mint valamely gépben.

A szervezetben is csak az esetben működhetik az energia hasznát hajtóan, ha irányító erők: *dominánsok* szabályozzák, osztják el és gyűjtik.

* De van olyan valóság, mely a dominánsokat állandóan kiválthatja, azok az ő belső élettűnetei. A gépekbe az elme irányító akarata van, mint domináns erő beléhelyezve. *Szerző.*

Mihelyt a szervezeteknek gépszerkezetet és gépmunkát tulajdonítunk, lehetetlen az energia mellett a dominánsok hatatosságát tagadni.

A szerszám szerepét játszó szervek kifejlődése pszichológiai probléma, bár az energetikai hatások is belejátszanak.

A pszichikai erő az, mely a fejlődés minden fázisából hozzánk szól.

Az energetikai erők a szervezetekben ép oly kevésbé emelkednek a szolgai erők fölé, mint a gépekben.

Ha ezek uralkodnának, akkor az anyagforgalomnak elvégre csak állandó vegyületekben végződő kaosza volna lehetséges: harmóniásan rendezett és törvényszerűen működő szervezetről soha sem lehelne szó.

A különféle anyagok és reagenciák csak akkor hatnak egymásra törvényszerűen, ha a kémikus helyesen bánik velük, ha energiájukat értelme irányítja és vezeti. Ezért a szervezetet helyesen olyan kémikai gyárhoz hasonlítjuk, melyben energetikai erőkön kívül értelmi, pszichikai erők is működnek. A szervek és szervezetek sohasem tekinthetők tisztán az anyagok pusztja összegének.

Nagyobb városok vasúti állomásain automatákat találunk, melyek bizonyos pénzdarab bedobására gyújtót stb. árulnak. Bármennyire egyoldalú, bármennyire mechanikai ez a tevékenység, vajjon nem pszichikai erők jutnak-e benne érvényre, melyek a szükséges mechanikai munkához alkalmazott energián uralkodnak?

Bizonyára az erők dualizmusa érvényesül itt; nevezetesen uralkodó, energia fölötti — és szolgáltató, munkát végző erőknek dualizmusa.

Ha az automatát összetörjük, az uralkodó erők, az energián fölül állók megsemmisülnek. Csak az összetörésre felhasznált energia találja meg egyen értékesét.

A gépek dominánsai és a szervezetek pszichikai erői között analógia van, — sőt lényegükben azonosak.

Lehetetlen az életjelenségek magyarázatában az energetikával beérni. Az energetika az élettanra nézve ép oly hozzáférhetetlen, mint a géptanra, mert minden gépben az energia transzformátorai nem kevésbé fontosak, mint maga az energia.

Egy működő gépben, egy szervezetben számtalan ener-

getikai folyamatot látunk harmóniás, azaz szükség- és törvényszerű kapcsolatban lefolyni, Az elemi folyamatoknak ezen törvényszerű lefolynása azonban nem magának az energiának működése, hanem oly erőknek hatása, melyek az energia fölött állanak és uralkodnak rajta, olyan erők tevékenysége tehát ez, melyeket az élő lényeknél pszichikai erőknek nevezünk.

A szervezetek ezen pszichikus erői dominánsok.

Egyedül a pszichikai erők vannak az energetikaiak fölé helyezve és már ezen körülmény is amellet szól, hogy nem lehet ezeket, mint különös, a többiek fölött álló energiákat (munkavégző erőket) felfogni, mert a mostanáig ismeretes energia-alakok mennyiségileg mindnyájan egyenlő értékűek. A pszichikai erők, illetve dominánsok mennyiségileg ki nem fejzhetők, egymásba át nem alakíthatók és nem hódolnak a megmaradás törvényének, mint az energiák.

A lelki erők és az energetikai rendszerek között mindig kauzális kölcsönviszony van.

Amilyen kevésbé van külön zsebóra-anyag, vagy lokomotív anyag, ép oly kevésbé lehet szem- vagy fülanyagról szó. A szervezetekben mindig csak a szénvegyületek kémiai bontásáról és össze tevődéséről beszélhetünk, melyeknek törvény- és szükségyszerű lefolynását csak dominánsok szabályozhatják. Emellet természetesen egy vegyület képzése már magában okul szolgálhat egy másiknak képzéséhez, mint inger pedig alaktani képződményeket válthat ki.

A szervezetekben sem a kémiai munkát, sem a felépítést, legyen az bármilyen egyszerű is, kémiai energia és dominánsok összeműködése nélkül meg nem érthetjük.

Végeredményben minden élőlényben kétféle erőt különböztethetünk meg: szolgáló és dolgozó erőt, úgynevezett energiát és uralkodót, irányítót, úgynevezett dominánsokat.

Az élet fennmaradására mindkettő egyformán szükséges és mindkettő egymásra kauzálisán hathat . . .

Tökéletesen igaza van *Reinke* tanárnak, hogy az életet pusztán a mérhető, munkát végző erők eredményének sohasem szabad tekinteni.

Dominánsok, csupán *minőségileg* értékelhető, uralkodó

erők tűnnek fel a szervezetekben épp úgy, mint az értelmesebb lények által szerkesztett gépekben.

Ha a hajós ponyvát feszít a szélnek és így a légmozgást átviszi hajója mozgásába, a munkavégző erőt mennyiségileg a szerkezettől függetlenül megtaláljuk az itt működő kontraktív erőhatásokban.

Ámde az erők ily elrendezése az energiától független, a szerkesztésnél szereplő erő nincs meg magában a létesült munkában (mozgásban) mennyiségileg, — azt sem a csekély izommunka, sem az idegmunka meg nem magyarázza, az mennyiségileg kifejezhetetlen, csak mint *minőség* tűnik szemünkbe.

Pszichikus erő az, mely dominál az energia felett, de csakis értelmes lény képes életre hívni. Keletkezik és elvész a domináns lelki erő, de maga az értelem, melynek ez élet-tünete, szakadatlanul képes újabb és újabb dominánsokat kiváltani.

Az értelem az, mely kicsiny erőhatások irányításával nagy erőhatásokat válthat ki, azokat ellentétben működtetheti, célszerűen vezetheti. Az értelem dominál az energián, de impulzusokat fogad el annak részéről, innen a ható és munkát végző erők okszerű összefüggése.

A domináns erőt nyilvánvalólag nem lehet az energiából származtatni, keletkezésüket nem lehet az anyag alakulásaiból kimagyarázni. Kell tehát lennie egy önálló lényeknek, mely független az anyagtól és erőtől egyaránt, mely a domináns erőt létrehozza, általuk az energián és anyagon uralkodik, irányít, szervez, többé-kevésbé állandó berendezéseket, erőrendszereket alkot.

Ez a lényeg nem osztozik az anyagnak és erőnek tüneményeszerű változásaiban, túl van minden fizikai fogalmon és elmúlhatatlan.

Ez a lényeg jelenik meg az organikus életben is. Mert gép a szervezet, de domináló lelki erővel, a külső körül-

mények kölcsönhatásában szerkesztett és vezetett gépezet mellette és felette áll az értelmes lényeg, mely a munkát végző energia és anyag útján fizikailag fejezi ki magát, törekedve a lehető leghűbb kifejezésre, a legteljesebb érvényesülésre.*

Az életben megjelenő belső valóságot általában *szellemnek* szokták nevezni.

A szellemi valóság folytonosan érvényesíti a csupán minőségileg megjelölhető domináns lelki erőit, mert hiszen szellemi élete folytonos, — lelki erői folyton váltódnak ki.

Azt a szellemi valóságot, mely a mi világunkban is mint élő jelenik meg, önálló *egyéniségeknek* ismerjük meg.

Velük szemben az egész természet, melynek törvényszerűségeiben szintén domináns tendencia, egy mindenk felett álló, állandó változatlan folytonos irányító erőhatás jelenik meg, valódi egység. Az értelmes szellemi egyéniségeknek ez adva van.

Az intelligenciák lényüknek fizikai kifejezését keresik és találják meg a nagy természetben.

Az abszolút természettörvények korlátai között képességüknek megfelelőleg változtatnak a természetben, egyéni céljaikra használják azt fel, erőrendszereket, gépeket létesítenek, melyekbe saját pszichikus erejüket, mint dominánsokat, helyezik belé.

Legremekebbje e gépezeteknek az organikus test, telve erőművi és kémiai problémákkal, ezt mintegy lakóhelyévé teszi az intelligencia, szinte azonosítja magát vele, domináns hatása reá folytonos, szellemi valóját így hozza

* A tudat kérdése itt egészen más. A vágy, az akarat, a képzelet a lehetőségek határain belül a részletekre vonatkozó világos tudat nélkül is alakító lelki erő. Külömben pedig a nem tudatos mindig csak lappangó tudatos, melynek nincs meg a határozott színezete, éles körvonala.

benne fizikai kifejezésre. Ezt az állandó tendenciát az élet-ösztön képében ismerhetjük fel.

De a szervezet is, mint minden gépezet, romlandó. Működését gátló és szerkezetét deformáló hatások érhetik, bár a domináló lelki erők örökös harcban állanak a szellemi lényeg fizikai érvényesülésének minden akadályával és ellenségével. Közömbösítés, kiküszöbölés, feltétlen uralmon maradás ezen küzdelem célzata.

Azonban kikerülhetetlen végzet az, hogy a test gépezete akár pillanatnyilag, akár hosszas küzdelem, lassú deformálódás után egyszer mégis végkép felmondja a szolgálatot. A szellemi lényeg ilyen esetben nem képes domináns erőivel tovább is szolgálatában tartani, nem képezheti az többé az ő kellő fizikai kifejezését, hogy tehát elváljon attól, az szükségszerű következmény.

Ez az elválás a szervezet halálának krízisében következik be.

A szervezet ezen folyamat után katabolikus átalakuláson megy keresztül. Az energia ugyan dolgozik benne, de miután a szellemi lényeg domináns hatása nem áll többé felette, nem egy szellemi egyéniség céljainak megfelelőig működik. A test gépezete, az erőrendszer, a különleges anyagi alakulás a halál után lassan feloszlik.

A szellem azonban elmulthatatlan, lényegében változást nem is szenvedhet, mikor a test halálának krízisében áthalad. Egészen önkéntelenül is újabb fizikai kifejezést talál. Elválása alkalmával valóban anyagot és energiát visz el magával a szervezetből.

De hogyan?

Összpontosított domináns lelki erői útján magával ragadja a test parányközi terein bolyongó elektronrajokat és ezek mint egy hirtelen teremtett, konzisztens állapotba hozott egységes fizikai test alkotó részei az elszakadás lassú folyamában fokozatosan elhagyják az orgánumot,

kivonulnak abból — és a környező vegyi anyag (pld. levegő) parányközi tereibe nyomulnak.*

A szellemi lényeg, minden élőnek pszichikus egysége így valóban egy más lét viszonyai közt találja magát, előző orgánumatól végkép megválik, fizikai kifejezése tehát egészen más lesz.

Vajon milyen lét ez?

Elmondhatjuk róla, hogy a létnek ősfarmája, mert maga az anyag, melyen az értelem ilyen módon dominál, vegyileg nem szervezett anyag, tehát további változásoknak alá sincs vetve, a lélek tehát elpusztíthatatlan.

A lélek anyaga nem véletlenül, nem gépiesen marad együtt, hanem vele van az értelmes szellemi valóság, mely lelki erőivel ép úgy dominál a lélek energiáján és anyagán, mint dominált a szervezet ugyanezen tényezőin.

Hogy miben nyilvánul legelső sorban is ez a dominálás?

Talán mondani sem kell, hogy az elektronok összetartásában.

A vonzó és taszító erők befolyásolásával valóban lehetséges ezeket a parányi anyagi részeket úgy összetartani, hogy kapcsolatuk egyáltalában nem vegyi kapcsolat és mégis egységes testet alkotnak. Ennek a testnek összetétele teljes egészében ugyanaz.

Az anyag ily állapotában nincs a vegyi anyagok

* A szervezet sohasem egyszerre hal meg, pillanatnyi halál tehát nincs, az elválás is mindig hosszabb folyamat.

Hogy a konszisztens állapotba hozott elektronrajoknak (a léleknek) kivonulása a testből tény, arról megbizonyosodhatunk, ha a haldoklók fejéhez és melléhez közel a kellő időben pozitív töltéssel ellátott villanymutatókat helyezünk el. Ezeknek feltétlenül ki kell sülniök, ha a negatív töltésű mozgó elektronok útjába esnek.

Sőt az elválás folyamatának lefényképezése sem kizárt dolog, annyival inkább nem, mert egyes fejlettebb látású egyének már régóta több ízben jelentették, hogy volt alkalmuk látni és megfigyelni azt. Így például az amerikai Davis.

semelyik halmazállapotában, hanem ultragázikus. Független különálló részecskékből álló raj, mely mégis némileg egységes test benyomását kelthetné.

Ha látni volnánk képesek, ködszerűnek, elmosódott árnyéknak tűnne fel.

Tudjuk ugyan, hogy szabad elektronokkal telve vannak a parányközötti terek a levegőben ép úgy, mint bármely más testben. A mindenütt jelenlevő éter ősparányai ezek, az anyag disszociációja pedig még inkább növeli a számukat.

A szerves testekben folytonos és aránylag sokoldalú rohamos változáson mennek keresztül a vegyi anyagok, tehát az atombomlások az anyagok csereforgalmában és mozgalmaiban hevesebbek. Egy élő test parányközötti terein sűrűbb rajokban fordulnak elő a szabad elektronok is, mint máshol.

A lélek anyaga már mikor a testből kivonul is, aránylag sűrűbb, mint más elektronrajok. De a domináló intelligenciának képessége van arra, hogy ezt a sűrűséget a mindenütt található szabad elektronok felvételével még növelje is.

Így a lélek anyaga, ha sűrűségét és egységes összetartását nézzük, valami *középanyagnak* tűnik fel, mely a vegyi anyag és a parányosult éter között áll, de fizikája minden tekintetben a szabad elektronok fizikája.

Nem lehet megütköznünk azon, hogy a lélek anyaga a testből kivonulni és általában a vegyi anyagokon áthalolni képes.

A szerves test, mely élettani szempontból élő sejtekből, apró kis organizmusokból van összetéve, fizikai szempontból nem egyéb atomok és molekulák naprendszerinek óriási halmazánál. Ezek szabad terein a parányi szabad elektronok igen kényelmesen elférnek, bolyonghatnak, a test erőrendszerébe be- vagy kiléphetnek.

Nem szabad megütköznünk ezen, ha meggondoljuk, hogy egy milliméternyi szabad térségen épen 25 ezer millió elektron lenne képes szorosán egymás mellett egyidejűleg áthaladni.

A szabad elektronoknak a vegyi anyagokon való áthatoló képessége különben is számtalan pontos kísérlettel van megállapítva.

Ha rádiumot teszünk kezünk fejére, a roppant sebességgel kidobott elektronok ütközése azon pár óra alatt igen mérges sebet ejt. Ezek a parányi anyagi részek behatolnak a test atomtömegébe, ott ide-oda ütköznek, rombolnak, sejteket ölnek meg, egész szöveteket hoznak lobosodásba, keresztül hatolnak az emberi kézen.

A lélek anyagát alkotó elektronok ugyanilyen áthatoló képességgel bírnak, csak mozgási energiájuk nem ilyen tetemes, ütközéseik tehát nem ily hevesek, mozgásuk a vegyi anyagban inkább *átvonulás*.

Nekünk különösnek tűnik fel ez a létforma, ha meggondoljuk, hogy a lélek a vegyi anyag parányközti terein eloszolva egységes testet alkot ugyan, de maguk a vegyi parányok hozzá nem tartoznak, hanem mintegy közlekedő csöveken van meg csak az egysége.

Különös állapot ez ugyan, de nem lehetetlen.

Nem különösebb annál, hogy mi egy hatalmas légóceánban élünk és mozgunk anélkül, hogy arról úgyszólván tudomást is vennénk. Behatol az a levegő saját testünkbe, át és átjár bennünket és mi nem tudunk mégsem róla...

A léleknek *súly* végtelenül csekély. A súly egységesen csak a valódi tömegben mutatkozik, a lélek anyaga pedig nem valódi tömeg. Mozgási energiájának tehát külön-külön kell legyőznie minden egyes elektron gravitációját. Ezt legyőznie azonban úgyszólván semmiség, mert az elektron a legkönnyebb és legmozgékonyabb test a világon. Egy elektron súlya a grammnak 1200 quadrilliomod része.

Hogy milyen szám ez, némi fogalmunk lehet róla, ha meggondoljuk, hogy ennyi fűszál csak 25 millió olyan földtekén teremhetne, mint a miénk.

Valójában a léleknek sincs nagyobb súlya.

Ha mégis egységes eszményi súlyt akarnánk felvenni, ismernünk kellene sűrűségét. Ez pedig roppant változó lehet.

Eltekintve attól, hogy ily egységes súly felvétele fizikai szemléletünket csak zavarja, nem is felel meg a valóságnak.

Fourier d Albe, a londoni egyetemen a fizika tanára, mégis $\frac{1}{10}$ grammra becsüli a lélek súlyát, mások 5—6 grammra . . .

A lélek anyagának átlagos sűrűségéről alkothatunk némi fogalmat.

Végtelen kis pontok az elektronok, nagyságukhoz viszonyítva egymástól igen nagy távolságban is állanak, tehát tulajdonképpen igen ritka testet alkotnak, — de azért ha az emberi test méreteit vesszük alapul, a lélekben köbcentiméterenként mégis van vagy 500 billió a számuk, — összesen pedig lehet vagy 100 quadrillió. Ezt a halmazt az intelligenciák (autoszuggesztioja) képzelete emberidomúvá teszi önkéntelenül is, de anélkül, hogy a szervek vagy tagok alakjuknak megfelelőleg használhatók lennének . . .

A lélek roppant könnyen mozoghat bármely irányban aránylag nagy sebességgel. S miután légkörünkben sem tesz egyebet, csak a vegyi anyag között vonul tova, előtte semmiféle akadály nem létezik. Keresztül hatolhat az ólompáncélba burkolt falakon ép úgy, mint az üvegen, súrlódása nincs, csupán a parányok vonzó és taszító hatásait kell legyőznie, A parányközi téreken levő szabad elektronokat pedig, mint a ködöt vagy a párákat széttaszítja maga előtt. Mozgását külszínre leginkább a *lebegéshez* lehetne hasonlítani.

Tartózkodhat légkörünk legnagyobb magasságaiban, vagy a mi röghöz kötött világunkban, bemehet az emeleti lakásba ép úgy, mint a pincébe. Előtte a bennünket oltalmazó védő és elrejtő lakásaink semmi értékkel nem bírnak.

Rá nézve az egész végtelen nem egyéb térnél, melyben szabadon mozoghat. Tartózkodása a mi csillagvilágunkon csak egy kényelmes megalkuvás és nem feltétlen kényszerűség.

Légkörünkben kicsiny csillaghazánknak gyors forgását ép oly kevéssé érzi, mint mi a kéreg felszínén. Egész tömegében földünkkel együtt forgó légkörünk külömben is olyan, mintha állana . . .

Joggal kérdezhetjük most már, hogy honnan veszi a lélek mozgásához és más akcióihoz a munkavégző energiát?

Ne feledjük, hogy az elektronok egyúttal az elektromosság parányai is. Egy-egy elektron aránytalanul nagy elektromos töltés hordozására képes. Ez azonban még csak a tehetetlenség állapotát jelöli.

Aktívvá az elektromosság a feszültségben válik és mindig csak a feszültség különbségeinek arányában. A atomok közt ez átlag csak pár *volt*.

Ha már most azt vesszük tekintetbe, hogy folytonos az elektronok azon munkája, hogy elektromos töltést vesznek fel, szállítanak és vesztenek el, a lélek anyagából sem hiányzik soha a gyenge elektromos feszültség. Ez már magában is elég, hogy a roppant mozgékony elektronokban mint valóságos *mozgató energia* jelenjen meg. Ehhez nem kell egyéb, csak az energia működésének szabályozása a domináns lelki erők útján.

De kapnak az elektronok még más oldalról is valóságos mechanikai energiát, mert ők egyúttal az éterhaborgásoknak is közvetítői.

Világunkban pedig az éter szakadatlan roppant arányú háborgásoknak van kitéve. A lélek valóban utazik a napsugárral.

Avagy gondoljunk levegőnk gázmolekuláinak örökös rezgéseire és ütközéseire, a vegyi anyag folytonos mozgalmaira, melyekben az energia mindenféle alakba könnyen átalakulva szédületes körforgásban van.

És képzeljük el, hogy a lélek elektronraja mind e mozgalmakban tevékeny részt vesz,* azokból bármikor tetszésszerűen mennyiségben meríti saját energiáját. Csak egy domináló lényeg kell, mely uralkodik az energia rabszolga-munkáján, hogy ez a munka határozott irányt vegyen, mint állandó minimális összetartó erő szerepeljen, külső hatásokat győzzön le, az elektron-testet egész tömegében bármely irányban nagy sebességgel mozgassa.

A mozgató energia, mely bármikor a lélekben van, aránytalanul nagyobb, mint az emberi testben levő.

Az energia megmaradásának törvénye a lélekre is teljes mértékben érvényes. Van a léleknek kiapadhatatlan forrása, ahonnan az energiát nyeri, azt felhasználja és akcióiban el is veszíti, hogy újra és újra folytonosan merjen abból a forrásból.

Ez a forrás pedig nem más, mint az örökös mozgásban levő egész nagy mindenség, melynek munkavégző energiája talán legközvetlenebbül, legkönnyebben és legnagyobb arányokban az elektronok világában érvényesülhet . . .

De mindenkor az értelmes belső valóság az, mely domináns lelki erővel az energia felett áll, annak munkájában rendet, célszerűséget, lényének eme más kifejezésében is tökéletes harmóniát teremt.

Teszi pedig mindezt anélkül, hogy a belső munkában

* Van egy alsófokú anyagcseréje (elektron-csere).

a részleteket érintő világos tudata megvolna. És ebben ez az állapot tökéletesen hasonló az organikus léthez.

A tudat mindig magasabb síkba törekszik emelkedni, a test életének számtalan folyamatát gépiessé süllyeszti, a szellemi valóság bármely létben a testen keresztül a világba tekint, eltéphetetlen kötelékekkel kapcsolja magát a jelenségvilághoz, mely reá nézve mindig minden körülmények közt csak *látzatvilág* marad.

A lélek nem kevésbé hű fizikai kifejezése a szellemi valóságnak, mint az organikus test. Impulzusokat közvetít neki a külvilág felől és lelki akcióit megfelelő fizikai tényekben jeleníti meg.

Ha az organikus testben egy bonyolult szerkezet — az idegrendszer — végezi mindezt, úgy a lélekben a legközvetlenebbül a fizikára van redukálva minden.

Nincs agy, nincsenek idegpályák, nincs érző és mozgató ideg, nincs egyáltalában semmiféle szerv.

De van ehelyett egy pár quadrillióra menő *érzőpont*. Mert a lélek a maga teljes egészében — minden megosztás nélkül — érez, érzéklést közvetít és azonos akciókra képes.

Képessége túllép az orgánumok minden korlátain.

Érzéklése egyetemes, tökéletes és teljes. Hirt ad az éterháborgásokról ép úgy, mint a tömegmozgásokról.

Az éterháborgásokból nem egy hatalmas skála töredékeit adja, mint az orgánum, hanem az egész skálát hiánytalanul. így valóban más színben lehet látni a világot.

Mert a léleknek egyetemes érzéklése csupán a *látás* fogalmához hasonlítható. Anyaga közvetlenül részt vesz az éterháborgásokban és a természet nagy harmóniájából nyújt olyan dallamot, ami szinte egygyé forraszt magával a természettel.

A lélek nincs sötétségben soha, a nappal és az éj csak a világosság fokozatában különbözik. Egész világunk

mint száz és százféle ismeretlen sugárral átvilágított kristályhalmaz tündöklük.

Ismeretlen sugarak ismeretlen szivárványai és színes foltjai ragyognak mindenütt. A mozgások, a fény, a színek játéka egy tökéletes összhangban hullámanak, váltakoznak.

Az organikus létén túl helyezkedett intelligenciák az összes éterrezgéseket egységesen érzékük, azok mint egyetlen skálának különféle árnyalatai jutnak tudomásukra. A tömeganyag mozgalmairól is a bennük rejlő éterháborgások útján vesznek tudomást. Természetes, hogy egymást is jól látják és bennünket is látnak . . .

A külső mozzanatok abban a más létformában ép oly lelki reakciót felkeltő tényezők, mint az organikus létben.

Az értelem, a gondolkozás és elhatározás semmi különbséget sem mutat, csupán újabb ingereket kap, újabb tartalommal telik meg.

Az érzéklés nyomában járó akciók ott sem *automatikusak*. Van mérlegelés, összehasonlítás, az inger gátlása, sőt kizárása.

Mindez azt mutatja, hogy az intelligencia nem pusztán báb a jelenségek közepette, hanem önálló tényező, mely bizonyos mértékű dominálásra képes még a külső körülményekkel szemben is, de soha semmi körülmények közt nem mindentudó és nem mindenható.

A *szellemi élet tehát ott is azonos módon kapcsolódik a fizikai körülményekhez*. Ha e más létalakot a fizikai körülmények el is választják a mi világunktól, a szellemi élet azonossága elválaszthatatlanul összeköti vele.

Ott is van szép és jó, csúnya és rossz. Van eszmekor, van gondolatvilág, vannak célok, melyek a törekvések irányát szabják meg. Egy szóval van *élénk szellemi élet*, melynek a fizikai szükségletek még oly akadályát sem képezik, mint nálunk, embereknél.

A szellemi élet azonosságából folyik, hogy e más létben szintén vannak *érzelmek*, melyek ha tartalom és irány tekintetében némileg különböznek is az emberéitől, lényegben azzal azonosak.

Az embernél is igen könnyen megfigyelhető az érzelmek állandó, talán nem is teljesen tudatos kifejezése, amit az arcjáték és ez önkéntelen mozdulatok árulnak el.

Az érzelmek eme kifejezése fokozottan megvan abban a más létformában.

E tekintetben az elektrontest belső mozgalmi, melyek a külvilágra is áttérjednek, képezik a kifejezés fizikai oldalát. A különféle sugarak, színek, árnyalatok és mozdulatok egy mindenki által érthető *mimikát* képeznek, mely megett mindig az érzelmek állanak.

Ott az érzelmek átsugárzanak egyik lélekből a másikba és igen könnyen érzékelhetők, Az érzelmek világa ott talán túlságosan is nyitott könyv. Ezért ott érzelmet titkolni csak a legnagyobb *önfegyellemmel* lehet.

Van az indulatoknak is hű kifejezése, a *kedélyvilág* érvényesülhet, Ahol pedig ily szellemi élet lehetséges, ott valóságos *társadalmi élet* is van.

De az intenzív szellemi érintkezéshez szükséges, hogy legyen mód a *gondolatok közlésére* is.

Ha jól megfigyeljük a mi szellemi érintkezésünk módját, azonnal rájövünk a szabad intelligenciák beszéd-technikájára is.

Mi gondolatainkat fonetikus utón vagy írásban fejezzük ki (nem számítva egyéb jelbeszédeket). Tulajdonképpen mindkettő tökéletesített és általánosan elfogadott *jelbeszéd*.

A fonetikus beszédre van indukáló eszközünk, a hangot adó gége, van felfogó eszközünk, a hangot felfogó fülberendezés, — mindkettőnek pedig fontos összeköttetése az agyban, A hangot szállító közeg rendszeren a *levegő*. *A hang tüneménye magában a levegő néma rezgése.*

Mi fogalmainkat a levegő bizonyos számú rezgéseinek csoportosításához, a zenei hangok modulációihoz kötjük. De segítségünkre van ebben a száj egész berendezése, a kifuvott és beszítt levegő mozgásának természetes hangtüneménye, az ajak és a fogak szerepe, — melyek a zenei hangokat mind módosítják.

A szabad intelligenciák szellemi érintkezésének *alapelvei* tökéletesen megegyeznek a miénkkel.

M különbség csak abban van, hogy miután orgánummal nem bírnak, a tömegmozgatást beszédre használni nekik kissé nehézkes lenne.

Az ő jelbeszédük sorozatainak közege nem a levegő, hanem az *éter*.

Az elektronokból álló konszisztens test pedig az éter minden háborgásának felfogására és leadására kiválólag alkalmas.

A szabad intelligenciák tehát az éter bizonyos számú rezgéseinek sorozatos indukciójával fejezik ki gondolataikat. Ők az elektronokat tetszés szerinti rezgésbe tudják hozni, e rezgések egymásutánja tökéletes jelbeszéd alkotására alkalmas, mert a környező éter e rezgéseket háborgások alakjában nagy gyorsasággal tova terjeszti, mint pl. a *fényt*.

Nekünk külön-külön berendezésünk van a beszédre és a hallásra, sőt legfontosabb kapcsolatuk az agyban van. A mi szellemi akcióink hű kifejezése tehát sok tényező épségétől függ.

A szabad intelligenciáknak ellenben egységes szervük van a felvételre és leadásra az elektron-testben, így a beszéd technikája nem bonyolult, mégis hűbb, gyorsabb és összehasonlíthatatlanul alkalmasabb a legfinomabb árnyalatok visszaadására is.

Mert ha most már ehhez hozzáadjuk az érzelmeknek szintén azonos kifejezését, akkor látjuk, hogy az önkén-

telen mimika és a gondolatok kifejezése egy tökéletes beszéd keretében vannak egyesítve.

De egyúttal valósággal a *távbeszélés* természetes állapotának is nevezhetnénk ezt. A beszéd a gondolatok és érzelmek *átsugározatásából* áll.

Végül amint reánk nézve teljesen néma környezet nincs, mert hiszen minden tömegmozgás egyúttal hangforrás is, ott is beszél minden jelenség, még hozzá nem is töredezett, hanem harmonikus hatásokban, úgy hogy a fantáziának és a szépben gyönyörködő lelkületnek ott is megvan a maga tere. (Hiszen már mi is tudunk annyit, hogy a komplementáris színek tökéletesen megfelelnek a zenei skála terceinek és együtt kellemes összhatást adnak.)

A tudat, főleg pedig az öntudat ott is az érzéklés és benső szemlélet azonos utón való kialakulásának eredménye, mint az embernél.

Az életfolyamat fizikája ott sem teljesen tudatos. A szabad intelligenciák sem látják az egyes elektronokat és hogy mi történik azokkal a változásokban, melyeket domináló akaratuk létesít, — amint hogy mi sem tudjuk külön tanulmányok nélkül, hogy mi történik testünk sejtjeivel, ha pl. karunkat behajlítjuk.

Abban a más létben az *akarat* és a *tett* igen közel állanak egymáshoz, ott tehát az önfegyelmzésre nagyobb szükség van...

Láthatjuk ezekből a töredékes szemléltetésekben, hogy ha képesek vagyunk a lélek anyagát pontosan meghatározni és ha ennek az anyagnak fizikájához tudományos kutatásaink már eléggé közel férköznek, mi sem ál! annak útjában, hogy egy más lét megismerését némileg megközelíthessük.

Természetes, hogy a matematikai értékekre visszavitt tudástól még távol állunk.

Ezt elérni a jövő emberiségének feladata.

Érdemes tudósaink vannak, akik ily irányban igen élénk munkálkodást fejtenek ki (pld. Ochorovitz tanár Varsóban).

Talán még hamarabb elérhető lesz a matematikai bizonyítás az emberi léten túlhelyezkedett intelligenciák által létrehozott feltűnő fizikai jelenségeknél, amikor is ezeknek egész lefolyásáról teljes és tökéletes ismeretekkel fogunk bírni.

Ezek az intelligenciák háromféle módon képesek általunk is kutatható fizikai jelenségeket létrehozni. *Éterháborgások közvetítői*. Ha tehát figyelembe vesszük, hogy egy ilyen konzisztens állapotban tartott elektron-raj felett folyton kiváltott lelki erőivel egy valóságos intelligens lényeg uralkodik, annak munkavégző energiáját szabályozza, irányítja; semmi kétség nem lehet, hogy képes ezen elektronokat a legkülömbözőbb rezgésekbe hozni.

Tudjuk, hogy az elektronok külömben is az éterháborgások közvetítői. Ha tehát figyelembe vesszük, hogy egy ilyen konzisztens állapotban tartott elektron-raj felett folyton kiváltott lelki erőivel egy valóságos intelligens lényeg uralkodik, annak munkavégző energiáját szabályozza, irányítja; semmi kétség nem lehet, hogy képes ezen elektronokat a legkülömbözőbb rezgésekbe hozni.

A lélek így a látható és láthatatlan sugaraknak valóban kiapadhatatlan forrása és igen érzékenyen befolyásolhatja a vegyi anyagok változásait is.

Miután pedig az elektronok mozgalma örökös, maga a lélek anyaga soha nyugalmi állapotban nincs, A környező közéternek hol ilyen, hol olyan rezgéseket ad át, — így bocsáthat ki ultraviola sugarakat, fénysugarakat, hősugarakat, vagy éppen általunk még nem ismert sugárnemeket is.

Bizonyos, hogy rezgései úgy általában a hő- és fénysugarak rezgésszámait meghaladják, éppen ezért nekünk rendes körülmények közt láthatatlan a lélek.

Ezer és ezer eset van azonban — és ebben nincs semmi lehetetlenség — mikor egy ilyen láthatatlan lény magát láthatóvá teszi.

Az elektronok rezgése egyszerűen a látható sugárnek rezgésébe megy át és mi akkor látjuk. Látunk

elmosódott, ködszerű fényes alakot. Ez a ködszerűség a lélek anyagának különös aggregált állapotából megérthető, hiszen nem tömeganyagot látunk.

Érthető az is, hogy ha még úgy látjuk is és megérintjük, tapintásunk nem mond nekünk semmit.

Nagyon könnyen megértjük továbbá, hogy az ultra-viola fényt sugárzó lélek lefényképezhető, azt fejlettebb látású emberek valóban láthatják olyankor is, mikor mások egyáltalán nem látják.

Megérthetjük hirtelen eltűnését, vagy lassúbb szerte-foszlásának látszatát is, avagy újólagos feltűnését.

Mindezek az elektronok rezgéseinek szabályozásával kivihető változatok.

Annyi bizonyos, hogy ha e rezgések másodpercenként csak 400—800 billióra mennek, bárkinek láthatóvá válik a lélek, mint közönséges fényt sugárzó test.

Nem észszerű ellenvetés, hogy hogyan látjuk mi a nem vegyi anyagot, mely nem alkot valódi tömeget. Mert hiszen mi nem látjuk magát a vegyi anyagot, a tömeget sem.

Mi mindig csak annyit érzékelünk, hogy a fénysugár útjába valamilyen akadály került, amely akadályban a sugár változást szenved. Az az akadály vagy elnyeli, vagy törí, vagy visszaveri a sugarakat. Csak ezeknek a tüneteknek kombinációjában látjuk mi a testeket.

A saját fényt sugárzó testeknél is csak a fényt magát vesszük észre, az tehát tökéletesen mindegy, hogy milyen aggregált állapotú az az anyagi test.

A lélekjelenésekről szóló tudósításokban feltűnő, hogy leginkább határozott emberi alakról beszélnek. Ebben egy különös ténynyel állunk szemben. Az intelligencia képzelete autószuggesztiója tűnik fel itt alakító tényezőként, mely talán nem is tudatosan érvényesül. Így a léleknek határozott emberi körvonalai vannak, sőt fényerősségének

árnyalatai még inkább hasonlónak teszik egy valóságos emberi testhez. Számtalan esetben állapíthatták meg ilyen módon elhalt egyének azonosságát a jelenséget létrehozó intelligenciával . . .

Hogy az elektronok útján a tömeganyagot, a vegyi anyagból álló *testeket* is meg lehet mozdítani, az igen könnyen érthető dolog.

Crookesnak egy egyszerű fizikai kísérlete ezt minden kétségen felül helyezte már ezelőtt 30—40 esztendővel.

Ő a légüres csőbe, melyen elektromos áramot akart keresztül vezetni, hosszirányban párhuzamos üvegsíneket helyezett el. Ezekre az üvegsínekre egy csillám-lapátkák-ból álló kereket tett szabadon mozgó tengelyel.

A lehető legnagyobb légritkítás után megindította az elektromos áramot; aminek következménye lett, hogy a vezeték negatív sarkából azonnal megindult a kathod-sugárzás. A kathod-sugár pedig a vezeték fémanyagából nagy sebességgel kidobott elektronokból áll.

A gyors mozgásban levő elektronok beléütköztek a kerék csillámlemezeibe, azt megmozdították és a kerék elkezdett forogni. Eközben természetesen az üvegsíneken a pozitív sorok felé haladt.

Ezzel be lett bizonyítva, hogy az elektronok ütközése valóságos dinamikus mozzanatok előidézésére is alkalmas, — az elektronok ütközésével tömegeket, testeket, tárgyakat lehet mozgatni.

Mi ilyesmit csakis a légüres csőben vagyunk képesek előidézni, mert hiszen a puszta levegőbe vagy más anyagba röpitett elektronok mozgási irányát kellőleg befolyásolni nem vagyunk képesek, azok a vegyi anyag molekulái közt ide-oda ütődnek, pattognak, míg mozgási energiájuk végképp el nemvész.

De ha egy intelligencia domináns erőivel szabályozza egy elektron-raj mozgásait, semmi kétség, hogy miként

feltűnőbb ütközések nélkül képes azt a parányközi tereken elvonultatni, ép úgy képes ennek a megfordítottját is véghez vinni, képes az elektronokat valamely tömegbe vagy testbe célzatosan beléütköztetni.

Íranyuljanak ezek az ütközések egy tárgy alsó felületére, akkor az a tárgy a levegőbe emelkedik. Ha pedig ezzel egyidejűleg oldalirányból is ilyen impulzusok érik, akkor az a tárgy bizonyos irányban mozogni fog.

Már most jussanak eszünkbe az eléggé gyakori dobálások, a brunóci vagy körösbányai esetek, továbbá a kísérleti úton megállapított különös tárgymozgások. Nem-e csak ilyen úton-módon lehetséges a tárgyakat úgy mozgatni, hogy e mozgások a közönséges hajítás törvényeivel homlokegyenest ellenkeznek?

A láthatatlan intelligencia ilyen módon tetszés szerint képes a tárgyakat ide-oda helyezni, velük szegleteket elkerülni, feltűnő gyorsasággal szállítani és egyúttal a mozgással egyenértékű ütközést megakadályozni. Képes mázsás kövekkel egy ablaknak rohanni és ott egy gyenge koppanás után azokat leejteni. Képes a tárgyakat használatuknak megfelelőleg mozgatni, azokkal feleletszerű akciókat véghez vinni.

Képes egy súlyos asztalt a levegőbe emelni és ott percek alatt ide-oda hurcolni. Képes függönyöket lengetni, zeneeszközöket megszólaltatni, Crookes szemeláttára egy irónt felragadni, Morselli tanár szemeláttára egy súlyos állványt járkáltatni, egy mandolint Barzini karjai közé helyezni.

Mindebben nincs semmi érthetetlen, de a nagyobb arányú tárgymozgatásokat valószínűleg többen viszik véghez, — valóságos munka-megosztás és munka-összetétel útján jönnek azok létre.

Az ilyen tárgymozgatásokhoz még csak az sem szükséges, hogy az elektron-ütközések túlságosan hevesek

legyenek, elég ha megvan az impulzusok folytonossága, huzamossága, a mozgató energia rögtön megnyilvánul. És ha legyőzi a gravitációs erőt, akkor a tárgy szabadon lebeg, ha pedig oldalirányban hat a tárgyra, előre mozog, Az ilyen tárgymozgatások különféle úgyszólván tetszésszerű sebességgel mehetnek végbe, figyeltek meg feltűnően gyors és feltűnően lassú tárgymozgatásokat.

Magától értetődik, hogy a felemelt tárgyakat a működő intelligencia le is ejtheti, el is dobhatja, azokkal valóban képes kárt is tenni (pl. az eperjesi esetben). Képes egyidejűleg ellentett erőhatásokkal a tárgyakat szétszakítani, azokat törni, zúzni, rombolni.

Nem kézzel fogja meg és szállítja tehát a tárgyakat, nem kézzel mozgatja használatuknak megfelelőleg, nem kézzel tör, zúz, hanem ezekbe az akciókba belevonja egész elektrontestét, vagy annak bármely részét, A tárgyakat mintegy magával ragadja, saját testében fejt ki a szét-húzó erőket.

Ezek a műveletek *emberszabású utánzatok* ugyan, de nem emberi módon vannak végrehajtva . . .

Ha szilárd testeket képesek ilyen módon a láthatatlan intelligenciák megmozgatni, mért ne tudnának cseppfolyós vagy gázanyagokat (pld. a levegőt) is. Reájuk nézve azok sem egyebek tömeganyagnál.

Számtalan esetben előfordult, hogy másfajta jelenségekkel egyidejűleg, teljesen zárt helyen a levegőnek igen heves mozgását észlelték, mintha erős szél fújna keresztül a szobán (a sáritzi esetről). Hányan vannak, akik zárt szobában egyedül létükben feltűnő szellőlegységet éreztek?

Sőt ezer évekre visszamenő ilyen tudósításaink vannak. Írva áll pld. az apostolokról:

„Mikor pedig a Pünkösöd napja eljött volna, valának mindnyájan egy akarattal együtt.

Akkor nagy hirtelenséggel lőn az égből mintegy sebesen

zúgó szélnek zendülése, mely eltelé az egész házat (szobát), amelyben ülnek vala.“ (Rp. csel. II. 1. 2.)

Ez alkalommal fényjelenségeket is láttak az apostolok, amit követett szuggesztív befolyásoltatásuk a láthatatlan intelligenciák részéről.

Hogy a cseppfolyós agyagokat ugyancsak képesek megmozgatni, sőt szállítani, arra a legszebb példa az *anconai* eset.

De tovább mehetünk. Képesek valakit közvetlenül meg is ütni. Mert mi az ütés? A mozgás átmenetele az *ütközésbe*. Rz elektronok pedig ütközni, sőt igen hevesen ütközni képesek egyetlen felületen. Ezért nem csodálkozhatunk *Charzempa Johanna* esetén, amit épen egy csendőr ír le a saját tapasztalatai után . . .

Mindezek után hogyan kételkednénk abban, hogy a láthatatlan intelligenciák *hangjelenségeket* is képesek előidézni.

Mi a hang?

Rnyagrészecskék néma rezgése, melyet a környezet (leginkább a levegő) átvesz és tovább ad.

Azok az intelligenciák, melyek elektronütközésekkel képesek mindenféle tárgyat megmozdítani, bizonyára képesek a testeknek egyes részecskéit is ugyanilyen módon rezgésbe hozni, úgy hogy hang keletkezik.

Kopogó, dörömbölő, csattogó hangokat igen sok esetben tapasztaltak, anélkül, hogy azoknak más magyarázatát tudták volna találni.

Hallottak ilyen kopogásokat falakban, padlón, mindenféle bútordarabon. Emlékezzünk csak, hogy micsoda csattogásokat említ *Flammarion*, mikor egyúttal a fa vibrációját is érezték, ha a kopogás eredőhelyéhez nyúltak. Keletkezhetnek ilyen csattanások, sőt zenei hangok, melyek ércsengéshez hasonlítanak, magában a puszta levegőben is.

Sőt képesek ezek az intelligenciák a mi modulált beszédünkkel teljesen azonos hangjelenségeket is előidézni

egyedül a levegőrészecskék mozgása által (Mme Poncer esete).

Ha ez kissé valószínűtlennek tűnne fel, gondoljunk csak arra, hogy a természetes hangjelenségekben a mi fonetikus beszédünknek hány alkotó eleme található fel — (a lomb suttog, a szél sivit, rikoltoz). Gondoljunk csak arra, hogy beszédünk modulációiban milyen nagy szerepe van a kifútt és beszítt levegő mozgásának, egy alapján véve természetes hangjelenségnek . . .

Csak egyetlen figyelemre méltó ellenvetést lehetne tenni az elektron-ütközésekre alapított nézet ellen, még pedig az energia megmaradásának törvénye tekintetéből.

Az ütközésekben szereplő energiának ugyanis, ha nagyobb részt a testek mozgásába megy is át, bizonyos mértékben feltétlenül hővé kell válnia, amely hő a mozgott testek hőfokának emelkedésében nyilvánulhat meg.

Ilyen hőemelkedést tényleg fel is kell tételeznünk, sőt vannak esetek, melyeknél határozottan meg is állapították, íme egy ilyen:

„Tournay úr fölvetett egy követ, mely lábaihoz esett. Megjelölte szénnel és házának leghátsó sarkába dobta. De a kő azonnal megint visszaröpült és amint Tournay fölvette, *egészen meleg volt*“.

Említettük fentebb, hogy ezeknek az ütközéseknek nem kell feltétlenül heveseknek lenniök, elég a folytonosság és huzamosság, hogy tárgyakat mozdíthassanak meg. Az ütközések máskülömben el is vannak oszolva a mozgott testeken.

Mindazonáltal bármily kismértékű hőemelkedésnek tényleg elő kell fordulnia, amit műszerekkel ki is lehetne mutatni. Ilyen irányban azonban még nem vizsgálódott senki, a tapasztalattevők figyelmét inkább más mozzanatok kötötték le . . .

Fontos ez a hőre vonatkozó kérdés azért is, mert

más esetekben viszont magasfokú hőnek előidézését, valóságos *gyújtogatásokat* tapasztaltak.

Talán említeni sem kellene, hogy az elektronok ütközésével igen magasfokú hőt lehet előállítani. A rádium is általában 5—6 C°-kal magasabb hőmérsékű a levegőnél, kidobott elektronjai pedig a közelébe tett jeget megolvasztják ütközéseikkel.

Crookes-nak a hőre vonatkozólag szintén van egy kísérlete a kathod-sugárral. A légüres csőbe egy kerek homorotükör formájú negatív sarkot alkalmazott, melynek gyújtópontjába platina-drótot állított. A kathod-sugárzás megindulásakor a nagy sebességei mozgó elektronok összpontosulva mind a platina-drótba ütköztek és ezzel izzóvá tették, sőt megolvasztották azt. A platina olvadási hőfoka pedig 3000 C° körül van.

A tömeghő nem egyéb a testek apró részeinek — a molekuláknak — igen gyors mozgásainál. Az elektronok ütközésével pedig a molekulák ilyen gyors rezgését kétségtelenül elő lehet állítani.

Ha már most azt tudjuk, hogy egy intelligencia, mely egy konszisztens elektron-raj felett uralkodik, képes a tömeganyag részecskéit olyan rezgésekbe hozni, mely mint észrevehető jelenség a *hangnak* felel meg, mért ne lehetne képes a rezgések gyorsításával oly tetemes *tömeghőt* előidézni, hogy az a test valósággal *meggyulad*?

Itt mindössze a rezgések gyorsulásáról van csak szó, az előidéző hatás teljesen azonos. Emlékezzünk a felhozott különös tüzesetekre. Főleg arra, mikor egy zárt szekrényben egyetlen ruhadarab tüzet fogott, meggyuladása pedig határozottan feleletszerű akció volt . . .

A *materializációkról* lehet legkevesebbet mondanunk, mert tudásunk igen távol áll egy ilyen bonyolult folyamat helyes megítélésétől.

Annyi tény, hogy maga a vegyi anyag nem egyéb

az elektronok különbözőképpen kombinált csoportosulásainál. Egész világunk kialakulása sem egyéb ilyen materializációnál. — Ezért jó lenne a materializációkat is — már amennyire lehet — színeképelemzés útján vizsgálni.

Tény továbbá az, hogy egy ilyen folyamathoz szinte mérhetetlen energiamennyiségre van szükség.

Azonban ha megértenénk is, hogy az elektronokból miként lehet vegyi anyagokat (elemeket, vegyületeket) teremteni, még mindig távol állanánk annak tudásától, hogy az egyszerű anyagokból miként lesz valóságos *élő test*. Egész biológiánk egyebet sem tesz, mint ezt kutatja és határozottan még sem tudja.

Mert hiszen a mi emberi orgánunk sem egyéb ilyen materializált testnél, melynek azonban más a kialakulás folyamata, de hosszabb időtartamra is szól. Sőt testünk egész anyagcseréje nem egyéb folytonosan utána pótló materializációnál.

Hogy a pillanatnyi testetöltést megérthessük, tökéletesen ismernünk kellene a világalakulás folyamatát és saját testünk minden élettünetét. A testetöltés talánya ennek a két problémának kapcsolatában van.

Igen sok megfoghatatlan van egy ilyen testetöltés jelenségében. Bizonyára roppant energiamennyiséget kíván. De ha ennek az energiának származását meg is értenénk, fogalmunk sincs róla, hogy mivé változhat az eloszlás folyamatában.

Valószínű csak az, hogy egyetlen intelligencia ilyen testetöltésre a maga erejéből nem képes, igen nagy arányú munkaösszetétel nyilvánulhat meg ebben. Másrészt viszont az alakító tényező a nem teljesen tudatos autoszuggesztió, a megjelenhetésre irányuló erős vágy, akarat.

Tagadnunk a testtöltés tényeit annyi kiváló tudós állításával szemben nagy elfogultság lenne . . .

A láthatatlan intelligenciák nem minden cél nélkül adnak ilyen hatalmas bizonyságokat valódi létezésükről. Az embernek önkéntelenül is meg kell éreznie, hogy a roppant erőfeszítésekkel létesülő jelenségeknek az a célja, hogy figyelmét állandóan felhívják bizonyos irányban.

A cél az, hogy az ember meggyőződjék saját halhatatlanságáról, e tekintetben bizonyítékokhoz jusson és gondolkozását, szellemi és erkölcsi valóját igyekezzék olyan irányba terelni, hogy abban a más létben ne kelljen majd sajnálkoznia emberi rövidlátása felett.

Épen ezért az emberi léten túl helyezkedett intelligenciák már réges régen törekedtek arra, hogy a fizikai jelenségekben ne csak különös látványossággal szolgáljanak az embernek, hanem különböző úton és módon valódi *szellemi érintkezést* is létesíthessenek velünk, értelmes közleményeket, bizonyító felvilágosító értesítéseket adhassanak.

A közvetlen kopogásokból természetesen kifogástalan jelbeszédet lehet alkotni.* Rochesterben a három Fox testvér jelenlétében kopogó intelligencia ilyen módon hosszabb közleményeket adott, megmondta emberi életében viselt nevét, leírta családi és társadalmi körülményeit, leleplezte gyilkosát, megjelölte holttestének rejtekhelyét, ahol azt fel is találták.

Az érintkezés egy más módja — ami különösen használatban van — valami alkalmas tárgynak, egy bútor darabnak, leginkább asztalnak mozgatása a láthatatlan intelligencia részéről. Jelbeszédet ilyen módon szintén lehet alkotni.

Miután azonban a jelenlevők szokás szerint kezeiket szintén az asztalhoz értetik és így feltétlenül nem bizonyítható, hogy a tárgy mozgása az ő befolyásuk nélkül

* A ABC felsorolt betűi közül a megfelelőnél hangzik a koppanás.

jön létre, az érintkezésnek ezt a módját kifogásolni szokták. Annyi bizonyos, hogy csakis egymást jól ismerő egyének közt, bizalmas körben lehet jogosultsága.

Szuggesztív úton kényelmesebb és eszményibb módon adhatnak közleményeket a láthatatlan intelligenciák, hisz ez a mód hasonlít az ő egymásközi érintkezési módjukhoz. Rendesen szuggesztív befolyásolásra alkalmas egyéneket választanak e célra, — a médiumokat — akik részint írás, részint beszéd útján közvetítik a közleményeket.

Itt azonban ezerszeres lehet a kifogás, mert hiszen bajos eldönteni, hogy a médium saját gondolatai mennyiben játszanak közre. Minden esetre a közlemények tartalma, azoknak szigorú tárgyilagos bírálata lehet csak döntő.

Mert ha az a médium olyan dolgokról ír vagy beszél, amikről nyilvánvalólag nem lehet tudomása, akkor azoknak a közleményeknek eredete felől nincs mit kételkedni.

Szinte megszámlálhatatlanok az ilyen úton nyert kifogástalan bizonyítékok. Csupán a példa kedvéért felhozok egyet:

Drayson angol tábornok 1859 tavaszán egy nőismerőse útján olyan intelligenciától nyert közleményeket, aki emberi életében csillagász volt. „Azt kérdeztem, — írja a tábornok — hogy nyújthatna-e nekem némi ismeretet oly tényre vonatkozólag, amely még ismeretlen a csillagászat terén. Volt akkor egy olyan távcsővem, melynek négy angol hüvelyknyi objektívje és négy lábnyi gyúponttávolsága volt. Azt a közleményt kaptam, hogy *a Mars bolygónak van két holdja*, amit ember még nem látott soha; és hogy én a két holdat alkalmas körülmények közt fölfedezhetem. Felhasználtam a legelső jó alkalmat a holdak keresésére, de nem találtam őket. Elbeszéltem ezt barátaimnak és abban egyeztünk meg, hogy elhallgatjuk a

dolgot, mivel nincs rá bizonyítékunk, hogy helyes a közlemény; mert egyszerűen kinevetnek bennünket az emberek, ha olyat állítunk, amit nem tudunk bebizonyítani. Mikor Indiában voltam, szóba hoztam ezt Sinnet ur előtt is. Tizenhét évvel azután, hogy tudomást szereztem a nevezett két hold létezéséről, tehát 1877-ben tényleg felfedezte őket Hall Asaph washingtoni csillagász.“

Az érintkezésnek az volna az ideális módja, hogy ha egyáltalában nem kellene a nyilatkozatoknak valamely médium pszichéjén keresztül szűrődniük, de egyúttal a szabad intelligenciáknak nagyobb erő kifejtését vagy feltűnő fizikai ténykedését sem kívánná meg.

Ilyen kifogástalan érintkezési mód kétféle is van, bár egy kissé költséges berendezést igényelnek.

1. Ha a negatív töltésű elektronok pozitív töltésű villanymutatóval érintkeznek, akkor kisütik az elektromosságot. A villanymutatókban az aranyfüst-lemezek összecukódását jól lehet ilyen esetben látni.

Semmi kétség, hogy az a szabad intelligencia, amely zárt helyiségbe be tud hatolni, képes megérinteni a villanymutató rézgombját elzárt üvegbura alatt is. Ezzel az érintéssel pedig kisüti az elektromos töltést, ami jól látható.

Már most ha a töltéssel ellátott villanymutatóknak egész seregét állítjuk így fel és feltűnően megjelöljük az üvegburákat az A B C összes betűvel, a szabad intelligencia egyszerű érintések útján valóban kifogástalan módon adhat közleményeket.

A kisült villanymutatókat azonnal újra meg lehet tölteni.

2. A másik mód alkalmazásához teljes sötétség kell.

Azt mondtuk, hogy a lélek a láthatatlan sugaraknak kiapadhatatlan forrása és máskülömben is elektronokból áll, melyek ütközésekre képesek.

Vannak foszforeszkáló anyagok, melyek a láthatatlan sugarak vagy elektronütkezések hatása alatt világítani kezdenek a sötétben. Ilyen készítményekkel ernyőket szoktak bevonni és az ernyőket tartják a láthatatlan sugár forrása elé.

A rádium sugárzását jól kimutatja a platin-bárium-cianür ernyő, — a Röntgen-sugarakat szintén.

De a most tárgyalt célra sokkal alkalmasabb a *cinkszulfid* ernyő,* ami e tekintetben ki is van próbálva (Durville).

Ha mintegy 10 centiméteres cinkszulfid ernyőket alkalmas tartókra erősítünk, melyeknek középebe az A B C fekete papírból kivágott betűit ragasztjuk, akkor ezek az ernyők fel fognak villanni a szabad intelligencia egyszerű érintésére — közepükben a fekete betűvel.

Szükséges azonban minden ernyő fölé egy állandóan világító foszforos lapot állítani, mely az illető betűt ugyanilyen módon folytonosan mutassa.

A cinkszulfid ernyőket soha világosságnak nem szabad érní, mert akkor egyszeri besugárzás után napokig világítanak, tehát használhatatlannak válnak.

Tartós reagálásukra tekintettel nagy tartalék szükséges belőlük.

Ezen a két módon lehet érintkezni a szabad intelligenciákkal anélkül, hogy az ember pszichikus közbenjárásáról szó lehetne, mert a médium *gép* és nem élő egyén . . .

Ha figyelembe vesszük, hogy a valódi fizikai működések területén is mily roppant hatalom van az emberi léten túlhelyezkedett intelligenciák kezébe letéve velünk szemben, roppant feltűnő, hogy a jelenségek mégis aránylag ritkák, komoly kártétel pedig alig egy-két esetben állapítható meg.

* Legjobb a Charts Henry módszere szerint készített, melyet a „Société nationale de produits chimiques“ gyárt Párisban.

Ennek csak egyetlen oka lehet, és pedig az, hogy abban a más lét társadalmában épen nincsenek anarchikus állapotok, hanem határozott szociálizáció van. Ha szabad ilyen összehasonlítást tennünk, akkor azt mondhatnánk, hogy a transzcendens lét birodalma egy hatalmas *rendőr-állam*, hol teljes szabadsága senkinek sincs, főleg pedig nincs velünk emberekkel szemben. A mi emberi világunk azon állam kormányzó hatalmának patronátusa alatt áll. Velünk szemben az a hatalom a *gondviselés* kifejezője.

Ebből kell megértenünk, hogy általában sokkal kevésbé avatkoznak be a mi ügyeinkbe, hagyják az embert a saját fejlődésének útján békén haladni. De ahol szükség van reá, ott bizonyára belenyúlnak a mi sorsunk intézésébe is, a komoly kutatóknak pedig bizonyosságokat szolgáltatnak.

Az életben megnyilvánuló belső valóság itt is, ott is azonos, az értelem fejlődése, a szellemi élet semmi különbséget nem mutathat, — a cselekvéseknek irányt szabó morál sem lehet más.

A mi művelt emberi társadalmunknak van erkölcsi ideálja, mely felé az élet küzdelmei között hanyva-vetve akarva nem akarva mindnyájan haladunk. Mi ettől az erkölcsi ideáltól egyenként és összesen igen távol vagyunk. Ott azonban a mi erkölcsi ideálunk kifejezett törvény, aki ott az általános szeretet eme törvénye alól kivonja magát, az stigmatizált egyén, bűnöző típus. És mint ilyen természetesen gondos ellenőrzés alatt áll . . .

Mindezekből a tényekből és következtetésekből egyetlen nagy bizonyosságot vonhatunk le. Azt, hogy a szellemi való létezése független az anyag esetleges állapotaitól, hogy van egy ősi létforma, melylyel szemben a miénk csak megszorított állapotnak tűnik fel. Létünk titka túllépi pozitív tudásunk határait és a végtelennel ölelkezik.

Hogy az emberi léten túlemelkedett intelligenciák létezéséről egész társadalmunknak nincs megingathatatlan

meggyőződése, az könnyen érthető, Az ember nagyobb részt saját körülményei felé fordítja figyelmét, másrészt meg a jelenségek egy része annyira kisarányú és oly határozatlan, hogy mi azokat az érzékcsalódás rovására írhatjuk, amit szeretünk is megtenni. Sőt készakarva elte-reljük e jelenségekről figyelmünket azzal, hogy úgy sem létezhetnek ilyesmik. Pedig hát épen egy, ebbe a hitbe ringató, hamis világnézetből sarjadnak emberi fajunk szenvedései, társadalmunk nyitott sebei, a kiontott vér és az omló könny tengernyi áradata.

Ha valószínűtlennek tűnnek fel nekünk a tárgyalt jelenségek, ha valószínűtlennek látszik azok tudományos megvilágítása, jusson eszünkbe, hogy ez azért van, mert mi egy *látszatvilágban* élünk, mely eltölt bennünket, irányt szab gondolkozásunknak. A börcén sem gondolnak az emberek a Sirius-kettős csillag rendszerére, a kávéházi szórakozás közt sem foglalkoznak az atommozgásokkal.

Pedig hát bizonyos, hogy a világ, amelyben járunk-
kelünk, nem egyéb az erők rendezett csoportosulásánál, nincsen hang, fény, szín, alak, szilárdság, — csak mozgás van.

Tudásunk ebben a roppant dinamizmusban csak ide-oda lebbenő mécszláng, az Ismeretlen egy mérhetetlen óceán.

VILÁGNÉZETEK HARCA

Az emberi tudásnak lehetőleg a végökig hatoló teljes összefoglalása a világnézet.

Világnézete minden embernek minden korban volt, ha töredékes, ha ferde, ha homályos volt is.

Vannak uralkodó világnézetek, melyek rokonérzelművé, rokongondolkozásúvá tesznek nemcsak egyéneket, hanem egész társadalmakat, átmennek a köztudatba, betöltik az elméket és szíveket teljesen. Ilyen uralkodó világnézeteket tartalmaznak a vallások.

A tömeg vallásos világnézetein kívül vannak filozófiai világnézetek is, ezek mindig kevesek tulajdonát képezik. A filozófia a tudás bővülésével folyton fejlődik, mind nagyobb-nagyobb tért ölel át, de mellőzhetetlen kötelessége, hogy a nagy talányokra is a pozitív tudással és a kor szellemével megegyező feleleteket adjon. Mert az ember mindig egységes, teljes tudásra törekszik, ha át kell is lépnie az érzékelhetőség, a biztos ismeret határait.

A halhatatlanság kérdését illetőleg — amely kérdés szintén egyike a nagy talányoknak — már ősidők óta két szemközt álló filozófiai felfogást különböztethetünk meg, melyek örökös harcban állanak egymással.

Legújabb korunkban a halhatatlanság tagadóit a *materialisták*, vagy — miután ezt az elnevezést egyáltalában nem szeretik — a *mekanikus* elv hívei képviselik.

Akik a halhatatlanságot állítják, azok a *spiritualiszták*.

A természettudósok egy nagy tábora, anélkül, hogy kifejezetten filozófiai munkálkodást fejtene ki, a mekánikus elv híve.

Vannak azonban egyes természettudósok, akik előtt egy olyan ideál lebeg, hogy világnézetüket, tehát végeredményben filozófiájukat éppen filozófia nélkül alkothassák meg, ezek a metafizikát szeretnék teljesen kirekeszteni a gondolkozásból, pozitíve ismert egyetlen végpontot kutatnak. Ezek a természettudományos *monisták* (pozitivisták).

Az újabb időkben egyik neves képviselőjük volt *Comte Ágost* (1798—1857).

Comte tulajdonképpen filozófus lett volna, de inkább a természettudományok pozitív eredményeinek összefoglalója. Rendszere természetesen csonka, nem elégíti ki az embernek teljes tudásra való törekvését. Hiszen az ő kora sem érte el a pozitív mindentudást, amint az ember nem is fogja azt elérni soha.

Már pedig, ha kielégítő világnézetet akarunk alkotni, a végokig kell hatolnunk. Ámde pozitív tudásunknak határa van, mely ha folytonosan bővül, tágul is, magát a végpontot el nem érheti, mert az maga a végtelen. Ezért van feltétlen szükségünk a metafizikára, mely ez akadályon tulsegít bennünket. Metafizika nélkül világnézetet, filozófiát teremteni nem lehet.

Azok, akik az ellenkezőt hirdetik, vagy nem alkotnak világnézetet, mikor azt hiszik (Comte), vagy szándékuk ellenére metafizikusokká válnak (Häckel).

Comte a halhatatlanság kérdésével kurtán-furcsán bánik el. A priori kimondja, hogy ez a kérdés nem is létezik, tehát nem is kell vele foglalkozni.

Mikor azonban ilyen hatalmas bíró szerepére vállalkozik, veszedelmesen hasonlít ahhoz az afrikai fejedelem-

hez, aki tagadta, hogy a víz meg is szilárdulhatna, jéggé változhatna. Mikor azután a vele vitakozó európai nagy költséggel jeget vitetett Afrikába, akkor a néger felség behunyta a szemét és továbbra is tagadott.

Comte különösen járt a maga pozitívizmusával, mikor ugyancsak ilyen határozottan kimondta, hogy az ember az égi testek vegyi összetételét soha semmi körülmények közt meg nem ismerheti.

Pár évtized múlva felfedezték a színképelemzést és őt ma is az elbizakodott rövidlátás élő példája gyanánt szokták emlegetni tudományos körökben. Ha egyébként nem is, már ezért az egy nevezetes dologért neve örökké élni fog.

Comte a pozitívizmussal másrészt a politikai tudományokat környékezte meg, amilyen a történetírás is. Egyik rajongó hive, a nemesszívü Littré, a pozitív filozófia alapján tehát kijelentette, hogy 1872-től kezdődik a világ béke. Erre jött az orosz-török háború, a szerb-bolgár háború, a khiva: hadjárat, a boszniai hadjárat. Littré szomorúan konstata:ta, hogy a pozitív filozófia még sem az egyedül üdvözítő és egyedül jogosult tan.

Comte sok tekintetben előfutárja a múlt század materialista gondolkodóinak, a *Büchner*-iskolának.

A múlt század közepén alakult ki egy igen elterjedt világnézet, mely a tudományos tapasztalatok alapulvétele mellett főleg a vallás elleni ellenszenvből, tehát érzelmi és politikai motívumokból táplálkozva, igen élesen feltűntette az ellentétet a tudományos ismeretek és az öröklött vallásos felfogás között. Harci lobogójára a *halhatatlanság* elve elleni küzdelem volt írva, követői bátran vallották magukat istentagadóknak és iélektagadóknak. Küzdöttek az eddigi *duális* világfelfogás ellen, mely e világot minden jelenségében szellemi és anyag-erő lényegre bontotta.

Ez a világnézet volt a *materializmus* (anyagelvűség).

Bátran elmondhatjuk róla, hogy csak *volt*, ma már tényleg nem létezik, legalább abban az eredeti formában nem, amelybe buzgó előharcosai Büchner, Moleschott és Vogt öntötték.

Mint minden kérdésnél, ha azzal összefüggésben az ember érzelmi világa van izgatva, az ítélet tárgyilagossága sohasem lehet uralkodó tényező, a materializmus rendszerének kiépítésénél is feltűnő a vallásos világnézet elleni felkészültség. Achilles sarkán óhajtották sebezni a vélt ellenséget a halhatatlanság tagadásával.

De idővel nyilvánvalóvá lett, hogy e világnézet alkotói a tényleges ismeretekből *túlmerész* következtetéseket vontak, nem számoltak a tudományok haladásának oly várható fordulataival, amelyek az ő örökéletűnek gondolt alkotásukat rövid ötven év után a tudományok történelmének adják át.

Tények jelentkeztek, melyek magát az anyag fogalmát átalakították. Büchner és társai még egész könnyedén hivatkoztak az elemek állandóságára, a kémiai atomelmélet helyességére, egész könnyedén származtatták a világokat az égitestek összeütközéséből. Miután pedig a bonctan semmiféle különös vegyi anyagot nem talált az organizmusban, melyre rá lehetett volna fogni, hogy az a lélek, sőt ilyesminek távozását a testből vagy valami feltűnő energia-vesztéséget a halál beálltakor nem lehetett kimutatni, egész nyugodtan mondták ki a szervezetek gépiességét.

Ma valamivel messzebb látunk az ilyen következtéseknél.

A kérdések súlypontja, a leghevesebb harcok ütköző tere természetesen az *élettan* mezéjén van. Mert hiszen mindenkor az élet tényéből indult ki az ember, hogy a világot megismerje, A régibb duális felfogással szemben a materialisták *monisztikus*, egyetlen ismert alapokra visszavezetett világnézetet akartak teremteni.

Ezt a végső okot a Büchner-iskola, minden más lehető tényező mellőzésével, az erővel kapcsolatos *anyag* egyedüli valóságában, mindenhatóságában találta fel.

Szemükben minden jelenség az anyag és erő *játéka*, a világmindenség egy nagy gépezet, melynek nincs alkotója, nincs gépésze, amelyben egyedüli nagyhatalom a *véletlen*, amely csodálatos módon mégis csak *törvényszerűen* működik. Szóval egy nagy „perpetuum mobile,” amely jár minden *cél és rendeltetés* nélkül. (Universum perpetuum mobile — Hackel).

Mi emberek szintén minden cél és rendeltetés nélkül léteünk, anélkül, hogy oka vagy legalább indoka lenne ennek a létnek. Értelmünk, szellemi valónk mindössze olyan vonatkozásban van velünk, mint a hegedű hangja a hegedűhöz. Végeredményben semmik vagyunk, maga a mindenség is semmi.

A materializmus az anyag és erő megmaradásának törvényével a metafizikai feltevések ellen oly fegyvert vélt kezébe keríteni, mely örökre lehetlenné tesz minden halhatatlansági eszmét. Jelszóvá lett a gépiesség (mekanikusság).

Mi a világ?

Egy nagy gépezet. Az erők, melyek benne működnek, gépiesek.

De hát miféle elv vezeti ezen gépiesen működő erőket?

A *véletlenség*.

Mi az ember?

Egy gépezet, melyben a természeti erők gépies véletlenséggel nyilvánulnak. Ezek hozzák létre az öntudatot, az akaratot, a lelki élet minden jelenségét. Ezek tehát az orgánum *élettünetei*. Az orgánumon kívül nem létezhetnek, mert nincs még egy valóság, egy lényeg, amely hordozhatná őket.

Büchner iskolája azonban idővel átlátta, hogy az *anyag* mindenhatóságát az idők járása nagyon kikezdi,

főleg hogy az összes tudományágakban mind nagyobb szerephez jut az *energetika*.

A természeti jelenségeket kezdik kiválóképen az energia-változások szempontjából megítélni, erőrendszerekről beszélnek, az anyag kezd valami másodrangú plasztikus tényező rangjára süllyedni, mely az erőhatások uralma alatt áll. Ha az anyagot ideálisan elkülönítik az erőtől, az teljesen semmisnek tűnik fel. Ellenben az energia független megítélése folyton gyarapszik.

Elejtik az elemek állandóságának tanát is. *Vogt* a világalakulások problémáját átdolgozza, ősparányokról beszél (1891).

Szükségessé vált tehát a materialista világnézet oly átdolgozása is, melyben az erő nagy szerepe ki legyen tüntetve, az *egység-tan* azonban mégis megmaradjon.

Vállalkoztak erre többen is, de a közfelfogásra kétségtelenül legnagyobb hatással *Hackel Ernő*, jénai egyetemi tanár, a világhírű biológus volt. Az ő „Világrejtelye“ (1904) számtalan példányban forog közkezen nálunk is.

Az ő nagy jelentőségét csak növeli, hogy Büchner maga is azonosította magát vele, csatlakozott az ő nézeteihez, melyeket már az „Általános Természettörténetben” kifejtett.

Häckelről két fontos megjegyezni való van. Először élénken tiltakozik az ellen, mintha ő *materialista* volna, ő egész természetfilozófiáját következetesen „monizmus“-nak (egység-tannak) nevezi. Másodszor tiltakozik az ellen, hogy egész gondolatmenetében bárhol is *metafizikai* fogalomhoz fordulna, ő pozitivistának vallja magát.

Ezzel szemben a kritika rábizonyította, hogy nemcsak materialista, és mint ilyen különös módon nemcsak metafizikai fogalmakkal dolgozik, — hanem *misztikus* is.

A monizmus büszke jelszava, hogy e világ jelenségeit egyetlen, egyedüli, pozitíve ismert, további magyarázatot

nem kívánó létezőre, mint *végokra* viszi vissza. Ennek a végoknak tehát *érzékileg észrevehetőnek* kell lennie.

Häckel első lépése volt, hogy kölcsönvett Spinoza Baruch-tól, anagy realista bölcsészről egy tisztára metafizikaifogalmat, a *szubsztanciáét* (lényegét) és az *identitás* (azonosság) tanát.

Meg kellett ugyanis határozni, hogy mi hát e világ-mindenség végoka, mert az a belső lényeg.

Büchner ennek az anyagot tartotta. Igen, de az anyag nem magyarázta az erőt. Az erőt az anyagra visszavezetni nem lehetett. Hogy az erő is más és az anyag is más, azt a tapasztalatok bizonyították, hiszen az erőhatások szinte függetlenül mennek át egyik tömegről a másikra. De ha ez a két fogalom így egymást meg nem világítva egymás mellett áll, az tökéletes *dualizmus*.

Häckel tehát Spinoza után kimondotta, hogy *az anyag és az erő egy szubsztancia* (egy lényeg).

De megvilágítja talán az anyag fogalma ezen szubsztancia mivoltát? Épen nem.

Hát az erőé? Az sem.

Hát együtt a kettő? Az sem.

Ismerjük mi azt a szubsztanciát, ami anyag és erő is egyszerre? Szó sincs róla.

Tehát az anyag és erő összekapcsolása a szubsztancia törvényében minden érzéki tapasztaláson túl van, metafizikai eljárás, tisztára eszmei dolog, a gondolkodás eredménye, — amit közvetlen tapasztalat nem támogat.

Reális valóságában minden pozitívista ép úgy kételkedhet, mint a szellem fogalmában.

Az eredmény az, hogy van egy *ismeretlenünk*, ami egyedül létező, ami végok, aminek két nyilvánulási módját külön-külön ismerjük ugyan, de hogy ezek hogyan válnak benne *lényegileg* egygyé, azt nem hogy nem láthatjuk, tapinthatjuk és szagolhatjuk, de fel sem foghatjuk. Ez egészen *titokzatos* dolog.

Pedig a monizmus büszkén hirdeti, hogy az egész jelenségvilágnak az *érzékileg észrevehető egység* az alapja.

A kérdések, amelyeket egy rendszeres természetfilozófia fölvet, természetesen a legnagyobbak.

Häckel is az ismertetett szubsztancia-törvény (identitás-tan) alapján mondja el, hogy mi a világ? az anyag? az erő? hogyan állanak elő az égi testek? mi a végső soruk? mi jelentősége van az organikus életnek? mi az ember életének titka? mi az élet lényege? mi a gondolkodás, érzés, akarat, öntudat? honnan, miből, miféle okok hatása alatt keletkeznek ezek? egy szóval mi az egész világ és mik vagyunk mi benne?

Az ő egész világ-tana (kozmológiája) természetesen nem egyéb az anyag és erő identitás-tanánál. A szubsztancia törvénynek kémiai oldala az *anyag* megmaradás elve, fizikai az *erő* megmaradás elve.

Häckel kozmológiája meglehetősen színtelen és ingadozó, de annál jobban otthon van ő a biológiában, melynek egyik legnevesebb képviselője.

Egész filozófiájának pointje az *atom-lélek* tana. A legkülönösebb gondolat, amit valaha fölvetettek. Ezt hallva, úgy érezzük, mintha a tapasztalati tudományok végkép eltűnnének szellemi látóhatárunkról és bennünket valami csodálatos varázslat az idő visszafolyásának áradatába dobna, hogy a görög bölcsészet 3000 év előtt letűnt századaiban állapodjék meg velünk.

Häckel az atom-lélekkel két igen nagy problémát igyekezett egyidejűleg megfejteni. A világalakulások végső indokát és az élő lények szellemi életének talányát.

A kémiai elemek affinitásának jelenségeire utalva, határozottan kimondja ugyanis, hogy az atomoknak van lélekronkságuk, van érzésük (aesthesis), akaratuk és törekvésük (tropesis).

Ő tehát a legparányibb anyagi részeknek minimális lelki egyéniséget tulajdonít.

Ezek a lelki tulajdonságok a nagyobb konglomerációkban összegeződnek és ismét új egyéniséget váltanak ki. Így van molekuláris lélek is.

A molekuláris félékről egész könnyedén átugrik a szerves élet világába, ott szerepelteti a sejt-leiket (cytopsyche), sejtársadalmi lelket (coenobiál-psyche), sejtszövet-lelket (hystonal-psyche), az ideg-lelket (neuron-psyche), — végül a csúcsponton megállapodik az emberi léleknél.

Ez a piramis tehát nem egyéb, mint az alsóbb rangú lelkek fokozatos összetétele, mindig új egyéniség kialakulásával. Szerinte ilyen módon az ember is halhatatlan, a test felbomlásával molekuláris lelkekre, atom-leikekre oszlik. A piramis felülről omlik rendesen össze és csak fokozatosan száll az alsóbb lelki típusokig, mert hiszen a sejtek, élő sejtek még a halál után is jó sokáig.

Häckel minden bizonynyal azon pálmára pályázott, melyet Baer Ernő kijelölt ama tudósunk részére, aki az élet jelenségeit atommozgásokra, tehát egyszerű kémiai és fizikai változásokra képes lenne valóban visszavezetni.

Hogy azonban ő egész egyszerűen átlép az élettelen anyag világából az élőébe, az oly merész ugrás, hogy nincs egyetlen biológus, aki követni merné benne.*

Hogy egy olyan önkényes feltevés, mint amilyen az élettelen anyag *lelkiegyéniesítése* egy biológusnak szinte gyermekjátékká teszi az élők lelki jelenségeinek indokolását, azt tekintetbe venni nem lehet, ha ez alapelvet a fizikusok elfogadhatatlannak találják.

* *Böse* kalkuttai tanár próbálkozott ugyan e feltevés kísérleti igazolásával (The Living and Non Living), de hát ő sem bizonyított egyebet, mint hogy az orgánium kémiai és fizikai jelenségei megvannak az élettelen anyag világában is. De hát ezt nem vonja kétségbe senki, A fémreakciókról különben, melyek eleinte valami különös *értelmi* és *kedélyi* tüneteknek látszottak, kiderült, hogy csalódáson alapulnak. Valamennyinek oly természetes magyarázata kerül, mint a fémek fényelektromos *kifáradásának*.

Már pedig nem képzelek fizikust és kémikust, aki az atom-lélek tanát elfogadná. Mert ha szigorúan követjük az atom-lelkek fokozatos összetevődését, bonyolódását, új egyéniségek hasadását, alig térhetünk ki azon következtetés alól, hogy van hidrogén-lélek, oxigén-lélek, víz-lélek, sőt levegő-lélek és tűz-lélek.

Ki biztosít arról, hogy ez a *lelki integráció* a szervetlen testek világában is nem folytatódik-e éppen úgy, mint a szerves életben. Ez alapon mindjárt a *planéta-angyalokat* is feltámaszthatnánk.

Az anyag-parányok misztikus vonzódását különben nem Hackel találta ki legelőször. Már Empedokles görög bölcsész is beszél róla, akit Hackel éppen ezért igen derék embernek tart. De megleljük ez eszmét Boerhaavenál is, aki szerint az atomok „magis ex amore, quam odio“ vonzák egymást.

Ma minden kémikus jól tudja, hogy az a látszólagos törekvés (antropomorf idea!), mely az elemek egyesülésénél szerepet játszik, nem egyéb az erők könnyebb vagy nehezebb elrendeződésénél, egyensúlyba helyezkedésénél. Az energia játszik itt szerepet, mely a kölcsönös lekötésben új kémiai egyensúlyra törekszik. Különnemű anyagok egyesülésénél az egyensúly zavarva van, a kémiai mozgalmak ezen egyensúly zavarának képei, minden vegyületben új összetett kémiai egyensúly lép föl.

Feltűnő volt például, hogy az affinitás (vegyi egyesülésre való hajlam) valamely elemnek a leköötöttségéből való felszabadulása pillanatában erősebb, mint máskülömben. A hidrogén-molekulákat 2 atom alkotja. Ha a hidrogént felszabadítjuk valamely vegyi leköötöttségéből, atomjai a felszabadulás pillanatában még nem kapcsolódtak molekulává, tehát kevesebb erő felhasználása mellett egyesülnek ismét más idegen elem atomjaival, mint mikor a hidrogén-molekulának atomokra való bontására is erőt kell fordítani.

Nincs itt az érzésnek és a törekvésnek nyoma sem, szerepel egyedül a működő erő, mely az egyes atomokban nincs egyénesülve, hanem matematikai egység.

Pedig Häckelnek egész lélektana az atomok lelki egyéniségére van alapítva.

Így találjuk azután nála, hogy a világalakulásoknál ezen érző és törekvő atomok egyszer csak megindulnak, kedvük támad tömeget alkotni, amitől az éter elkedvetlenedik és feszült lesz, a tömeg ellenben továbbra is vidám és tetterre kész. Ebből az ellentett hatásból születnek a világok. (De ezt a felfogást az összeütközési elmélettel is variálja; hol ezt, hol azt említi.)

Häckelt egyik tanítványa — *Verworn*, ki maga is neves biológus — bírálta legtalálóbban. Ez a rendszer nem tünteti el a test és lélek dualizmusát, csupán kiemeli a legkisebb alapegységet és neki tulajdonítja a lélek legegyszerűbb formáját, A szellemi lényeket és a testet *valódi egységként* nem tudjuk továbbra sem felfogni.

Häckel az identitás tanát ugyan itt is hangoztatja. Szerinte a test és lélek egy szubsztanciának más-más szempontból való felfogása. Kiterjedés tárgyilagosan kívülről nézve, gondolkodás alanyilag belülről nézve. Ezt azután mindenféle allegóriával igyekszik szemléltetni.

De amint az anyagot és erőt egyetlen egy ismeretes szubsztanciává nem lehetett tenni, épp úgy a testet és a lelket sem. A test és a lélek azonos közös szubsztanciája merőben *ismeretlen*. Csupán két sajátság áll tisztán előttünk, amelyek azonban érzéklésünkre nézve *egységet* nem alkotnak. A monizmus pedig megkívánja a végső, egyetlen, *ismeretes* okot (lényeket).

Häckel monizmusáról tudományos körökben ma már általánosan elterjedt nézet, hogy az teljességgel *nem sikerült dolog*.

És tényleg csak a teljes reménytelenség elé nézhet

minden ilyenforma kísérlet, mert a *dualizmust* legyőzni lehetetlenség.

Képzeljük csak el, hogy tökéletesen ismerjük a központi idegrendszer (agy) összes funkcióit, képesek vagyunk megállapítani az összes kémiai és fizikai folyamatokat, melyek abban a szellemi értelmi élet jelenségeivel kapcsolatban végbe mennek, tegyük fel, hogy valami különös úton-módon mindezt közvetlenül is szemlélhetjük, elemezhetjük, mérhetjük, — vajon fogunk ott egyebet megállapítani a sejtek életműködésénél, meg tudjuk mondani, hogyan keletkezik a fogalom, az érzés, a gondolat?

Vagy ha valami különös nagyítással a sejtműködéseket atommozgásokra bontva látnánk, — képesek lennénk az atommozgásokból megérteni, hogy miként jönnek létre az érzések és képzetek, vagy mi az öntudat?

Az atomok semmiféle mozgásával nem tudják áthidalni azt a szakadékot, ami a testi életjelenségek és a szellemi funkciók között tátong, ha e funkciókat csupán az atommozgások eredményének tartják.

„Még a legegyszerűbb érzést sem tudják megmagyarázni atommozgásokkal,“ — amit maguk a gépies elv hívei is elismernek (többek között Büchner is).

Häckel ezen a nagy akadályon igen könnyedén vélt túlhelyezkedni az atomok meglelkesítésével. Az ő törekvése igen átlátszó, de minden igazolás nélkül áll.

Ideája, hogy az összes folyamatok, testiek, szellemiek egyaránt gépiesek, úgy az élettelen anyag, mint az élők világában. Ez a gépiesség azonban már az atomoknál is mint minimális szellemi tartalom jelentkezik, az élők világában pedig ebbeli jelentősége csak növekszik, kifejlődik.

Be kellene azonban előbb bizonyítani, hogy az atomok tényleg lelki egyéniségek és hogy az élet folyamata szellemi vonatkozásaiban is csak gépies folyamat.

Ezt a két dolgot nem tudják bizonyítani a materi-

alisták, sem a monisták, sem a mechanikus elv összes hívei.

Ez teljesen bizonyítás nélkül álló feltevés, amiben ugyan hihet valaki. *A hit azonban nem pozitív tudás.*

A monisztikus világnézet elérésére még *Ostwald* — a németek ma élő legnagyobb kémikusa — tett egy figyelemreméltó kísérletet.

Eredménytelen volt az ő fáradozása is, de „Energetikájával“ végleg elsöpörte a materializmus romjait is a tudományos élet színteréről, amiért *Hackel* spiritualiztának nevezi ki őt.

Ostwald feltételezi, hogy a lelki folyamatokban *különleges energiaforma* nyilvánul meg, de ezt még nem ismerjük, tehát mérni sem tudjuk. *Verworn* szerint különös lehet ezen energiaforma, mert csak szubjektíve vagyunk képesek megismerni, féltő tehát, hogy nem *lényegi különbség* jelöl-e ez a különösség.

Végeredményben *Ostwald* energetikai világfelfogása sem képes a dualizmust kiküszöbölni.

A sok sikertelenség, hogy minden metafizikai segítség nélkül, kizárólag a tudomány pozitív eredményeiből elfogadható, végokig vitt világnézet legyen alkotható, — bizonyos lehangoltságot idézett elő a tudós világban. „Mind általánosabb lesz a vélemény, *hogy a nagy kérdéseket egyedül a természettudományi tapasztalatok segítségével megoldani nem lehet.*“

Így érthető *Brunettiére* éles hangja, mikor a tudomány csődjéről beszél:

„A pozitívizmussal és materializmussal betelt már a világ, — elég volt belőle. Pár év óta általános vele szemben az ellenmozgalom.“

Természetesnek tűnik fel az a tartózkodás is, amelylyel újabban a tudomány rendeltetését körülírják épen a pozitív tudományok képviselői.

Ira Ramsen szerint:

„Lehet és kell törekednünk mindazt megtudnunk, amit csak bírunk, — de nem remélhetjük, hogy ez utón mindent meg fogunk tudni. Végesek vagyunk, — azok a rejtelmek pedig, melyekkel dolgozunk, *végtelenek.*“
Flammarion így szól:

„Minden világosság, amit a tudomány nyújthat nekünk e földön, csak egy gyenge sugár, mely az *ismeretlenek* kapuján át szűrődik be.“

Ray-Lankaster viszont egész szárazon kimondja:

„A *végokot* a természettudomány meg nem fejtheti.“
Hobbes, Lamettrié, Feuerbach, Comte és Büchner álma íme így valósult.

A mámort, mely a múlt század folyamán a tudományok remek haladása felett érzett örömből támadt, mintha a kijózanodás hangja váltaná fel. Nagyon sokat tudott meg az ember egyszerre és azt hitte, hogy *mindent* megtudott.

Semmi kétség, hogy igen sokan vannak még ma is a materialisták, azok pedig, akik az élet mechanikus voltát hiszik, megszámlálhatatlanok.

Ezek azonban legtöbbször nem is foglalják tudásukat rendszerbe, annak hézagait nem igyekeznek kitölteni, véleményt alkotnak az eléjük kerülő, egyoldalú tényekből, a gondolatokat azután nem fűzik tovább.

Az egyoldalú szaktudósok és az általuk befolyásolt művelt közönség nagy része így vallja magát a halhatatlansági elv tagadójának, Az embert teljesen lekötő *látszatvilág* e felfogással kétségtelenül jobban egyezik.

Van azonban egy pozitív fogalom, — a végtelen fogalma. Míg ez eléggé élénken uralkodik az elmén, addig a halhatatlanság gondolatát abból végkép kiölni nem lehet.

„Amíg a végtelen rejtélye súlyával rá fog nehezedni az emberi gondolkodásra, addig templomokat fognak

építeni a végtelennek tiszteletére, akár Bráhma, Alla, Jehovah a végtelennek neve. E templomok kövein pedig mindig látni fogunk térdeplő, leboruló, a végtelen gondolatába elmerülő embereket.“ (Pasteur.)

Mig ez így lesz, addig az ember világnézetének végső összefoglalása metafizikai. Egy ily világnézetnek pedig elengedhetetlen kelléke a *halhatatlansági* elv.

*

Ha a halhatatlanság kérdése végeredményben metafizikai kérdés is, melylyel a filozófiának kell foglalkoznia, rögtön természettudományi kérdéssé válik, mihelyt *fizikai tényeket* találunk, melyek az egyén halhatatlanságára mutatnak.

Ebben a vonatkozásában a kérdés vizsgálata csak egy irányban haladhat, hogy t. i. mai pozitív tudományos ismereteinkkel a felmerült *tények* miként világíthatók meg. De szükséges egyúttal kimutatnunk, hogy a spirituális felfogás az *élettan eddigi pozitív eredményeivel* sincs semmi ellentétben.

Így mindjárt egy igen fontos részletkérdés merül fel.

Mit kell az alatt értenünk, hogy pld. az embernek lelke van?

Különös fogalmi voltak és vannak az embernek a lélekről, A ősi felfogás máig is alig változott valamit. Oly viszonyban, hol csak kettőről lehet szó, mindig hármat tételeztek fel.

Szigorúan megkülönböztették a belső szellemi lényeket, az értelem hordozóját, a tulajdonképeni élő egyéniséget, melynek fizikai megjelölése nincs, — a lélektől, a mi már valóságos anyagi test ugyan, de valami láthatatlan finom alkotás. Harmadiknak oda állították az organikus testet és úgy vélték, hogy a test és szellem között csak a lélek közvetítésével van kapcsolat, a lélek valósággal élteti a testet, különös energiákat juttat annak, benne lakozik, át

és áthatja, hogy tehát az úgynevezett *életerőt* a lélek közvetíti a testnek.

Ilyen lélek valóban nincs.

Pedig az élőknek ezt a hármasság összetételét már a legrégebbi idők embere is ugyanígy hiszi és vallja.*

Az egyiptomiak az értelmes szellemi bensőt &Au-nak nevezik, az anyagi lelket óa-nak. A zsidók az anyagi lelket *nefesz*-nek hívják. A görög bölcsekségnél *nász* az értelem hordozója, *ohéma* a lélek, *szárksz* a test. Másoknál viszont *pneüma*, *pszüche* és *szárksz* fordul elő.

Hogy ez a hármassági tan oly erősen tartotta magát, az az élők különös lelki jelenségeiben nyeri magyarázatát, miután ezekben egy anyagi test tűnik fel, mely az orgánumból függetlenül is érvényesülhet.

Mit gondoljunk tehát erről a homályos összefüggésről?

Tények bizonyítják, hogy az értelmes benső valóság, melyet általában szellemnek hívnak, független minden fizikai testtől, léte azok esetleges állapotától nem függ, — ez gyan minden élőben.

Ennek a szellemi lényeknek különböző fizikai kifejezései lehetnek, melyeket mi léleknek nevezünk. Ilyen fizikai kifejezése az organikus test is. *A test tehát ebből a szempontból szintén lélek.*

A szellem és organikus test között nem áll semmi közvetítő, a szellem az általa kiváltott, csupán minőségileg értékelhető domináns lelki erők útján a test energiáján közvetlenül uralkodik.

Rzonban van a testben egy *fizikai lehetőség*, amit a szellem külömben bárhol megtalál, az t. i. hogy domináns erői útján a vegyileg nem szervezett anyagon is képes uralkodni. A testben levő szabad elektronok pedig nem

* A buddhista tanban pláne némely szellemi kvalitások önállóságával *hetes* az élőknek összetétele.

tartoznak szorosan véve a testhez, mert a vegyi anyag parányközti terein bárhol előfordulnak.

Ahol a domináns erők a vegyileg nem szervezett anyagot is hatásuk körébe vonják, ott a *lélek-kettőződés* tüneténye áll elő (legfeltűnőbb a másod-én jelenségében). A különös lelki jelenségeket csak ezen az alapon lehet megérteni (pld. a szomnambulák távérzéklését).

A különös lelki jelenségeket pedig az organikus élet némi aberációi kísérik, Crookes pld. ily eseteknél egyes élet-funkciókban energia-csökkenést állapított meg, amely energia-csökkenés újabb normális pótlásig érezte a hatását.

Az organikus létben tehát a lélek nem más, mint a test maga, de különös esetekben a szellem mutathatja azon képességét, hogy a vegyileg nem szervezett anyagon is uralkodhat, képes az éterháborgásokat közvetítő elektronoktól a szervezet elkerülésével kivételesen éteri hatásokat is átvenni, azokat mint valódi érzéki benyomásokat feldolgozni, az organikus élet szférájába bevinni (telepátia).

Ha így fogjuk fel az organikus életet és a lélek létezését, akkor semmiféle ellentétet nem találunk e felfogás és az élettan megállapított igazságai közt.

Nem kell valami különös *életenergiára* (vis vitálisra) gondolnunk, amit az energiamérések kétségessé tehetnek.

Hogy a test olyan gépezet, melynek munkavégző energiáját a hőegyenértékben mérések útján meg lehet határozni, azt nem vonja kétségbe senki.

Ámde — ha a különös lelki jelenségekre gondolunk — az elektronok mozgató energiáját vajmi kevésbé lehet még csak fel is becsülni.

Ha pl. egy végtelenbe nyúló elektromos vacuumot képzelünk el, és feltesszük, hogy e térben egyetlen elektron halál igen nagy sebességgel, — mi ennek a mozgásnak mértékét — miután ütközésről és súrlódásról szó sincs — a hőegyenértékben nem fejezhetjük.

A parányközti tereken levő elektronok mozgása sem megy át tömeghőbe, ha az ütközések ki vannak zárva. *Mérhető* tömeghőbe akkor sem megy át e mozgás, ha az ütközések csak minimumra vannak csökkentve.

Továbbá ha *lélek-kettőződésről* van szó, az elektronok mozgási energiája nem épen a test kémiai energiájának rovására áll elő, hanem származik abból a végtelen nagyarányú munkaértékből, mely a test atomkonszolidációjába van befektetve.

A test energia-mennyiségét, ha az atomkonszolidációig kutatjuk, ma még megközelítőleg sem vagyunk képesek meghatározni.

Ezért nem bizonyítanak a test energia-mérései a spirituális felfogás ellen, mint azt oly sokan hiszik és hirdetik . . .

Az orgánium egy nagy vegyi műhely is egyúttal, melyben folytonos átalakuláson mennek keresztül a vegyi anyagok.

Régen azt hitték, hogy különleges vegyi anyagok különleges energiafajták hatása alatt alakulnak, változnak a szervezetben.

Ma ilyesmit nem szabad gondolni.

Ma már számtalan olyan vegyületet állítanak elő, amelyről régebben azt hitték, hogy csak az élő orgánium termelheti. Az organikus és anorganikus kémia közt teljesen megszűnt a különbség.

Élővé nem kémiája teszi a szervezetet, hanem különleges berendezése és reakcióképessége.

Ez az, amit a természetben sehol másutt meg nem találunk.

„Ha a kémia feladatai közé tartozik is, hogy a különböző fajtájú atomoknak molekulákká való számtalan egyesülését búvárolja, szigorúan véve még akkor sem férközhetik közelebb az élet problémájához. Mert ez általában

ott kezdődik, ahol a fentinek vizsgálata megszűnik. Az élő állomány szerkezete, mint a szervezet további magasabb foka, a kémiai molekula szerkezete fölé emelkedik (Hertwig).

Az élet gépiességének felfogását a *darwinizmus* győzelme segítette különösen elő. E tan a szervezetek célszerű berendezését külső tényezőkre vezette vissza, melyeknek hatása a kiválogatódás útján öröklődik át.

Ma a darwinizmusnak nagy jelentősége kezd egyre jobban elhatárolt térre szorulni, az újabb részletkutatások sok tekintetben nem igazolták a hozzá fűzött vérmes reményeket.

A szervezet célszerű reakcióit nem lehet minden esetben az öröklésre vezetni.

Számtalan ilyen esetet lehet felsorolni. így pl. van a szervezetnek anyagcsere-szabályozása. Növényeken figyelték meg, hogy többféle anyag közül mindig a nagyobb tápértékűt veszik fel először, ugyanazzal a munkával mindig a legtöbb hasznot biztosítják maguknak.

Ha táplálék-hiánynak teszik ki a szervezetet, akkor önmagát emészti ugyan fel, de a legfontosabb szerveket mindig legutoljára hagyja.

Nevezetes továbbá a szervezetek azon képessége, hogy a mérgek hatástalanítására stimuláló anyagokat választanak ki, melyek közömbös vegyületekben kötik le a mérgeket. Ilyen közömbösítő vegyi anyagok csak alkalmilag reakcióképen képződnek a szervezetben, bár egyes stimuláló anyagok valósággal raktáron is vannak tartva.

Ilyen kémiai reakciót mi a szervezeten kívül nem ismerünk. Ezek csak szükség esetén és a szükségnek megfelelően pontos mennyiségben állanak elő.

Feltűnő, és gépies utón meg nem magyarázható a szervezeteknek készsége, hogy az egész sejttársadalom életérdekeit teljesen szokatlan kémiai anyagok kiválasztá-

savai is azonnal védik a támadások ellen, hogy az életfolyamat akadályain keresztül törve érvényesülésre tör bennük valami benső egyéni érdek.

Nem lehet tehát a szervezetekre egyszerűen reáfogni, hogy egész életük egy megállapodott bonyolult folyamat, mely ha zavarva van, akkor nincs menekvés a pusztulás elől. A gépiesség tana szerint így kellene ennek lennie. De nem így van.

A szervezet a támadásokra azonnal kellőleg reagál, a körülményekhez azonnal alkalmazkodik. És csodálatos módon mindig az életet védi, mindig annak hasznára cselekszik.

A szervezet önszabályozása nem közönséges kémiai vagy fizikai folyamat.

De megvan az egyéni alkalmazkodás akkor is, ha a külső körülményekhez képest alaki változásokra van szükség. És pedig olyan esetekben, amikor öröklésről beszélni sem lehet.

Növények, melyek száraz talajhoz szoktak, vizenyős helyre telepítve, nagy leveleket hajtanak, nagy párolgási felületet szereznek.

Ha a barlangi gótét állandóan mély vízbe teszik, nagyobb kopolyui fejlődnek.

A szervezet továbbá bizonyos mértékig az elvesztett testrész, vagy más hiányok pótlására, újjá alkotására is képes.

A sebek begyógyulnak, eltört csontok összeforrnak.

A halak levágott uszonya és farka újra kinő, alsóbb rangú állatoknak még fejük is újra képződhet. Wolff igen pontosan figyelte meg, hogy a gótének késsel kiirtott szeme miként képződik újra. Ki is jelentette ennek nyomán:

„Mechanikus módon itt nem lehet semmit sem magyarázni; az egyedüli, amit tisztán látunk, az egész folyamat bámulatba ejtő célszerűsége.“

Nem lehet továbbá megmagyarázni gépies úton a szervezetek úgynevezett tropizmusát. Ez a *külső* hatások megérzése és a megfelelő reakciók feleletül adása. Ilyen tropizmus pld. a napraforgó mozgása a fényforrás felé.

Az idegrendszerrel ellátott szervezeteknél az érzés és mozgás kizárólagos eszközül az idegeket tekintik, A gépies elvet valló biológusok a szellemi élet székhelyét az idegközpontba teszik, ennek működése — szerintük — olyan életjelenségekben összegeződik, amit mi léleknek, szellemnek tartunk ugyan, de önálló lényegről szó sem lehet, A lelki élet zavarait következetesen kizárólag az idegrendszer zavarainak tartják.

Ezen felfogásból önként következik, hogy az érzések és mozgások kapcsolata az idegközpontban van. Ha az idegközpont sérült, érzés és mozgásbeli zavarok keletkeznek, ha ki van irtva, akkor érzésről és mozgásról szó sem lehet.

Ez a feltevés nem gépies szempontból is megáll, de csak részben. Kétségtelen tapasztalat, hogy az agyroncsolás, a testi gépezet fontos központjának bomlása lehetetlenné teszi a szervezet további működését. De nem általában.

Ha az agy roncsolása nem terjed ki a nyúlt agyra, melyben a szívműködést fentartó bolygó idegrendszer kapcsolódik a központtal, a szervezet igen sok esetben tovább élhet, mi több *értelmi* élete még így is kifejezésre jut, pedig annak a gépies feltevések szerint már léteznie nem szabad.

Alsóbb rendű állatokkal olyan kísérleteket is végeztek, hogy *egész idegrendszerüket szétroncsolták* és mégis tudtak célszerű mozgásokat végezni. Olyan mozgásokat, melyekre helyzetüknek megfelelőleg szükségük volt.

A szétroncsolt idegzetű rák a hátáról visszafordult lábai kellő használatával, pedig hát már akkor nem lehetett meg a „neuronlélek“ benne.

Goltz kísérletei olyan állatokkal, melyeknek agyvelejét kimetszette, igen híresek.

Az agyától megfosztott kutya eleinte egészen buta volt, jární és enni nem tudott. De pár hónap alatt újra megtanulta mindezt, Az agyvelő nélküli galambok tudtak egyenes irányban repülni és asztalszélre állítva kellően egyensúlyozni.

Mi következik ebből?

Az, hogy valami, aminek kifejezése az egész szervezetben van meg, legfontosabb lelki szervei elvesztésével is minden áron érvényesülésre törekszik.

Vagy mit gondoljunk az agysorvadásos Heine Henrikről, ki halála előtt pár nappal vakon és bénán még megalkotja hattyúdalát, melyben szelleme a megszokott élelenségben és pompájában tükröződik? Mikor felboncolják, koponyájában csak egy *diónyi* agyvelőt találnak.

Ha az élő szervezet csak olyan gépezet, mely mellett nem áll semmi benső lényeg, akkor Heine esetének mintájára a legfontosabb kerekeitől megfosztott órának az időt szintén kifogástalanul kellene mutatni . . .

Leginkább a Darwinizmust szeretik a spirituális felfogásnak szembe szegezni. Pedig hát ami a darvinizmusban pozitíve megállapított tény, az nincs ellentétben vele, sőt ez a kifogás a darvinizmus tényeire is fényt vet.

Mert miről van itt szó? Az életalakok fokozatos kifejlődéséről, melylyel karöltve mutatkozik az értelem fejlődése.

Fordítsuk meg a dolgot.

Képzeljünk egy értelmes valóságot, mely az emberileg nem is értékelhető minimális lelki képességtől elindulva folyton halad, folyton fejlődik, aminek következtében domináló képessége is folyton növekszik. Képzeljük el, hogy ez a valóság minden *körülmények közt a lehető legteljesebb egyéni érvényesülésre törekszik*, alkalmazkodik a külső körülményekhez, mert azok belső indítékaival kauzális összefüggésben állanak.

Az értelmi fejlődésnek, a domináló képesség növekedésének nem függeléke így az életalakok kifejlődése?

Fajokról ne beszéljünk, mert már *Lamarck* megmondotta, hogy a természet fajokat nem ismer, csak egyéneket.

A ember orgánuma egy, az állatvilágból kifejtett életalak ugyan, *de maga az ember nem állati intelligencia*. Soha át nem hidalható, mély szakadék választja el az állatvilágtól . . .

Még csak egyetlen élettani tény van, amiben nagyobb ellentétet fedezhetünk fel a két felfogás között. Ez az átöröklés kérdése.

M gépies elv, hogy az átöröklést magyarázhassa, kénytelen a testi és lelki tulajdonságok ezreit időlegesen két parányi sejtre ruházni és feltenni, hogy e sejtek kopulációjával a tulajdonságok keverődnek és kiválogatódnak.

Régen ezt nem tudták másképp magyarázni, mint hogy az egygyé vált csírasejtben parányi alakban benne van az egész egyén, a további folyamat csak egyszerű kifejlődés (preformáció tan).

Ma azt tartják, hogy a csírasejt fehérje szemecskéinek (micelláknak) különbözősége adja a nyitját az összes testi és lelki tulajdonságok átörökítésének (Nägeli).

E felfogás hívei ép úgy járnak el, mint Häckel, kiveszik a legkisebb alkotó részeket, melyek még sejtanyagként szerepelhetnek és egyszerűen rájuk bízzák az átörökítést. *Ez a preformáció tannak fînomított kiadása.*

Íl valóság az, hogy a csírasejtek lényegileg nem különböznek más sejtektől. Ha tehát feltételezzük, hogy a csírasejtekben az egyén összes lelki és testi tulajdonságai tömörülnek, akkor joggal feltehetjük ezt a szervezet bármely más sejtjéről is.

Gondoljuk meg, micsoda képtelenséghez jutunk, ha feltesszük, hogy a Habsburg-ajk, a Bourbon-arcél, a Ros-siniak zenei talentuma mind egyetlen parányi sejtbe van belészoritva.

Az átöröklésnek sokkal elfogadhatóbb magyarázatával bírunk a *suggesztióban*.

Hogy a szuggesztió valósággal testalakító tényező lehet, azt napról napra jobban belátják.

Az állatvilágban vannak egyes jelenségek, melyek kétséget kizárólag mutatnak a szuggesztió ilyen szerepére. Ott van a sokat emlegetett *mimicri*.

A oroszlán szőre sárga, mint a homokpuszta, a sarki állatok színezete fehér, A a szervezet, mely oly csodálatos, hirtelen szükségessé vált reakciókra képes, képes szuggesztív utón a környezethez is idomulni, anélkül, hogy ezt épen csak a célszerűség érdekében tenné.

Hogy a szuggesztió mire képes, mily roppant nagy ható az életben, ékesebben nem is bizonyíthatná más, mint a hipnotizáltaknál egyszerű bebeszélésre fellépő szervi elváltozás, pld. egy ceruza-érintés nyomán támadt égési seb.

Megfigyelték már azt is, hogy a gyermekek habitusa sokáig ingadozó, hol apjukhoz, hol anyjukhoz hasonlítanak jobban, míg végül esetleg egy távoli rokonnál állapodnak meg.

Tudok esetet, hogy egy gyermek a vele vérségi összeköttetésben nem is levő *mostoha* nagymamához hasonlított a megszólalásig.

Az átörökítő, az alakító tényező tehát inkább a *szuggesztió*, de ehhez keli valami belső lényeg, mert egy gép szinte korlátlan variációkban nem működhet . . .

Számtalan élettani vonatkozás van még ezen kívül, melyen vitázni lehetne. így a tudat, az érzéklés, a képzetalkotás, a gondolkodás, eszmetársítás, egy szóval az egész szellemi és fizikai élet.

Elégedjünk meg azzal, hogy a szellemi benső önálló lényegét pozitíve megállapított *tények* bizonyítják.

A mi szempontunk aránylag új, nem is ítéli el a mai klasszikus tudást, mely a kíváncsiságtól — tetteink eme hatalmas rugójától — ösztönöztetve az életfolyamat oly nagy mélységeibe hatolt.

Bármilyen jelszóval lobogóján haladjon csak tovább, mert a kutatásoknak megállása nincs, a pozitív tényekben rejlő igazság pedig csak egy lehet.

*

A spiritualizmust szeretik *babonának*, nevezni, szeretik lekicsinyelni, szeretik ferde világításba állítani.

Nem tesz semmit.

Babona volt a kémia, babona volt az élettan, babona volt a csillagászat.

A babonákból mindig tudományok születnek.

TARTALOM.

	Oldal
A kőrösbányai eset	3
A föltevések.....	17
A dobálások fizikai jellemvonásai	24
Más hasonló jelenségek.....	50
A kísérleti tények	60
Egy más lét fizikája	111
Világnézetek harca	172